

KOLONIHAGENE -et annerledes samfunn

Av: Grete Storholm



MASTEROPPGAVE Vår-2010
Studieprogram Kunst- og Kulturvitenskap
UiS
Det Samfunnsvitenskapelige Fakultet

FORORD

Opgaven er en avsluttende studie innenfor masterprogrammet i Kunst og Kulturvitenskap ved Universitetet i Stavanger. Den kan leses i forlengelsen av mange år med studier i kunst- og kulturfag. De første årene med fokus på enkeltobjekter i relasjon til et kunstfaglig studie i skulptur. Som en fortsettelse og utvidelse ble studiet av rom og estetiske problemstillinger realisert i en bachelor-oppgave om installasjoner ved daværende studie i Kultur og Media, Høgskolen i Stavanger. Masteroppgaven er en fortsettelse av problemstillinger i forhold til rom, men i en utvidet kontekst relatert til sted og samfunn. Hele det komplekse samspillet mellom spatiale kvaliteter, historie, mentale forestillinger og sosialt liv har blitt utforsket med fokus på Kolonihagen som sosialt system. Målet har vært å belyse samspillet mellom sted og individ, hvordan bestemte kvaliteter ved steder skaper forutsetninger for vår ”væren i verden”.

I arbeidet med oppgaven har mange bidratt. Jeg vil først og fremst takke Erik Fossaaskaret for grundig og god veiledning. Han har satt krav til etterrettelighet, profesjonalitet og faglig innhold, og har bidratt til å gi oppgaven et vesentlig løft. I arbeidet med analysen av spørreundersøkelsen har Lennart Rosenlund gitt uvurderlig hjelp. Jeg vil også takke alle informantene som sa ja til å stille opp til intervju, alle kolonistene som tok seg tid til å svare på spørreundersøkelsen, og styrene som åpnet portene og slapp meg inn på generalforsamlingene og som ga meg tid til å presentere spørreundersøkelsen. Dessuten alle de som har bidratt med positiv interesse. Dere har gitt inspirasjon og motivasjon undervegs i arbeidet med oppgaven.

Grete Storholm

Stavanger 29/5-2010

INNHold	Side
FORORD	1
1.0 INNLEDNING	3
1.1 Innfallsvinkel.....	3
1.2 Begrepet ”Kolonihage”.....	7
1.3 Stedlige karakteristika.....	7
2.0 HISTORIKK	10
2.1 Hagehistorikk.....	10
2.2 Hagekunsten i Norge.....	11
2.3 Etablering, medgang og motgang.....	12
2.4 Matauk, fellesskap og regelverk.....	15
3.0 METODE	17
3.1 Data.....	18
3.2 Lokal status.....	19
3.3 Gjennomføringen av spørreundersøkelsen.....	20
3.4 Gjennomføringen av intervjuene.....	25
4.0 INDIVIDET og KOLLEKTIVET	27
4.1 Hvem er kolonisten/rekrutteringsgrunnlag.....	28
4.2 Regelverk, tilhørighet og lokal status.....	34
4.3 Formelle og uformelle styringssystemer.....	37
5.0 SOSIALT LIV	40
5.1 Omgangsformer og lokal kultur.....	40
5.2 Sosiale arenaer.....	44
5.3 Sosiale relasjoner og maktforhold.....	45
6.0 MATERIELL KULTUR I EN POSTMODERNE KONTEKST	48
6.1 Prydhagen og nyttehagen.....	49
6.2 Hyttene.....	50
6.3 Materiell kultur og identitet.....	52
6.4 Postmoderne livsstrategier.....	55
6.5 Kolonihagene som estetisk erfaringer.....	56
7.0 ET ANNERLEDES SAMFUNN	58
7.1 Sted og identitet.....	59
7.2 Et ruralt samfunn i det urbane.....	63
7.3 Modernisme og postmodernise.....	68
8.0 KONKLUSJON	71

1.0 INNLEDNING

Jeg har valgt kolonihagene som emne for masteroppgaven. Dette har bakgrunn i flere forhold. Jeg har sjøl hatt kolonihage i 15 år og har mange års erfaringer fra livet i kolonihagene. Erfaringer som er helt unike i byene og som bare kan oppleves i kolonihagene. Dette gjelder både erfaringer med praktisk arbeide, dyrking og kultivering av jorda, men også samværsformer og sosialt liv. Særlig det sosiale livet er ulikt erfaringer med nabolag i storbyen og er et av hovedemnene i oppgaven. Kolonihagene har også fellestrekk med samfunnet ellers i form av lover og regler, et visst sosialt hierarki og formelle så vel som uformelle styringsmekanismer. Men disse reglene har andre forutsetninger og et annet ideologisk utgangspunkt når det gjelder kolonihagene. Kolonihagene blir et samfunn som setter andre standarder for sosialt samkvem og gir andre utfordringer for individet og for samhandling enn det som gjelder utenfor kolonihagens porter.

Størrelsen på kolonihagene i antall parseller, og den romlige avgrensingen i form av høge gjerder og porter, bidrar til at vi kan gjenkjenne og identifisere kolonihagene som geografisk/romlig enhet og sosialt fenomen. Som et sosialt interessert menneske sitter jeg igjen med mange erfaringer og enda flere spørsmål. Hva er det som gjør meg og andre kolonister så engasjert og pasjonert i spørsmål om kolonihagene? Hva er det som får oss til å tilbringe dager, timer, ja uker i kolonihagen, og som alltid trekker når vi ikke er der? Hva er det som gjør at mange aldri klarer å slippe hagen, når de først har fått en parsell? Det er mange eksempler på særlig eldre kolonister som slett ikke klarer med hagen lenger, men som heller ikke klarer å selge. Og mange kolonister vil nok si seg enig med ekteparet Liebschvanger i Berlin, om sitt livslange forhold til sin kolonihage "Frihet": "Dette er en del av identiteten vår nå. En sommer uten, nei det kan vi ikke tenke oss" (Stavanger Aftenblad 25/5-09). For mange kolonister blir parsellen en viktig del av identitet og livskvalitet, men for andre en arena for frustrasjon over et rigid regelverk og påtrengende sosialisering. Tilhørighet til steder, her kolonihagen, er ingen selvfølge, men krever visse forutsetninger hos individet. Å finne svar på dette vil langt på veg peke videre på grunnleggende trekk ved kolonihagene, men også gjenspeile trekk ved de postindustrielle storbyene og den postmoderne kulturen som kolonistene lever i og samspillet mellom sted og individ.

1.1 INNFALLSVINKEL

Som kolonist i Stavanger lever jeg med en fot i to vesensforskjellige samfunn, kolonihagen og en storby etter norske forhold. Samfunn med to ulike stedlige karakteristika; det rurale og det urbane. Min egen lokale status som kolonist i mange år, har gitt et bredt tilfang av observasjoner og erfaringer fra samhandling som i utgangspunktet gir en bredde i forståelsen av problemkomplekset som ligger i emnet. Denne erfaringen har gitt et unikt utgangspunkt for å reflektere over hvordan ulike romlige og fysiske forhold, styringsmekanismer som lover og regler, samt kulturelle tradisjoner, skaper grunnleggende forutsetninger for vår væren. Den amerikanske geografen Edward Soja mener at vår "væren i verden", bestemmes av historie, rom og sosialitet. Vi er alltid og samtidig i møtet mellom vår individuelle historie og samfunnets historie, den romlige og den sosiale dimensjonen (Soja 2008). Med andre ord; vi er alltid i forhold til tid, i den sosiale dimensjonen og situert i sted eller rom (Pløger 2001:177). I oppgaven er kolonihagene belyst med utgangspunkt i disse tre faktorene, den materielle dimensjonen, den historiske og den sosiale.

I uke 19 i Kulturminneåret 2009 var kolonihagene ukens tema, med begrunnelse at kolonihagene bærer lag av kulturhistorie, klassekamp, helse, husholdning, sosialt liv, byggeskikk og grønn glede¹. Kolonihagene er levende historie, men den historiske dimensjonen gir ikke alene betingelser for stedets identitet. Å tilskrive et sted identitet er en sosial prosess der det etableres en relasjon mellom mennesker, rom og tid (Thuen 2003:12). Kolonihagenes identitet er både betinget av historiske forhold òg skapes og gjenskapes kontinuerlig i den sosiale praksis. Enkelte aspekter ved livet i kolonihagene peker seg ut som særlig interessante i en utvidet kulturell kontekst, den sosiale kulturen og den materielle kulturen i relasjon til hagene og hyttene. En helhetlig forståelse av begge disse områdene krever både innsikt i de materielle og romlige forholdene i samspill med de sosiale betingelsene i regelverk, ideologi og den kulturelle konteksten som kolonistene og kolonihagene eksisterer i.

Ideologiske og romlige forhold som regelverk og fysisk struktur skaper visse forutsetninger for bestemte samværsformer og sosialt liv. Disse forutsetningene inngår i en dynamisk prosess der disse gitte betingelsene påvirkes og endres av kolonistene og i samspill med det storsamfunnet kolonihagene er en del av. I oppgaven refererer de strukturelle forholdene til den fysiske organiseringen av kolonihagen, nærheten mellom parsellene, størrelsen på hyttene og parsellene, gangvegene, gjerdene og portene, og andre materielle forhold. Felleshus og fellesområder er materielle forhold som tilrettelegger for sosialt samvær og er sosiale arenaer

¹ (www.kulturminnearet 2009. no/prosjekter/) 24.09.09

for et større antall mennesker. Ideologiske forutsetninger blir uttrykt i det uskrevne og nedskrevne regelverket, blant annet gjennom kravet til arbeidsinnsats for fellesskapet, vedlikehold av parsellen, hyppig oppmøtefrekvens, positivt engasjement for kolonihagen, sosial omgangstone og så videre. Ideologi, regelverk og romlige og materielle forhold tilrettelegger og legger føringer for det sosiale livet i kolonihagene. Kolonihagene er også en del av det offentlige rommet i byene. Dette er et utgangspunkt som på mange måter gir bestemte forutsetninger for regelverk og grenser for adferd.

I oppgaven forsøker jeg å finne svar på om det er fellestrekk ved det sosiale livet i de forskjellige kolonihagene, og i så tilfelle hvordan dette kan forklares. Den sosiale og materielle kulturen kan også belyses i forhold utenom kolonihagen. Det gjelder for eksempel spørsmål om hvilke sosiale lag kolonistene rekrutteres fra og hva som kjennetegner bakgrunn og levekår for kolonistene. Hvem som blir kolonister og den økende interessen for kolonihagene, kan også peke i retning av tendenser i samtida. En analyse av kolonihagen som samfunn må inkludere trekk ved storsamfunnet og storbyene som kolonihagene inngår i. Som fenomen oppsto og eksisterer kolonihagene i forlengelsen av storbyene og som et motsvar til eksistensielle forhold som er karakteristisk for byene. Karakteristisk for den postindustrielle byen Stavanger er et annet næringsgrunnlag med utgangspunkt i kunnskaps- og informasjonssamfunnet. Oppgaven tar for seg flere aspekter som særpreger kolonihagene som samfunn og som arena for individuell livsutfoldelse i den postmoderne byen. Når jeg velger å bruke begrepet postmoderne i relasjon til konteksten for studien, kolonihagene i byen Stavanger, har det bakgrunn i kulturelle endringer som karakteriserer vår samtid.

Kolonihagen som samfunn er i oppgaven relatert til den sosiale og materielle kulturen slik den kommer til uttrykk. Kolonihagene eksisterer som et fenomen i en annen kulturell kontekst enn da de oppsto i de moderne industribyene i Europa. Den kulturelle konteksten gir i dag andre rammer og preferanser for individet enn i den moderne industribyen Stavanger, som var preget av en puritansk bedehuskultur. Troen på absolutter, de store fortellingene mistet gradvis sin dominerende posisjonen med tilflyttingen av nye grupper arbeidstakere og innbyggere da Stavanger ble oljeby. I dag er 12,5 prosent av befolkningen innflyttere fra andre land (Karlsen 2008:17). Stavanger er blitt en by med karaktertrekk som inngår i det som gjerne blir omtalt som globalisering, med endringer i næringsgrunnlag og livsvilkår og et mangfold i kulturliv og kulturelle preferanser. Eklektisismen og bortfallet av ”de store fortellingene” som karakteriserer den postmoderne samtidskultur, gir andre forutsetninger som også preger kolonistene og livet i kolonihagene. De teoretiske perspektivene i oppgaven

underbygger de kulturelle preferansene som karakteriserer postmodernismen relatert til forståelsen av livsstrategier, holdninger, estetikk og metodevalg.

I de siste tiårene har sosiologer og kulturkritikere som bl.a. Susan Sontag, Julia Kristeva, Jean Baudrillard og Zygmunt Bauman vært fremtredende deltagere i faglige debatter om postmodernismen relatert til kultursfæren (Miegel/Johansson 2002: kap12). Slik den materielle kulturen kommer til uttrykk i kolonihagene, gjenspeiler den postmoderne trekk i stilistisk promiskuitet, eklektisisme og estetisering av hverdagslivet (Miegel/Johansson2002:317). I analysen av romlige kvaliteter brukes også en utvidet forståelse av den estetiske erfaringen som karakteriserer postmodernismen slik dette kommer til uttrykk i atmosfærebegrepet.

De som velger å bli kolonister i dagens postindustrielle Stavanger, har et annet utgangspunkt enn arbeiderne i den moderne industribyen Stavanger. De endrede arbeids- og inntekstvilkårene har gitt grunnlag for endringer i holdninger, der forbruk og fritid har fått en mer sentral plass. Den typiske arbeideren i dagens Stavanger er gjerne innflytter, ansatt i oljeindustrien, i handel, kultur og/eller servicenæringer eller i offentlig sektor, og med inntekts- og arbeidsforhold som er fjernt fra arbeiderklassen i den moderne byen. Helt til 1970-tallet, da Stavanger ble oljehovedstad i Norge, var byen kjent for å være bedehusbyen, nesten hundre år etter at Nietzsche ved overgangen til den moderne tidsepoken erklærte at ”Gud er død” (Miegel Johansson 2002:314). Troen på vitenskapen, rasjonaliteten, ideen om framskrittet og de store fortellingene som karakteriserte moderniteten, er i dagens postmoderne kultur erstattet av markedstenkning, eklektisisme og individualisme (Frønes/Brusdal 2000:29). Kolonistene i dagens Stavanger lever i en annen kulturell kontekst som preger utformingen av både materielle og sosiale forhold. I analysen av hvordan kolonihagene gir bestemte forutsetninger for individuell livsutfoldelse, trekkes paralleller til postmoderne livsstrategier som er beskrevet av bl.a. Zygmunt Bauman(Miegel/Johansson 2002: 331) og Arvid Viken (Thuen 2003). Samtidig har kolonihagene et kulturell forankring i en førmoderne tid, som gjenspeiles i enkelte trekk i den sosiale og materielle kulturen.

Bakteppet for de kulturelle endringene som har oppstått i Europa de siste tiårene, var utflaggingen av den tradisjonelle industrien, parallelt med framveksten av liberalistiske strømninger på 1980-tallet. Mens næringsgrunnlaget i etterkrigstidens Europa var dominert av tradisjonell industri, har det skjedd store næringspolitiske og kulturelle endringer de siste 50 årene. Som i andre vestlige storbyer skjedde en utflytting av den tradisjonelle industrien i Stavanger på 1970 og 80-tallet (Frønes/Brusdal 2000:27). Mens den moderne byen Stavanger var dominert av et næringsliv relatert til hermetikkindustrien, er det i dag olje og

gassindustrien, handel og service og offentlig sektor som er hovednæringsveg². Det er i denne konteksten kolonihagene eksisterer, som et fenomen med røtter i førmoderne tid og et uttrykk for kulturelle trekk i vår postmoderne samtid. Det ideologiske grunnlaget og den vedvarende interessen for kolonihagene kan i dagens postindustrielle, teknologiske og individsentrettede samfunn, oppleves som en anakronisme. Kolonihagene er et kontrasterende samfunn delvis basert på rurale og førmoderne verdier, midt i den urbane, postindustrielle storbyen.

1.2 BEGREPET “KOLONIHAGE”

Ser vi nærmere på begrepet “koloni”, så har ordet sin opprinnelse i det latinske ordet nybyggersamfunn, nybygd. Etter hvert er betydningen utvidet til en samling mennesker eller dyr som oppholder seg på fremmed grunn eller i et bestemt område. Kjernen i begrepet dreier seg om en ansamling i et avgrenset område i fremmede eller kjente omgivelser. Definisjonen av begrepet peker mot det som særmerker kolonihagen som forening. Det at medlemmene, kolonistene, bor eller oppholder seg i samme avgrensede geografiske enhet i sommersesongen er vel det som først og fremst skiller kolonihagene fra andre foreninger. Dette skaper særlige sosiale rammer som gir grunnlag for en hel sosial kultur. Det er imidlertid ikke mulig å forstå denne kulturen uten å se på det ideologiske bakteppet til kolonihagene, som blir nærmere utredet i neste kapittel.

For den som kommer utenfra, kan en kolonihage være et kulturlandskap og et sosialt system som befinner seg bak høge gjerder og porter som ofte er låst. Grensene mellom kolonihagen og storsamfunnet er markerte og det kan virke underlig at det lille samfunnet bak portene inngår i det offentlige rommet i byene. Men kolonihagene er tuftet på leieavtaler med kommunen og området ligger på kommunal grunn. Og for å imøtekomme kravet om at offentlige rom skal være tilgjengelige for publikum, har kolonihagene åpne porter på dagtid i sesongen, mellom 1. april til 1. oktober.

1.3 STEDLIGE KARAKTERISTIKA

Hver av de fire kolonihagene i Stavanger er oppdelt i et ulikt antall parseller på ca. 250m². I tillegg har alle hagene friarealer med lekeplasser. Størst er Eiganes Kolonihage med 180 parseller, plassert på Stokka og med kort gangavstand til sentrum. Ved Mosvannet, mellom motorvegen og sykehuset ligger Våland kolonihage med 117 parseller. I Storhaug bydel ligger to av byens fire kolonihager. Strømvik Kolonihage, nær innløpet til

² (www.statistikk.stavangerkommune.no/) 12.11.09

Hillevågsvannet, er med sine 44 parseller den minste kolonihagen i byen. Fortsetter en langs turvegen via Godalen badeplass, kommer en til Rosendal og Ramsvik Kolonihager som har 110 parseller. Rosendal og Ramsvik var opprinnelig to kolonihager som ble slått sammen til en hage. Selv om organiseringen av de fysiske forholdene er lik i utgangspunktet, med lik størrelse på parsellene, fellesthus etc., er topografi og størrelsesforhold svært ulike. Rosendal og Ramsvik kolonihage og Våland kolonihage oppleves mest samlet som en topografisk enhet. I Eiganes kolonihage gir størrelsesforhold, variasjoner i topografi med en bred skråning ned mot en stor flate og et stort friområde som ligger midt i kolonihagen, inndeling i soner med parseller. I Strømvik kolonihage er det et særlig kupert terreng og et stort friområde på langs gjennom kolonihagen, som skaper soneinndeling.



Friområdet "Dalen(øverst) og matpause utfor fellesthuset "Løa" i Strømvik kolonihage Foto: Odd A.Edvardsen

i



På tross av at alle disse kolonihagene har hatt felles regelverk, er det kjent blant kolonihagefolket i Stavanger at det er en viss forskjell i tolking og praktisering av

regelverket, og at det på enkelte områder har utviklet seg en nokså ulik sosial og materiell kultur i de ulike hagene. Omgangsformer og sosial kultur kan også variere innad og mellom de ulike hagene. I forhold til hagekulturen utmerker Våland kolonihage seg med å holde fast på grønnsaksdyrking som det primære. Alle hagene har felleshus med sanitæranlegg og lokaler for møtevirksomhet og andre sosiale tilstelninger. Redskapsbod med utleie av hageredskaper finnes også i samtlige kolonihager. Og i dag har også de fleste parsellene hytter.



Parsell med hytte i Våland Kolonihage

Foto: Odd A.Edwardsen

I Stavanger er fortsatt de gamle gjerdene rundt kolonihagene intakte. En gang ble de opprettet for å verne avlingene mot tyveri. I dag er det vel mest for å verne om hyttene som ikke har tilsyn deler av året. På tross av de høye gjerdene, er samtlige hager i Stavanger utsatt for innbrudd og hærverk, særlig i vintersesongen. Men gjerdene er også en tydelig, fysisk manifestasjon av grensene mellom byen og det lille og særegne samfunnet kolonihagen. Mange av kolonistene uttrykker også tilfredshet med denne tydelige avgrensingen av innenfor mot utenfor. Portene markerer at nå beveger vi oss over i en annen modus, en annen verden, en grønn lunge, et annet samfunn klart forskjellig fra livet i byene som kolonihagen er en del av. For kolonisten, den som er medlem i en kolonihageforening, er det å bevege seg inn i kolonihagen en opplevelse som innbefatter så mye mer enn for den som er innom på besøk.

2.0 HISTORIKK

Hagedyrking er så grunnleggende for kolonihagene eksistens, at det er på sin plass med en historisk redegjørelse for hagebruk generelt og den plass fenomenet har i vår kultur. Det ville være å gå for vidt og irrelevant å gå inn på utviklingen av den europeiske hagekunstens historie i detalj, men enkelte trekk kan belyse sammenhengen mellom hagene og de historiske og politiske strømningene, og gi nyttig bakgrunnsinformasjon for å forstå den spesifikke hagekulturen i kolonihagene.

2.1 HAGEHISTORIKK

Allerede i Bibelen blir hager omtalt som bildet på noe fullkomment og guddommelig. Ordet Paradis, menneskehetens fødested, har sin opprinnelse i det persiske ordet *paridaeza* som betyr hage. Den etymologiske opprinnelsen til det norske ordet hage er *hegn*, som viser til noe inngjerdet og atskilt. Det samme gjelder det engelske ordet "Garden" og tyske "Garten" som har sin opprinnelse i det norrøne skigard som uttrykk for en inngjerdet og beskyttet plass. Hagen har alltid vært et avsondret sted fra verden og et sted for skjønnhet, der menneskets drømmer om fullkommenhet har kunnet materialisere seg (von Essen 1997:12). Hagen kan også være et symbol for menneskets lengsel etter Paradis. En rundtur rundt i kolonihagene henviser også til denne drømmen om det fullkomne med navn som "Edens Have", og "Shangri La", som eksempel på navngitte parseller.

I Norge vet vi at det eksisterte hager helt fra middelalderen. Munkevesenet, som skulle være selvforsynt med mat, etablerte nyttehagen, innførte mange planter og trær til Norge, og spredte kunnskaper om hagedyrking til hele Europa (von Essen 1995:24). I "Dekameronen", skrevet av Giovanni Boccaccio på 1300-tallet, er italienske hager rammen rundt fortellingen. Italia regnes for å være den europeiske hagekunstens vugge. De store italienske godsene var en viktig eksponent for utviklingen av prydhagen (von Essen 1995:35).

Hagekunsten har en lang utviklingshistorie i Europa, med store sprang i stilarter som oppsto parallelt med ulike historiske og sosiale endringer. I den borgerlige offentlighet som oppsto på 1700-tallet og fram til midten av 1800-tallet, ble hagekunsten sett på som likeverdig andre kunstarter, og hagearkitektur ble livlig diskutert i offentlige fora. Men som kunstart ble hagearkitekturen degradert da "gartnere og husmødre" gjorde sitt inntog i hagearkitekturen (von Essen 1995:43). På denne tiden, med framveksten av byene, oppsto også de første kolonihagene i Europa. Samtidig var det et rikt og framvoksende borgerskap i byene med nye krav til hagearkitekturen. Den engelske landslapsarkitekten Humphry Repton (1752-1818) ble

en toneangivende og nyskapende formgiver for disse hagene. Hans utgangspunkt var at hagen skulle by på hvile og være et samlingssted for eierne og deres omgangskrets. De skulle være fargerike oppholdsrom, og for å oppnå dette tok han opp noen av barokkhagens stilistiske kjennetegn, som allèen, terrasser, blomsterbed og gangveger nær bolighuset. Han innførte stilistiske grep som espalèr, lysthuset, drivhus og sitteplasser. Og han forsto at småskalahagen måtte ha andre virkemidler enn det storslåtte. Detaljene ble viktigere, og blomstene fikk igjen sin sentrale plass i hagene (von Essen 1995:172). Repton sto fast ved at hagene er et produkt av kunsten mer enn av naturen. Bruksverdien var likevel det vesentligste og skjønnheten skulle tilpasses dette formålet. Hagestilen på 1800-tallet var eklektisk, og klart konstruert. Den skulle framheve hagerommet som noe forskjellig fra det omkringliggende landskapet og hadde de samme grunnleggende prinsipper for komposisjon som vi finner i enhver annen kunstart. Han forsto slektskapet mellom hagekunsten og de andre kunstartene og denne forståelsen er blitt dyrket av malere som Claude Monet (1840-1926), som laget sin egen hage og brukte den som motiv for sine malerier. Samtidens rådende ideer ble også grunnleggende for lysthagen som etter hvert utviklet seg i kolonihagene.

Med velstandsutviklingen de siste tiårene, har interessen for hage og hagedesign fått sin renessanse. Det som skiller hagedesign fra andre kunstarter er at gartneren eller designeren arbeider med levende materiale. Produktet, hagen, er ikke et konstant uttrykk, men følger årstidene. Dette gjør hagedesign desto mer krevende. Grunnleggende kunnskap om design, form og farge må gå hånd i hånd med plantekunnskaper og biologi. En vellykket kolonihage er en utfordring for kreativiteten og gir uttrykk for kolonistens forståelse av estetiske og romlige kvaliteter, kunnskaper om dyrking og arbeidsevne.

2.2 HAGEKUNSTEN I NORGE

I Norge fulgte borgerskapet de samme strømmingene som i Europa for øvrig på 1800-tallet. På tross av at særlig prestene i opplysningstiden drev iherdig opplysningsvirksomhet for å få endret kostholdet, var det stort sett bare poteten som fant innpass i allmuens nyttehager (von Essen 1995:200). Det har imidlertid alltid blitt dyrket urter, og kunnskap om medisin og krydderplanter var vanlig blant bondekonene (von Essen 1995:205). Men utover 1800-tallet oppsto en gryende kunnskap om nyttehagens velsignelser, godt hjulpet av amtsgartnere som ble opprettet som stilling fra 1845, og skolelærerne som laget skolehager i samarbeid med elevene for å spre kunnskaper.

Også i Norge var det på 1800-tallet store demografiske endringer og endringer i bosettingsmønsteret. Fra bygda strømmet særlig ungdommen til byene og fabrikkene for å få

arbeide. Forflytningen var også en reise fra det før-industrielle bondesamfunnet og naturalhusholdning til den moderne tid. Mange av de første kolonistene kom fra bondestanden og var vant til å dyrke jorden. Ideen om å dyrke sin egen mat var derfor ikke fremmed for disse arbeiderne.

2.3 ETABLERING, MEDGANG OG MOTGANG

Det kan være vanskelig å fastsette et eksakt årstall for opprinnelsen til kolonihagene. Årsakene til dette er at byene i Europa har hatt parseller for å avhjelpe matnød helt siden middelalderen. Med industrialiseringen på 1800-tallet fulgte en radikal befolkningsvekst i byene, med tilsvarende sosial nød. I kjølvannet av dette oppsto den første organiserte opprettelsen av hageparseller for å forebygge sult og fattigdom i Europa. Dette skjedde i Tyskland på initiativ av greve Karl von Hessen i 1806. Noen tiår senere eksisterte det 19 slike anlegg i byene i Tyskland. Disse var drevet av ulike organisasjoner og private stiftelser. Men hagekolonier anlagt som kollektive foreninger oppsto først i 1869 i Leipzig. Disse fikk navn etter en kjent lege, Schreber, som agiterte sterkt for hagedrift, bedre kosthold og sunnere livsstil hos den tyske arbeiderklassen. I dag heter fortsatt kolonihagene i Tyskland "Schreberverein". Kolonihagebevegelsen spredte seg fra Tyskland til andre europeiske land, og fra Danmark til de andre nordiske landene (Therkildsen 1970:10).

Den alminnelige holdningen til hagene og parkene var preget av at de på denne tiden ble sett på som helsebringende og nyttige innslag i byene. Kravet om tilgang på egne hager ble framført i folkeopplysningens ånd som et slag for folkehelsen (von Essen 1995:220). For kolonistene var muligheten til å dyrke egen mat og slippe ut av trange bygårder til sitt eget lille stykke jord, en forbedring av den generelle livskvaliteten. Kolonihagen var et sted der tilgang på frisk luft, natur, planter, sosialt samvær og lek er viktige bestanddeler. I Norge ble den første kolonihagen, Rodeløkken, opprettet i Oslo i 1907 (von Essen 1995: 221). I dag finnes totalt 13 kolonihager fordelt på seks byer, og med sine fire kolonihager er Stavanger nest største "kolonihageby" etter Oslo.

Til Stavanger kom den første spiren til etablering av kolonihagene med amtsgartner Jacob Jensen som hadde vært på studietur til Danmark og Tyskland i 1908. Han agiterte sterkt for kolonihagesaken, holdt foredrag og laget planer for anlegg og beplanting av kolonihager. Men det skulle enda gå noen år før det ble forgang i saken. I 1913 hadde stadsfysikus Thomas Wyller vært i Danmark og skrev innlegg om kolonihager i byens aviser. To år seinere dannet fabrikkeier Gunnar Løvik, i ledtog med byens ordfører Geertsen, en komite som skulle utrede behovet og finne egnede arealer (Storholm 2003:5). På denne tiden, rundt 1.verdenskrig, var

det stor matnød og dette fikk byens befolkning til å se at ideene om kolonihager kunne gi grunnlag for bedre livberging (Furre 1991:27). Gjennom folkemøter viste innbyggerne stor interesse. Stavanger kommune, som den gang hadde Arbeiderpartiet i flertall i byens kommunestyre, bevilget penger til innkjøp av to gårdsbruk på Eiganes. Disse ble lagt ut som kolonihage i 1916. Strømvik var allerede i kommunens eie og ble lagt ut til kolonihage samme år. I 1917 fortsatte kommunen arbeidet med opprettelse av flere kolonihager, og grunnla det som i dag har navnet Rosendal og Ramsvik Kolonihager og Våland Kolonihage. Til sammen ble det lagt ut 600 parseller, som utgjorde 14 parseller per 1000 innbyggere. I Norge har ingen by bevilget så mye til opprettelse av kolonihager som det Stavanger kommune gjorde. Dette var et betydelig økonomisk løft for kommunen, og forteller om stor vilje til å avhjelpe den sosiale nøden i byens arbeiderklasse.



Fra de første årene i Eiganes kolonihage, ca 1920

Foto:A.Tønnesen

For dagens kolonister kan det være vanskelig å forestille seg det enorme arbeidet som ble lagt ned i de første årene med opprettelsen av kolonihagene. Parseller skulle stykkes opp, veger og vann anlegges og lover og regelverk for kolonihagene skulle opprettes. Hver hage ble pålagt å ha et styre som ser til at regelverket overholdes. Hageleien de første årene var på 1øre for første året, og steg til 3 øre fra tredje året. Kolonihagene skulle være et tilbud for hele byens befolkning, også for de fattigste. Som beskrevet i kap.4.2 er den sosiale profilen et prinsipp kolonihagene fortsatt holder fast ved, og den er en del av det ideologiske rammeverket. De ideologiske perspektivene som lå til grunn allerede de første årene med bakgrunn i kolonihagebevegelsen, gjenspeiles i dagens regelverk og praksis.

Den sentrale betydningen som kolonihagene hadde for mange av byens kolonister, har endret seg. Dagens kolonister lever travle og hektiske liv, og de materielle forholdene som en gang var utgangspunktet for kolonihagene, er betydelig forbedret. Mange har fritidsbolig utenom kolonihagen, og har økonomi til reiser og andre fritidsaktiviteter ved siden av tilværelsen som kolonist. De siste 50 årene har det vært store variasjoner i interessen for kolonihagene. Rett etter krigen var det noen tiår med stort frafall av kolonister. I Rosendal og Ramsvik kolonihager var det for eksempel bare halvparten av parsellene som ble benyttet. I denne perioden var også det store moderniseringsprosjektet og gjenoppbyggingen av landet som sto på agendaen (Furre 91:293). Interessen for å videreføre tradisjoner knyttet til matauk og nøysomhet var minimal. Mot slutten av 1960-tallet tok kvinnene arbeid utenfor hjemmet (Furre 91:282). Dette medførte økonomiske endringer og endringer i tidsbruk i husholdningene. Matvarer ble billigere og utkonkurrerte den egenproduserte maten i kolonihagen med hensyn til tid og pris. Både tid og behov for å nyttiggjøre seg parsellen ble endret. På denne tiden inntok også fjernsynet de tusen hjem, og bidro i sterk grad til å holde den voksne befolkningen i stua. Med dette forsvant gradvis mye av det sosiale livet i nærmiljøet så vel som i kolonihagene. Symptomatisk er det at Kvinneforeningene i alle byens kolonihager, som ble opprettet for ”mer samarbeid og hygge blant kvinnene i byen”, ble oppløst i disse årene (Storholm 2003:59).

I Stavanger by truet saneringsspøkelset store deler av den gamle sentrumsbebyggelsen. I denne perioden ble også områder fra tre av byens kolonihager ekspropriert av kommunen til andre formål. I dag er det 450 parseller igjen av opprinnelig 600. Heldigvis var det enkelte ildsjeler som så verdien i byens kolonihager og begynte å arbeide aktivt for å ivareta det som var igjen. I denne sammenheng er Alf Thuv et sentralt navn. Han var i mange år formann i fellesstyret og engasjert kolonist og formann i Rosendal og Ramsvik kolonihager. På 1970-tallet gikk fellesstyret inn for å snu holdningen til kolonihagene blant byens befolkning og politikere. Det ble etablert tett kontakt med byens rådmann og parksjef som ble tatt med på studieturer til kolonihager i Danmark og Tyskland (Storholm 2003:38). Pressen ble engasjert og med interessen for ”bærekraftig utvikling” og fremveksten av miljøbevegelsen på 1970-tallet, begynte interessen å ta seg opp igjen (Furre 91:310). I det siste tiåret har det vært et stort oppsving i interessen for kolonihagene, og alle hagene har i dag lange ventelister av personer som ønsker å få tildelt en parsell.

2.4 MATAUK, FELLESSKAP OG REGELVERK

Utgangspunktet for kolonihagene var matauk og mulighetene til å forbedre livsvilkårene for arbeiderklassen i storbyene. Kolonihagene hadde et ståsted og et utgangspunkt i arbeiderklassen, selv om protokollene fra de første årene viser et solid innslag av middelklasse med offentlig ansatte som eksempelvis lærere og kontorister. Men både i Sverige og Norge har det vært en nær tilknytning mellom Arbeiderbevegelsen og kolonihagene. I Stavanger skjedde opprettelsen av kolonihagene med grunnlag i det første kommunestyret med flertall av Arbeiderpartiet anført av byens ordfører (Storholm 2003:18). I Oslo forteller muntlige kilder blant kolonistene at det tidligere nærmest var et uutalt krav med medlemskap i Arbeiderpartiet for å få parsell. Med utgangspunkt i dette har fellesskapstenkning og dugnadsånd gjennomsyret kolonihagene som en vesentlig bestanddel i det diffuse begrepet “kolonihageånd”. Dette er et kjent, ideologisk begrep for kolonistene, som til tider etterlyses i forbindelse med ulike fellesaktiviteter. Slik jeg tolker begrepet kolonihageånd er det nær beslektet med en kommunitaristisk tenkning, som også har klar relevans til Arbeiderbevegelsens ideologiske grunnlag. Sentralt i kommunitarismen er en fellesskapstenkning som har forrang over individet (Vetlesen 1996:23). Kommunitarismen er politiske og filosofiske ideer som oppsto på 1980-tallet hos sentrale amerikanske filosofer, historikere og sosiologer som Christopher Lasch, Charles Taylor, Michael Waltzer og Alasdair Mac Intyre³. Kommunitarismen må ikke forveksles med kommunismen, det er ikke en kritikk av det økonomiske systemet, men en filosofi som er basert på liberalismens grunnideer om menneskets likeverd i forhold til sosiale og økonomiske prosesser. Et popularisert begrep for denne retningen er “fellesskapstenkerne”, og den oppsto som en reaksjon på detradisjoneringen og destabiliseringen av nærmiljøets integrerende krefter i framveksten av de moderne storbyene (Pløger 2001:44). Den amerikanske historikeren Christopher Lasch, en av de sentrale ideologene, mener at målet med fellesskapstenkningen er å gjenopprette sentrale borgerlige dyder som ærlighet, lojalitet, arbeidsomhet og måtehold, og gjøre disse til et moralsk fundament. Kommunitarismen var en kritikk av liberalismens økonomiske og moralske vektlegging av verdier som individualisme og personfokusering. Fellesskapet er det grunnleggende i samfunnet, ikke staten, individet eller nasjonen (Pløger 2001:45). For en “innvidd” kolonist er fellesskap, måtehold og arbeidsomhet velkjente begreper i det uskrevne regelverket. Selv om kravet til måtehold ikke lenger er fremtredende, var en utbredt alkoholisme blant arbeiderne en av de viktigste årsakene til opprettelsen av

³ (www.wikipedia.org/wiki/kommunitarisme) 03.03.10

kolonihagene. Og kravet til lojalitet, selvpoffrelse og arbeidsomhet er fortsatt levende tilstede i det uskrevne og nedskrevne regelverket.

Kommunitarismen ble sett på som en modernitetskritikk, men ikke en kritikk av det moderne individs frihet. Heller var det en kritikk av det moderne individs selvsentrering og aksept av sosio-kulturell fragmentering. Som et motsvar til de moderne byenes de-tradisjonalisering og destabilisering av nærmiljøet, oppsto kolonihagene som bærere av førmoderne tradisjoner, både materielle og ideologiske. For et stort flertall av de første industriarbeiderne som befolket byene på 1800-tallet, var overgangen til byen en overgang fra et førmoderne samfunn, ofte basert på naturalhusholdning, til moderne tid. Og for mange ble opprettelsen av kolonihagene en mulighet til å gjenskape fragmenter av en rural livsform som var velkjent for disse første industriarbeiderne. Gjennom å dyrke egen mat hadde de en mulighet til å avhjelpe fremmedgjøringen og fragmenteringen som karakteriserer det moderne industrisamfunnet og markedsøkonomi. For disse første kolonistene var kolonihagene et løft i levestandard så vel som livsstandard. Og for mange av disse arbeiderne kan det tenkes at livet i kolonihagen var et møte med egne røtter.

3.0 METODE

Den empiriske delen av oppgaven er avgrenset til en feltstudie av kolonihagene i Stavanger, med observasjoner, en spørreundersøkelse til leietakerne på hver parsell og intervjuer av et mindre utvalg av kolonister. Den største utfordringen var å innhente litteratur fra tidligere forskning om kolonihagene, da dette er av et begrenset omfang. I denne oppgaven tar forståelse av den sosiale dimensjonen, om kolonihagene som sosialt samfunn, utgangspunkt i intervjuer med et utvalg av informanter, flere stemmer og mange innfallsvinkler. Disse historiene belyses i forhold til det felles rammeverket for kolonihagene og studiet av relasjonene mellom de fysiske og materielle forholdene og det sosiale livet. Utgangspunktet for observasjonene skriver seg i stor grad fra min egen hage, Strømvik Kolonihage. Men de andre kolonihagene i byen er blitt hyppig besøkt og et utvalg av kolonister intervjuet.

Spørreundersøkelsen og intervjuene er også blitt gjennomført med en sammenligning av data fra de fire kolonihagene i Stavanger. På tross av felles regelverk og ideologisk overbygning, og lik struktur, organisering og historie, har det utviklet seg nokså ulike kulturer på enkelte områder. For å få en bedre forståelse av hvilke faktorer som legger føringer for hvordan kulturelle og sosiale forhold vokser fram, vedlikeholdes og endres, ble sammenligningen av data fra spørreundersøkelsen etterfulgt av intervjuer med kolonister fra alle kolonihagene.

Metodiske valg, som intervjuene av et utvalg kolonister og triangulering av metoder, markerer et brudd med den moderne forståelsen av at det finnes en egentlig eller sann innsikt, et brudd med den ”store fortellingen” (J.fr. Kap.3.2). Metodetriangulering er også et uttrykk for tvil til den rene vitenskap og absolutter. En av de mest framtrædende teoretikerne i debatten om kunnskapsutviklingen i det postmoderne samfunnet, Jean Francois Lyotard, viser hvordan vitenskapens forestillinger om å forklare sentrale aspekter ved ”virkeligheten” har mistet sin legitimitet (Miegel/Johansson 2002:318).

Forståelse av et fenomen er utgangspunktet for oppgaven, og metodevalget er karakterisert av en abduktiv tilnærming i en kvalitativ metodisk kontekst karakterisert av en kombinasjon av metoder (Blaikie 2008:114). Den abduktive tilnærmingen baserer seg i stor grad på intervjuer og observasjon i et interaksjonistisk og konstruktivistisk perspektiv der både informantenes tolkninger av et fenomen og forskerens ståsted og tolkninger inngår i analysen. Innsamling og tolking av data vil i større grad være et produkt av forskerens eget ståsted. Mitt eget ståsted som forsker/student har m.a.o. en viss påvirkning i valg av metode og tolkning av data. Som helhet er oppgaven en case-studie der det ikke er en spesifikk problemstilling eller metodisk tilnærming, men flere problemstillinger som belyser bredden av fenomenet

kolonihagene. Metodevalget styres av det som til enhver tid er i fokus for problemstillingen. Den kvalitative og kvantitative metodetrianguleringen er valgt for å belyse og komplettere flere perspektiver på kolonihagene. Målet med å velge triangulering som metoderedskap er å få et mer fullstendig bilde av kolonihagene (Ellefsen 1998:Kap.11). I første delen av oppgaven er kvantitative metoder valgt for å kartlegge statistiske indikatorer på et større utvalg av respondenter, som er ment å være representativ for hele gruppen parselleiere. Intervjuene er basert på valg av kvantitative metoder der det er datainnsamling på individnivå som er i fokus for problemstillingen.

3.1 DATA

I første del av oppgaven er en spørreundersøkelse brukt for å kartlegge sosialt rekrutteringsgrunnlag og hvilket forhold kolonistene har til kolonihagen med hensyn til livskvalitet og sosiale relasjoner. Bakgrunn for spørreundersøkelsen er i hovedsak å få breddeinformasjon om hvem kolonistene er i en utvidet sosial kontekst relatert til familierelasjoner, kjønn, erverv og boforhold. Totalt består spørreundersøkelsen av 19 variabler, med flest avkryssingsspørsmål. Enkelte av disse variablene gir visse indikasjoner på rekrutteringsgrunnlag. Her er målet å finne indikatorer på hvilke behov eller interesser som tilsier at noen velger å bli kolonister. Eksempelvis kan en overhyppighet av blokkbeboere peke på at det å bo tett, med dertil fravær av private grøntarealer, gi et visst rekrutteringsgrunnlag. Andre variabler, som spørsmålet om sosiale relasjoner i kolonihagen, kan også indikere at behovet for fellesskap kan gi grunnlag for rekruttering. I relasjon til dette vil det vil være særlig interessant å se om de som har sivil status som “enslig” søker til fellesskapet i kolonihagene.

I gjennomføringen av spørreundersøkelsen ble kolonihagene differensiert gjennom fargekoder på spørreskjemaet. I etterkant har undersøkelsen blitt videreført som en sammenlignende studie for å kartlegge om det er noen faktorer som gir markerte utslag og som kan bekrefte eller forklare noe av problemstillingene med hensyn til forskjell i holdninger og sosial kultur. For å oppnå en bredere forståelse gir de kvalitative intervjuene og egne observasjoner dybde til ulike problemstillinger. Utfordringen ved triangulering av metoder slik det foreligger her, er å koordinere datainnsamlingen slik at funnene forsterker og kompletterer hverandre og ikke spriker i ulike retninger. Spørreundersøkelsen gir verdifull bakgrunnsinformasjon til intervjuene, der målet er å få en dybdeforståelse av hvilke betingelser og behov som ligger i samfunnet utenfor kolonihagene og som gir rekrutteringsgrunnlag, og hvordan kolonistene opplever og tolker ulike sider ved det sosiale

livet i kolonihagene. Å finne svar på hvilken betydning kolonihagene har for det urbane mennesket, vil også gi svar på karakteristiske trekk i den postmoderne kulturen.

3.2 LOKAL STATUS

Som informant med 15 års fartstid fra observasjon og samhandling, eller i sosiologisk terminologi, “deltagende observatør“, har jeg et bredt tilfang av informasjon fra egne erfaringer. Jeg har også sittet i styret i Strømvik kolonihage over en periode på seks år, og har erfart hvordan de formelle rammene, regelverket for kolonihagene, setter grenser for individet og styrer samhandling. Regelverket får ulik gjennomslagskraft og uttrykk etter hvem av kolonistene som sitter i styret, og hvordan disse tolker sin rolle som styremedlem. Et regelverk er med andre ord ingen konstant størrelse, men blir implementert på ulike måter etter hvilke kolonister og interesser som til enhver tid er representert i styret.

Jeg har også fått god kjennskap til historien og det ideologiske grunnlaget til kolonihagene gjennom arbeidet som redaktør for boka *Jeg vet en deilig hage-Stavanger Kolonihager 1916-2003*. Da det ikke foreligger annen empirisk forskning gjort på kolonihagenes historie i Stavanger, vil boka være grunnlaget for den historiske utredningen om kolonihagene. Boka bygger for en stor del på protokoller fra de fire kolonihagene, og annet tilgjengelig materiale som jubileumshefter og avisartikler. Den gir et bilde av de historiske prosessene bak opprettelsen av kolonihagene og historien fram til i dag.

I det sosiale systemet som kolonihagene utgjør, har jeg lokal status som kolonist, men har også hatt andre lokale statuser som styremedlem og “historiebokforfatter”. Dette har i utgangspunktet gitt meg en bredde i observasjonene og forståelsen av det sosiale systemet som skal utforskes. Samtidig ser jeg at den vitenskapelige distansen som er nødvendig i forskning, kan bli utfordret når forskeren har utgangspunkt i det lokale statusinventaret og i lokal kultur (Aase/ Fossåskaret 2007: 86). Nyere samfunnsforskning har i dag forlatt standpunktet om at det er mulig å finne en egentlig autentisk og sann innsikt, eller en essens av faktakunnskaper som er upåvirket av forståelsesrammene til forskeren. Fossåskaret vektlegger fordelene ved å gjøre en studie på steder der en har lokale statuser, og mener at det ikke bare er forsvarlig men at det også kan være en klar fordel (Aase/Fossåskaret 2007:88). Forskeren har et rikt empirisk materiale gjennom år med observasjoner, deltagende observasjon og kommunikasjon.

Min bakgrunn og lokale statuser i forhold til den aktuelle oppgaven, gir et rikt tilfang av innsikt og kunnskap, der jeg i kraft av min førforståelse evner å skille ut vesentlige problemstillinger og aspekter ved kolonihagene som samfunn. Men denne førforståelsen kan

også gjøre blind for fenomener som er innlysende og som derfor blir oversett. Samtidig kan egne holdninger og ståsted, med en uttalt entusiasme i forhold til kolonihagene, utfordre en kritisk analyse av fenomenet. Det er tilsvarende viktig å være bevisst at egen livshistorie og bakgrunn åpner for noe innsikt, og utelukker annen innsikt. Å tolke og forstå sosiale prosesser er både preget av personlige erfaringer og historie, så vel som ideologisk ståsted. Som innflytter til Stavanger, fra en annen kant av landet med en annerledes lokalkultur og med min sosiale bakgrunn, har jeg et spesifikt utgangspunkt og førforståelse som er preget av dette. Jeg tolker med andre ord mine observasjoner fra en posisjon som godt voksen kvinne, innflytter med sosial bakgrunn i arbeiderklassen og arbeiderkultur. Selv om jeg i dag har gjort den såkalte klassereisen og har en annen sosial posisjon, ser jeg at min opprinnelige sosiale bakgrunn i sterk grad farger mine holdninger til kolonihagen. Ideologisk imøtekommer kolonihagene oppdragelse i felleskapstenkning og nøysomhetsideologi som lå som et bakteppe i egen oppvekst. Samtidig ser jeg et sterkt element av nostalgi i min, og andres, opplevelse av kolonihagene. Personlig er det somrene på hytta og med slekta på landet, dugnader med høyonn og potetopptak, det enkle livet med vannbæring, trangboddhet og ro som jeg gjenopplever i kolonihagen. Jeg opplever pliktene og dugnadene, fellesskapet og arbeidet med jorda som en forlengelse av egne barndomsminner. Livet i kolonihagene blir ei reise i tid og i sosialt landskap. Disse erfaringene og holdningene farger mine observasjoner, hva jeg observerer og hvordan jeg tolker. Samtidig ser jeg at de nostalgiske overtonene kan være et element som imøtekommer et allment behov for stabilitet hos det rastløse og rotløse storby mennesket. Min historie og bakgrunn kan peke på vesentlige trekk ved hva det er som gjør at så mange velger å bli kolonister og hva hagene betyr for menneskene i storbyene.

3.3 GJENNOMFØRINGEN AV SPØRREUNDERSØKELSEN

Erfaringer fra gjennomføringen av spørreundersøkelsen og intervjuene har gitt en del tankekors i forhold til kommunikasjon og fordeler og ulemper med de ulike metodene. Det epistemologiske grunnlaget, hva det er mulig å få kunnskap om, har blitt klarere. Da jeg gjennomførte spørreundersøkelsen fikk jeg også være tilstede ved årsmøtet i de ulike kolonihagene, og fikk gjennom observasjoner noe forståelse av forholdet mellom kolonistene og styrene, organisering av driften og hvilke problemer de ulike kolonihagene arbeider med. Møtene ble stort sett gjennomført med de samme faste punktene på sakslista i alle kolonihagene. Jeg fikk også anledning til å presentere spørreundersøkelsen, som var sendt ut til alle kolonistene med innkallingen til årsmøtet. Unntaket var Rosendal og Ramsvik kolonihager som allerede hadde sendt ut møteinnkallingen da jeg kontaktet dem, og der jeg

selv måtte sørge for forsendelse til de som ikke var på årsmøtet. Utenom de faste årsmøtesakene gikk store deler av møtet med til å diskutere dugnader og gjennomføringer av praktiske arbeidsoppgaver relatert til driften av hagen. Dette gjaldt alt fra drenering, påbygg og vedlikehold av felleshus, taksering og salg av hytter, grusing av veier, problemer med rådyr og nedlegging av fellesfasiliteter som drivhuset i Våland og Rosendal og Ramsvik o.s.v. Saneringen av slike felles fasiliteter er symptomatisk for vår tid og føyer seg inn i rekken av fellestilbud som er fjernet og som kolonistene hadde fordel av tidligere. Dette gjelder eksempelvis plantemarked, tilgang på gjødsel o.s.v. Tiltak som tidligere ble organisert som et tilbud til alle, blir i dag i større grad overlatt til kolonistene sjøl.

Samtlige kolonihager har også et punkt på årsmøtet der kolonister som utmerker seg blir hedret av styret med diplom eller blomster, gavesjekker etc. Det er i hovedsak to kriterier som kvalifiserer til utmerkelse, enten forbilledlig drift av parsellen eller ekstra dugnadsinnsats utover de pliktige dugnadstimene.

I presentasjonen av spørreundersøkelsen ble jeg som forsker/student møtt med positiv interesse for det pågående arbeidet. Flere av kolonistene ville vite hvordan de kunne få resultatene av oppgaven i etterkant. Det var også en direkte forespørsel om framlegging av studien for kolonihagen. Jeg sikret også at flere besvarte spørreundersøkelsen gjennom å delta på møtet og sette av tid til besvarelser. Bare et fåtall av kolonistene som ikke var på møtet har levert besvarelsen i etterkant. Funnene i spørreundersøkelsen vil derfor være preget av at det er de mest engasjerte kolonistene som har svart og bidratt til det bildet som undersøkelsen gir.

Dessverre så jeg ikke muligheten eller nødvendigheten av å gå igjennom spørreundersøkelsen punktvis under årsmøtet, da ingen av kolonistene kom med direkte spørsmål om hvordan skjemaet skulle forstås. I etterkant ser jeg at flere av spørsmålene har blitt misforstått, mistolket eller oversett. Dette gjelder blant annet spørsmålet om boforhold, der mange ikke har forstått skillet mellom eierforhold og boligtype. Her ble jeg også gjort oppmerksom på at hvis spørsmålet om boligtype har relevans for rekrutteringen, så må det knyttes opp mot hvilke boligtype kolonistene bodde i da de etablerte seg i kolonihagen. En av de eldste kolonistene i Våland fortalte at han krysset av på enebolig, men da han begynte som kolonist bodde han i en liten leilighet.

Det var en uforholdmessig stor andel, hele 58 prosent av kolonistene, som svarte at de ikke har barn. Min erfaring fra kolonihagene er at det å ha barn heller er regelen enn unntaket. Men jeg tror begrepet "barn" er blitt tolket som småbarn, altså ikke "avkom" slik det var tenkt. En stor andel av kolonistene, 30 prosent, er i aldersgruppen 60-69 år, der de færreste har småbarn. En av kolonistene påpekte at det også burde vært et spørsmål om barnebarn, da

mange av disse eldste kolonistene bruker kolonihagen som arena for samvær med egne barnebarn.

Enkelte av spørsmålene gir i utgangspunktet større rom for individuell tolking, noe som gjør at resultatene for noen av spørsmålene er mindre pålitelige. Dette gjelder både spørsmålet om sosiale relasjoner og hva kolonihagen betyr for den enkelte. Hva begrepet “bekjente” er for den enkelte kolonist, kan nok variere noe. Jeg ble svært overrasket over å lese at ingen av de eldste i Strømvik kolonihage hadde noen former for sosiale relasjoner, heller ikke i kategorien “bekjente”, på tross av at de er på hils med de fleste, og slår av en drøs når det måtte passe. Hva slags kontakt som kvalifiserer for å betegne en relasjon som “bekjent”, ser det ut til å være ulike oppfatninger av. Selv om jeg personlig mener at etter et livslangt medlemskap i kolonihagen ville det være naturlig at enkelte andre kolonister kvalifiserer til kategorien “bekjente“. Men dette kan jo også ha sammenheng med en mer inkluderende holdning jeg har med bakgrunn fra et mindre sted i Nord-Norge. For mange innflyttere oppfattes den typiske ”siddisen” (oppr: citizen= stavangerborger) som reservert.

Spørsmål om livskvalitet har også en sterk grad av subjektivitet i besvarelsen. Det kan også tenkes at spørsmålet i stor grad kan relateres til hvilken gruppe kolonister som besvarte spørreundersøkelsen. Når mindre enn 1 prosent av kolonistene svarte at kolonihagen betyr ”lite” for livskvaliteten, er det trolig at denne prosentandelen er større i den gruppen som ikke besvarte spørreundersøkelsen.

Mange av ekteparene var også i tvil om hvem som skulle besvare skjemaet. I de tilfellene ble den som var “kolonisten” av de to anbefalt å svare. Statistisk kunne jeg ikke forsvare å la begge respondere, da antall enheter i hver kolonihage tar utgangspunkt i antall parseller. Dessverre var det en liten del av spørreskjemaene som ble tilsendt og som ikke kom fram. Totalt fikk jeg svar fra 160 av totalt 435 som fikk skjemaet til utfylling. Dette utgjør 37 prosent av kolonistene, og bekrefter en generell tendens til at spørreundersøkelser sjelden får den svarprosenten som er ønskelig i forhold til betingelsene for god representativitet. Likevel sitter jeg igjen med en svarprosent tett opptil 40 prosent, og mener dette er tilstrekkelig til å vise tendenser i relasjon til den aktuelle problemstillingen, som i hovedsak dreier seg om rekrutteringsgrunnlag til kolonihagene. To av kolonihagene hadde høg svarprosent med tilsvarende høgere grad av gyldighet. Datamaterialet fra disse kolonihagene ble satt opp mot resultatene fra de andre kolonihagene for å få et bedre grunnlag til å vurdere validiteten i hele spørreundersøkelsen. I store trekk viser dette lite avvik i funnene, om vi sammenligner resultatene fra de forskjellige hagene.

Svarprosenten innad i de ulike hagene varierte fra knapt 70 prosent til 30 prosent. I forhold til observasjonene jeg gjorde ved årsmøtene til den enkelte hage, mener jeg at svarprosenten korresponderer godt med det generelle inntrykket av entusiasme og holdninger hos kolonistene, og mellom kolonistene og styret. Der jeg opplevde de mest positive holdningene, mest entusiasme og engasjerte diskusjoner var også oppmøtefrekvensen og svarprosenten best. De årsmøtene med lavest svarprosent bar preg av lite engasjement, eller overveiende kritiske og negative holdninger til styret.

Organiseringen av årsmøtet i en av disse kolonihagene var todelt. Første del av møtet var satt av til generalforsamlingen, siste del var satt av til fri disposisjon for medlemmene. Behovet for en todeling ble for meg som observatør en bekreftelse på avstanden mellom styret og medlemmene, et inntrykk som også ble forsterket av overveiende kritiske kommentarer og negative holdninger til styret i løpet av møtet. I etterkant forsto jeg årsaken til at et av styremedlemmene ga uttrykk for motstand mot å la meg overvære heile generalforsamlingen.

Vedrørende spørsmålet om rekrutteringsgrunnlag kan en overrepresentasjon av kolonister med dårlige boforhold gi en viss forklaring på hvorfor enkelte blir kolonister. I følge spørreundersøkelsen er det forholdsvis mange av kolonistene som bor i blokk. Sammenligner vi andelen kolonister i denne typen bolig med byens befolkning for øvrig, så utgjør disse 43 prosent mot 11 prosent i hele byen. Andelen kolonister med enebolig utgjør 38 prosent. I byens befolkning for øvrig er andelen som bor i enebolig 48 prosent⁴. Andre forhold, som tilgang på private grøntarealer og fritidsbolig utenom kolonihagen, indikerer en sammenheng mellom manglende tilgang på private grøntarealer, boforhold og rekruttering. Og i gjennomføringen av spørreundersøkelsen erfarte jeg gjennom observasjon at majoriteten av kolonistene i Rosendal & Ramsvik kolonihager bor nokså likt befolkningen i nærmiljøet på Storhaug for øvrig. En stor del av spørreskjemaene i denne kolonihagen måtte jeg dele ut på egenhånd og så med selvsyn at langt de fleste bodde i kollektive boliger som rekkehus, blokk eller tomanns/firemannsboliger. Bare to av de som jeg leverte spørreskjemaet til, bodde i enebolig. Langt de fleste var bosatt i samme bydel som Rosendal & Ramsvik Kolonihager og boforholdene gjenspeiler det typiske for Storhaug bydel.

Strømvik kolonihage har en forholdsvis høg svarprosent på hele spørreundersøkelsen, og viser en sammensetning m.h.t. sosiale variabler som erverv og alder som er forskjellig fra de andre kolonihagene. I Strømvik er det en majoritet av offentlige ansatte, en gjennomsnittlig alder som ligger ti år under de andre kolonihagene, og en klar majoritet av gifte/samboende

⁴ (www.ssb.no/fobbolig/) 12.03.10

sammenlignet med de andre kolonihagene. Aldersfordelingen, med få pensjonister og familieforhold indikerer en god gjennomsnittsinntekt. Og ser vi nærmere på adresselistene til Strømvik kolonihage, er det også forholdsvis mange som bor i de mer perifere områdene av byen, der befolkningstettheten og flerfamiliehus et mindre vanlig enn i de sentrumsnære boligstrøkene. I Strømvik kolonihage var det 67 prosent av kolonistene som besvarte spørreskjemaet og av disse svarer 55 prosent at de bor i enebolig. Dette er i overkant av gjennomsnittet for byen som helhet, og viser at sammensetningen av kolonister relatert til sosiale indikatorer, varierer noe mellom kolonihagene. Særlig spørsmålet om boforhold, men også andelen av pensjonister/trygdede viser hvilke sosiale lag av befolkningen som kolonistene rekrutteres fra. Med hensyn til boligtype, er den største forskjellen mellom kolonistene og hele byens befolkning den store andelen av kolonister som bor i blokk.

Den største andelen av kolonister er i aldersgruppen 60-69 år. De siste årene har det vært en klar tendens til at eldre mennesker bosetter seg i blokk, noe som kan forklare den store andelen kolonister som bor i blokkleiligheter. Men undersøkelsen forteller ikke om informantenes boforhold da de fikk parsell. En av informantene etterlyste en presisering av dette da han i dag, som aldrende kolonist, bodde i enebolig. Men hadde helt andre boforhold da han etablerte seg i kolonihagen.

Kapittel 1.3 er en kort utredning om stedlige karakteristika. Det er påfallende at på tross av likheten i organisering, regelverk, ideologi og fysisk struktur, har det utviklet seg en nokså ulik kultur i de ulike hagene. Årsmøtene gjenspeiler deler av denne kulturen, og slik jeg ser det er det en vesentlig sammenheng mellom hvordan kolonistene forholder seg til styret og motsatt, og hvilken kultur som oppstår i kolonihagene. Styrene implementerer og organiserer regelverk og ideologi, men er avhengig av en aksept hos medlemmene for å kunne gjennomføre arbeidet. Felles holdninger i medlemsmassen i forhold til regelverk og ideologi er en forutsetning for å utvikle en felles kultur. Er ikke en slik felles kultur tilstede, kan det lettere utvikle seg sub-kulturer og tilsvarende problemer med å få medlemmene, her kolonistene, til å slutte seg til fellesskapet.

Selv om likhetene mellom kolonihagene som samfunn er påfallende, finnes det også ulikheter som gir seg uttrykk i omgangsformer, sosialt liv og lokal kultur i den enkelte kolonihage. I noen av disse hagesamfunnene i Stavanger er det utvilsomt en større avstand mellom overordnet ideologi og hvordan denne kommer til uttrykk, enn tilfellet er i andre kolonihager.

3.4 GJENNOMFØRINGEN AV INTERVJUENE

Et selektivt utvalg av kolonistene har vært informanter til studiet av det sosiale livet i kolonihagene. Utvalgsriteriene har delvis vært krav til et visst antall år som kolonister og at informantene hadde et uttalt reflektert forhold til kolonihagene. For å sikre bredde i datainnsamlingen og grunnlag for å sammenligne de fire kolonihagene med fokus på det sosiale livet, var kolonister fra alle de fire kolonihagene med i utvalget. Et av målene med intervjuene har vært å få en viss forståelse av karakteristiske trekk ved den sosiale kulturen og det sosiale livet i alle de fire kolonihagene. De påståtte ulikhetene i sosial kultur har vært et grunnlag for å velge informanter fra alle kolonihagene. Hvis den sosiale kulturen er ulik, vil det være naturlig å belyse sammenhengen mellom organisatoriske trekk og det sosiale livet. Problemstillinger relatert til organiseringen av kolonihagene og forholdet mellom styrene og kolonistene har vært særlig interessant. I etterkant ser jeg at organisatoriske og strukturelle forhold som premiss for sosialt liv og sosiale relasjoner har grunnleggende betydning.

Kontakten med informantene ble i de fleste tilfellene opprettet gjennom kontaktpersoner i styrene for de ulike kolonihagene. Til sammen har jeg gjennomført fire intervjuer med ti personer. Et innledende intervju ble gjort med en informant som har status som observatør, ikke kolonist. Det siste året har han hatt et fotoprojekt med fokus på kolonihagene. I forhold til ulikhetene mellom de fire kolonihagene ønsket jeg at "blikket utenfra" kunne bidra med observasjoner og refleksjoner i forhold til det særegne med hver kolonihage. Men han kunne også gi en mer uhildet vurdering av hvordan det sosiale livet kommer til uttrykk i alle kolonihagene. Utgangspunktet og spørsmålene i dette intervjuet hadde således et annet fokus enn gruppeintervjuene. Informanten bidro med data om kolonistenes forhold til besøkende, den fremmede, og det mer registrerende blikket på det sosiale livet i kolonihagene. I rollen som fotograf var informantens bidrag med data om visuelle kvaliteter, den materielle kulturen og den reinte ytre strukturen i kolonihagene særlig verdifull.

I forhold til den aktuelle problemstillingen, som i store trekk dreier seg om ulike aspekter ved det sosiale livet i kolonihagene, valgte jeg å gjennomføre de andre intervjuene som gruppeintervju. I første omgang var valget bestemt av problemstillingen, som i større grad berører sosiale enn individuelle forhold. I en slik kontekst, der informantenes tolkninger er relatert til sosiale prosesser og samhandling som alltid involverer flere aktører, vil forståelse i større grad kunne framforhandles gjennom sosial interaksjon. Sosial mening skapes i samhandling mellom mennesker (Guldvik 2002:39). Sosial interaksjon berører alltid flere personer og kan i utgangspunktet tolkes på ulike måter. Interaksjonen mellom informantene i gruppa kan gi større troverdighet og bidra til "kunnskaping" om den aktuelle

problemstillingen (Guldvik 2002: 33). Dynamikken og synergieffekten i gruppeintervju kan i større grad bidra med bredde i datamaterialet og kontrollmekanismene i gruppa kan styrke validiteten i intervjuene. I en intervjusituasjon der den som foretar intervjuet er i mindretall, vil informantene i større grad fortolke og skape mening på egne premisser (Guldvik 2002:37). I alle gruppeintervjuene opplevde jeg diskusjoner og i noen grad uenigheter om aktuelle spørsmål. Særlig mer abstrakte og uavklarte begrep skapte i større grad meningsutvekslinger. I og med at jeg selv også er kolonist, ble jeg i noen tilfeller bedt om å bidra med egne fortolkninger, og i noen tilfeller måtte jeg forsøke å verifisere og hjelpe til med å presisere svarene når informantene sto fast. I slike tilfeller kunne det være en utfordring å ikke legge svarene i munnen på informantene, men ha en spørrende holdning og legge åpne føringer for fortsatt diskusjon.

For å sikre en viss styring i gruppeintervjuene, avklarte jeg på forhånd at jeg ville være ordstyrer for å bidra til at spørsmålene ble fulgt opp uten for mange avsporinger. Selv om avsporinger i mange tilfeller kan gi ny innsikt, var tidsaspektet for intervjuene viktig å forholde seg til, både for å sikre at aktuelle spørsmål ble besvart innenfor en viss tidsramme, og for å unngå mye uvesentlige materiale. Antallet informanter i hver gruppe varierte mellom to og fire. I utgangspunktet ønsket jeg å avgrense størrelsen på hver gruppe til maksimum fire for å sikre best mulig interaksjon mellom alle i gruppa. De som ble intervjuet hadde også noenlunde samme status i kolonihagen. I to av intervjuene var informantene enten tidligere eller nåværende styremedlemmer. I et av intervjuene var informantene ”menige” kolonister. Sammensetningen av informanter i denne gruppen ble delvis framforhandlet med de første som ble forespurt om å delta i gruppen. Et utgangspunkt for forhandlingene var ønsket om størst mulig likevekt i relasjonene, og at mer dominerende personligheter ble holdt utenfor selve intervjusituasjonen. Informantene med lengst fartstid som kolonister tok likevel gjennomgående mest ”plass” i intervjuene i kraft av bredere erfaringsgrunnlag. Å ”lese”, tolke og forstå hele det komplekse samfunnet som kolonihagene faktisk er, krever mange år med erfaring og refleksjon.

Med unntak av det innledende intervjuet, ble alle intervjuene foretatt i kolonihagene. Informantene valgte selv møtested og setting for intervjuene. I et av tilfellene ble intervjuet foretatt i felleshuset, der mangelfull oppvarming skapte en ubekvem ramme rundt intervjusituasjonen. Særlig en av informantene frøs åpenlyst, og dette ga noe begrenset mulighet til oppfølgingsspørsmål. Kvaliteten og relevansen på intervjuet ble likevel ikke synlig hemmet av settingen.

4.0 INDIVIDET OG KOLLEKTIVET

*Ein raud lapp hang på drivhusdøra.
Det var dei jævla klovnane i
kolonihagestyret som hadde vore på
parsellen min og inspisert. Kva faen
visste dei om "lazy farming"? Hæ?
Ingenting.
-Kaninbyen-Arild Rein*

Den som ønsker å få en parsell i en kolonihage, har ofte begrenset forståelse av hva som kreves for å bli medlem i fellesskapet. De rolleforventninger som utgjør det å være kolonist, summen av forventninger, rettigheter og plikter, er for de fleste mer omfattende enn man tror (Aase/Fossåskaret 2007:25). Gjennom egne observasjoner har jeg sett at mange av de som etablerer seg som kolonister, holder ut noen få år før de sier fra seg parsellen. Kravene til den ideelle kolonist er omfattende og består av mye arbeidsinnsats, fortrinnsvis ei sosial innstilling og vilje til å ofre egen tid for fellesskapet. Mange av dagens travle og individualistisk orienterte mennesker er lite interesserte i den selvoppofrelsen som kreves for å vinne innpass i kolonihagenes fellesskap.

Hvem er de så, disse som er villige til å ofre så mye av sin egen fritid for et liv i kolonihagen? For å få en viss forståelse av rekrutteringsgrunnlaget har spørreundersøkelsen tatt for seg enkelte sosiale indikatorer som kan gi årsaksforklaringer til at noen blir kolonister. Det er for eksempel nærliggende å tenke at boligforhold og mangelfull tilgang på egne grøntarealer og/eller privat hytte, kan være et grunnlag for å få seg parsell. På samme måte kan det sosiale livet i kolonihagen være en faktor for enslige som velger å bli kolonister. Oppvekststed og røtter kan være andre faktorer som er utslagsgivende for rekrutteringen. Det kan tenkes at innflyttere som kommer fra mindre steder eller fra landsbygda, søker til et sosialt system likt oppvekststedet.

Et felles minstemål for å bli kolonist er interessen for hagearbeid. I regelverket står det eksplisitt uttrykt at parsellen skal nyttes til prydding og/eller nyttevekster og drives som godt hagebruk (Utleiebetingelser 4.31). Men en gjennomgang i de ulike kolonihagene viser at kravet til "godt hagebruk" blir oversett av mange kolonister. Disse er riktignok heller unntaket enn regelen. De fleste viser tydelig engasjement i å dyrke og bruke parsellen som hage.

Kolonihageforeningene er grunnlagt på at medlemmene godtar å bruke mye tid og arbeidsinnsats på vedlikehold av medlemskapet i løpet av sommersesongen. Først og fremst

gjelder det tid på å ivareta egen parsell, men også gjennom deltagelse i pliktige og frivillige dugnader og andre aktiviteter. For mange blir kolonihagen en sesongavhengig livsstil, og for enkelte andre mer en drøm om noe som kunne ha vært enn noe de klarer å forholde seg til. For styrene og for kolonihageforeningene er “gratispassasjerene” et stadig tilbakevendende problem, som det kan kreve drastiske tiltak for å løse. I enkelte tilfeller er trusler om utkastelse eller enda verre, effektivt utkastelse, det som må til.

Å etablere tilhørighet og sosial status tar tid og er avhengig av hvordan individene tolker og forstår det uskrevne og nedskrevne regelverket. For de fleste som etablerer seg som kolonister, vil det kreve endringer i holdning fra i utgangspunktet å være orientert om sitt private lille “paradis”, til å vise ansvar for hele det store/lille samfunnet som kolonihagene utgjør. En av informantene forklarte hvordan kolonihagen hadde endret betydning fra å dreie seg om sin egen parsell de første årene, til at det nå var det sosiale fellesskapet som var det viktigste. Å etablere seg i et sosialt fellesskap tar tid og kolonihagene utgjør en stedsspesifikk ramme for fellesopplevelser og referansepunkter som utgangspunkt for en gjensidig identifisering som kolonister. En felles lokal kultur oppstår når individuelle erfaringer og erindringer utveksles i kommunikasjon med andre som deler felles referanseramme (Thuen 2003:63). Noen av informantene jeg intervjuet, var også naboer i kolonihagen og hadde et godt etablert fellesskap rundt potetdyrking. Potetene var utgangspunkt for vennskapelig konkurranse og om hvem som hadde mest vellykket avling. Den særegne felles referanserammen i kolonihagene vil fortrinnsvis være knyttet til hagearbeid og samhandling i dugnader og andre fellesaktiviteter.

På tross av at kravene til innsats for fellesskapet er nokså like i kolonihagene i Stavanger, er det stor variasjon i hvordan dette kravet blir tolket og innfridd i de ulike kolonihagene. For enkelte kolonihager er det en større utfordring å skape en felles kultur og forståelse av at kolonihagene ikke kan bestå uten en kollektiv innsats gjennom dugnader og andre fellesaktiviteter. Årsakene til at kolonihagene i Stavanger har utviklet en ulik praksis og kultur på enkelte områder, ser ut til å ha noen sammenheng med organisatoriske forhold, som antall parseller i kolonihagene og styrets sammensetning og organisering (j.fr. Kap. 4.4).

4.1 HVEM ER KOLONISTEN / REKRUTTERINGSGRUNNLAG

Det er umulig, og heller ikke relevant, å gi en fullstendig beskrivelse av hvilke individuelle forutsetninger og karaktertrekk som er typiske for kolonistene. Men noen utvalgte sosiale indikatorer kan peke på enkelte faktorer som gir grunnlag for rekruttering.

For å bli medlem i en kolonihageforening kreves i første omgang ikke annet enn interesse og bosted i Stavanger kommune. Under ellers like forhold har husstander med barn fortrinnsrett. Styret i de respektive kolonihagene godkjenner og tildeler medlemskap i kolonihageforeningen. Selv om det ikke er nedskrevet i regelverket, er det min erfaring at det er et fortrinn for søker å bo tett, eksempelvis i blokk, og ikke ha tilgang på private grøntarealer. Men dette er kriterier som kan variere alt etter hvor stort press det er på ventelistene for å få parsell. Den sosiale profilen, at kolonihagene skulle være et tilbud til hele byens befolkning, var forutsetningen for at hagene en gang ble opprettet, og gjelder også som en uskreven regel i dag. Lav medlemsavgift og fast takst på hyttene, langt under antatt markedsverdi, er faktorer som forsterker den sosiale profilen.

Som forventet viser resultatene av spørreundersøkelsen at boforhold har en viss betydning for rekrutteringsgrunnlaget. Av de som deltok i spørreundersøkelsen, er det 43 prosent som bor i blokk. Når vi legger til rekkehus og tomanns/firemannsboliger, utgjør kolonister som bor i kollektive typer bolig 61 prosent. Av hele byens befolkning bor 49 prosent i kollektive typer boliger og 48 prosent i enebolig. Den resterende 3 prosent av innbyggerne i Stavanger bor i forretningsbygg eller felleleshusholdninger⁶. Det er med andre ord en klar overhyppighet av kolonister som bor i kollektive typer bolig sammenlignet med hele byens befolkning. Kolonister som bor i enebolig utgjør 32 prosent av de som svarte på spørreundersøkelsen. Kolonistene i Stavanger utgjør en gruppe av byens befolkning som bor mer tett enn det som gjelder byens innbyggere generelt. Det er en sannsynlig sammenheng mellom boforhold og rekrutteringen til kolonihagene.

62 prosent av kolonistene er i lønnet arbeid, mot 71 prosent av byens befolkning totalt⁷. Den forholdsvis større andelen av kolonister som ikke er i arbeid, indikerer et inntektsnivå under gjennomsnittet for byens befolkning for øvrig. Dette bekreftes av den store andelen kolonister som bor i kollektive typer boliger.

Litt over halvparten av kolonistene, 60 prosent, har tilgang på private grøntarealer. Men sett i forhold til hvilken typer bolig som er mest vanlig blant kolonistene, er trolig disse grøntarealene av begrenset størrelse. De kollektive boligtypene, som vertikaldelte eller horisontaldelte flerfamiliehus, har oftest ganske små private grøntarealer. Selv om boligforholdene generelt er vesentlig forbedret i forhold til tidligere, ser det ut til at det å bo tett, med begrenset tilgang på private grøntarealer, gir rekrutteringsgrunnlag til kolonihagene.

⁶ (www.ssb.no/fobbolig/) 12.03.10

⁷ (www.ssb.no/arbeid/) 12.03.10

Et mindretall av kolonistene, 35 prosent, har hytte utenom kolonihagen. For mange av kolonistene kan drømmen om eget landsted eller feriehus være utslagsgivende for å søke om parsell. En drøm som det er mulig å realisere i kolonihagene på grunn av lav taksering på hyttene og rimelige utgifter til leie.

Flere av informantene mente at kolonister med anti-sosiale holdninger har etablert seg i kolonihagene de siste årene. Disse holdningene gir deg blant annet utslag i mangel på interesse for hagen, på bekostning av hytter med store terrasser. Kolonihagene er på mange måter et speilbilde av samfunnet. De ny-liberalistiske holdningene som har vunnet innpass i vår tid, med fokus på individets selvrealisering, står steilt mot de kommunitaristiske ideene som kolonihagene er tuftet på (J.fr.Kap.2.4). Kolonister med lite vilje eller bevissthet om hvilke rolleforventninger som ligger i statusen som kolonist, har gode muligheter til å vinne innpass og realisere drømmen om billig bolig midt i byen, hvis ikke styret i de respektive kolonihagene er seg sitt ansvar bevisst.

En av mytene som eksisterer om kolonihagene er at det først og fremst er arbeidere som er kolonister. Det er gjort lite forskning på dette, men en gjennomlesing av gamle medlemsprotokoller fra kolonihagene i Stavanger, viser en stor andel håndverkere, kontorister og offentlig ansatte. I dagens postindustrielle samfunn er det lite relevant å bruke det opprinnelige begrepet *arbeider* for å kartlegge sosial status. Selv om det er en reell nedgang i hva vi definerer som arbeiderklassen, er det i dag bare 20 prosent av de sysselsatte som identifiserer seg med denne definisjonen av klassetilhørighet (Magasinet 17/4-2010:11). Det er flere forhold som kan forklare dette, men de færreste vil i dag identifisere seg med den laveste plasseringen i yrkeshierarki. En del av forklaringen ligger i vesentlige forbedringer i lønns og arbeidsforhold, selv om forholdet til produksjonsmidlene fortsatt er likt det som lå til grunn for den tradisjonelle marxistiske definisjonen av klassebegrepet. En arbeider i for eksempel oljeindustrien har ei lønn som i de fleste tilfeller langt overstiger det som blir betalt for andre typer arbeid.

Mer relevant er det å finne yrkeskategori for å få et visst grep om hvilke sosiale lag kolonistene rekrutteres fra. Offentlig ansatte vil eksempelvis kanskje ha andre holdninger til det sosiale og kollektive enn de som er privatansatt. Men ser vi nærmere på tallene fra undersøkelsen, viser den at 62 prosent av kolonistene er i arbeid og at et flertall av disse er privatansatt. Andelen pensjonister/trygdede i kolonihagene utgjør 36 prosent av de som besvarte spørreundersøkelsen. Det interne bortfallet på dette spørsmålet er 4 prosent. I Stavanger kommune utgjør sysselsatte 71 prosent i 2001, mens arbeidsledige og/eller trygdede

utgjør 10 prosent⁸. En forholdsvis stor andel av kolonistene er pensjonister/trygdede og det samsvarer med aldersfordelingen i kolonihagene, med den største andelen av kolonister i aldersgruppen 60-69 år. Lite gjennomtrekk i medlemsmassen i kolonihagene kan forklare det store antallet pensjonister. De som kommer seg gjennom de første årene, og etablerer tilhørighet til stedet, vil i de fleste tilfeller heller ikke selge kolonihagen. Men noen pensjonister er også nyetablerte kolonister.

Den økte velstanden og fraværet av direkte nød, har gitt et annet utgangspunkt for rekrutteringen til kolonihagene. Mange av kolonistene har tilgang på private grøntarealer utenom kolonihagen, men et flertall bor i flermannsboliger som rekkehus, tomanns/firemannsboliger og blokk. Boligstandarden har endret seg til det bedre, men tettheten som karakteriserer disse boligtypene, ser ut til å være en årsak til at folk søker til kolonihagene. Og begrenset med private grøntarealer, som er typisk for disse boformene, kan også gi et visst rekrutteringsgrunnlag. Det har vært gjort forsøk på å opprette kolonihager i andre, mer landlige områder som Hommersåk og andre deler av Sandnes kommune, uten at dette har lyktes. Sandnes er en kommune med liten grad av fortetting av bomiljø omgitt av ruralt landskap. Dette forsterker argumentet om at fravær av grøntarealer med fortetting av bomiljøer, er viktig for rekrutteringen til kolonihagene. Kolonihager er et fenomen knyttet til større byer.

I den store andelen av eldre mennesker og pensjonister blant kolonistene, er det mange som sier at de flyttet over i blokk da de ble eldre, men at de savnet hagen. For disse har manglende tilgang på private grøntarealer en uttalt betydning når de velger å bli kolonister. Selv om den direkte nøden ikke har samme omfang som tidligere, gir fortetting og mangel på grøntarealer i byrommene lite rom for individualitet, lite pusterom. I kolonihagene er det større armslag og plass for individuell livsutfoldelse, selv om det også her er begrensinger på hva som er tillatt.

Alderssammensetningen i kolonihagene har en konsentrasjon i aldersgruppen 60-69 år, tett fulgt av aldersgruppen 50-59 år. På et generelt grunnlag forteller dette at det er et flertall av godt etablerte og pensjonister blant kolonistene. Egne erfaringer forsterker inntrykket av at tidsaspektet, den tida det tar å drive en kolonihage, er vesentlig for etablering av medlemskap i kolonihagene. For småbarnsforeldre og mennesker i etableringsfasen kan det bli for travelt å følge opp alt som kreves med hensyn til vedlikehold av parsell og dugnadsinnsats.

Aldersgruppen der de fleste etablerer seg med familie, 30-39 år⁹, utgjør i undersøkelsen om

⁸ (www.ssb.no/arbeid/) 12.03.2010

⁹ (www.ssb.no/ola_kari/familie) 12.03.2010

kolonihagene bare 7 prosent av kolonistene. I Stavanger er 16 prosent av befolkningen mellom 30-39 år, den største gruppen om vi deler befolkningen i ti-års kategorier¹⁰. Selv om kolonihagene har et uttalt ønske om å prioritere småbarnsfamilier, er det en kjent sak at mange av disse er lite villige, eller har begrenset med muligheter til å ofre den tida som kreves på kolonihagen.

Men for mange av pensjonistene er det nettopp tid de har nok av. Og en del av rekrutteringen skjer nettopp i denne aldersgruppen. I kolonihagene utgjør pensjonistene den gruppen som oftest utmerker seg med innsatsvilje og velstelte parseller. Overgangen fra arbeid til pensjonist/trygdet er for mange en overgang til sosial isolasjon, fravær av struktur og en tapsfølelse basert på den betydningen deltakelse i yrkeslivet har i vår kultur. I Norge står forestillingen om at vi skal gjøre nytte for oss sterkt (Halvorsen 1994:28). Selv om pensjonistene ofte kan se tilbake til et langt arbeidsliv, er det mange som opplever tap av selvfølelse og sosial tilhørighet i tilværelsen som pensjonist/trygdet. For disse kan kolonihagene langt på veg erstatte det sosiale tapet og følelse av mening og struktur over dagene, som bortfallet av lønnsarbeid kan medføre. Flere av informantene som var trygdet/pensjonister uttrykte at livet som kolonist var å alltid ha noe meningsfullt å gå til. For noen av disse var det sosiale samværet det de uttrykte særlig glede over. For de fleste andre var det selve arbeidet med jorda og plantene som betydde mest i forhold til kolonihagen. Spørreundersøkelsen bekrefter også følelsen av mening som kolonihagene har for kolonistene. For 95 prosent av de som svarte, betyr kolonihagen enten ”svært mye” eller ”ganske mye” for livskvaliteten.

Erfaringer med matauk og nærhet til landlige omgivelser i oppveksten kan også tenkes å ha betydning for rekrutteringen. Men en dansk undersøkelse fra en kolonihage i København viste at 2/3 av kolonistene var vokst opp i byen (Therkildsen 1970:34). En svensk undersøkelse fra en kolonihage i Lund viser at de fleste av kolonistene hadde hatt en viss kontakt med dyrking og hagebruk før de ble kolonister (Melander/Stenlund 1970:117). I spørreundersøkelsen fra kolonihagene i Stavanger er det litt over halvparten, 54 prosent, som oppgir at de har vokst opp i byen. Av de som ikke har vokst opp i Stavanger, har de fleste en oppvekst på landsbygda. Rekrutteringen skjer med andre ord i stor grad i den opprinnelige lokalbefolkningen eller hos innflyttere med bakgrunn fra landsbygda. Det ser ut til at etablert kjennskap til kolonihagene, at bevissthet om at kolonihagene eksisterer og hva de kan tilby, er en viktig forutsetning for å bli kolonist. I den andre grupperingen, innflytterne, ser det ut til at

¹⁰ (www.statistikk.stavanger.kommune.no) 12.03.2010

oppvekst i landlige omgivelser skaper et ønske om å søke tilbake til opprinnelig oppvekstmiljø.

Et flertall av kolonistene, 63 prosent, er gift eller samboende, mens gruppen enslige utgjør 36 prosent. Dette samsvarer med sivil status i befolkningen for øvrig i Stavanger. Det kan likevel være at gruppen enslige i større grad søker til kolonihagene med utgangspunkt i sosiale relasjoner. En sammenligning mellom enslige og gifte/samboene relatert til hvilke sosiale relasjoner disse har i kolonihagen, viser at en større prosentandel av de enslige (39 prosent) har venner i kolonihagen enn hva som gjelder for gifte/samboere. Av gifte/samboere er det 22 prosent som oppgir at de har venner i kolonihagen. Kolonihagen kan tenkes å være en arena for å dyrke vennskap som allerede er etablert, eller et sted der vennskap blir etablert. En av informantene bekrefter også at for henne har kolonihagene stor betydning som sosial arena. Hennes livskvalitet ”steg med ti hakk” da hun fikk kolonihage. Som ufør og enslig fant hun både ro i hagen og hagearbeidet, og en møteplass for både nye og etablerte vennskap.

Mer vanlig enn vennskap er det å ha bekjente i kolonihagen. På spørsmål om sosiale relasjoner i kategorien bekjente svarte 66 prosent av kolonistene bekreftende. Egne observasjoner gjennom flere år i kolonihagen viser at i mange tilfeller skjer også rekrutteringen til kolonihagen gjennom venner, familie og kjente. Og opprettholdelsen av medlemskapet hos enkelte av disse kolonistene, ser i noen grad ut til å være basert på sosiale relasjoner. Dette er gjerne kolonister som viser liten interesse for hagearbeid eller kolonihagen som sådan. Mange av kolonistene forteller om venner eller slekt som innfallsport til kolonihagene. Vennsapsrelasjoner og familie er for mange et utgangspunkt og i noen grad en direkte hjelp til å få parsell.

En oppsummering av spørreundersøkelsen relatert til spørsmål om rekruttering og hvilke sosiale indikatorer som gjør at noen blir kolonister, peker på flere faktorer. Den største gruppen av kolonister er i aldersgruppen mellom 60-69 år, og sammenlignet med befolkningen for øvrig er det en større andel pensjonister/trygdede i kolonihagene. Et utgangspunkt for å være kolonist ser for mange ut til å være en livssituasjon med overskudd av tid. For mange kan også fravær av private grøntarealer og privat fritidsbolig være utslagsgivende for rekrutteringen. Boforhold ser ut til å ha en viss betydning for rekrutteringen, med en forholdsvis stor andel av kolonister som bor i blokk eller andre typer flerfamiliehus. Dette indikerer at de sosiale grupperingene som kolonistene rekrutteres fra, er deler av befolkningen med et lavere inntektsnivå enn det som gjelder befolkningen for øvrig i Stavanger. Den forholdsvis store andelen kolonister som enten er pensjonister eller trygdede, forsterker dette inntrykket.

Oppvekst i Stavanger eller på landsbygda, og om en har bekjente eller venner i kolonihagene, er andre faktorer som ser ut til å ha betydning for rekrutteringen. Interesse for hagebruk er en faktor som nærmest er en selvfølge, og som avspeiles i den generelle driften av kolonihagene. For enkelte av kolonistene ser det likevel ut til at det er andre faktorer som har vært utslagsgivende for rekrutteringen enn hageinteressen. Særlig medlemskap med utgangspunkt i arv eller familietradisjoner, bærer ofte mer preg av plikt enn entusiasme for drift av hagen. Og flere av informantene bekrefter en økende tendens til at hagen er et vikarierende motiv for tilgangen på fritidsbolig, eller også i noen tilfeller bolig. Det sistnevnte er et så alvorlig regelbrudd og trussel mot kolonihagens eksistens at styret i en av kolonihagene ble oppløst av Stavanger kommune da det kom frem at noen av kolonistene over lengre tid hadde benyttet hytta i kolonihagen som bolig.

4.2 REGELVERK, TILHØRIGHET OG LOKAL STATUS

Som enhver forening har kolonihagen lover og regler, både skrevne og uskrevne, som kolonistene må forholde seg til. Kolonihagene er foreninger med valgte styrer og generalforsamling for medlemmene en gang i året. Organisatorisk samkjøres regelverk og retningslinjer gjennom Fellesstyret og Tilsynskomiteen for kolonihagene i Stavanger. Kommunen som utleier har stor innflytelse på prisnivå og regelverk. Leieavtalene med kommunen framforhandles for flere år av gangen. Normene for regelverket er delvis tuftet på ideologiske føringer som eksempelvis forbudet mot å drive eller leie ut kolonihagen i vinnings hensikt. Boligspekulanter og bolighaier har m.a.o. ingen plass til å drive sin virksomhet i en kolonihage. Alle forsøk på å drive hagen med tanke på økonomisk vinning blir slått hardt ned på med utkastelse og utestenging fra kolonihagene. Leieavgifter og hyttetakster er også satt på et minimumsnivå som knapt nok dekker materialkostnadene, for at kolonihagen skal være et tilbud til alle uansett inntektsnivå.

Men også de ideologiske føringene, som nøysomhetstenkning i forhold til hyttene, er gjenstand for revisjon i samsvar med endringer i tida. Arealet for tillatt størrelse på hyttene er eksempelvis endret fra 10m², som var øverste grense for de første hyttene, til det i dag er ei grense på 28 m².

For å etablere tilhørighet må individet bli sosialt definert av andre gjennom de kjennetegn på tilhørighet som er tilstede (Thuen 2003:13). Enkelte av informantene uttalte frustrasjon over lite oppfølging de første årene som kolonist. Særlig for de som ikke har noen sosiale relasjoner eller kjennskap til kolonihagen i utgangspunktet, kan det være en lang prosess å forstå det som kreves for å etablere tilhørighet. Føringer for å etablere tilhørighet finnes både i

det nedskrevne og det uskrevne regelverket. De kjennetegn på tilhørighet som er til stede i det nedskrevne regelverket, er i første rekke kravet om å holde sin egen parsell i hevd. Dette blir både kommentert, verdsatt og lagt merke til av andre kolonister, men også av besøkende som det kan være mange av i sesongen. Og for utleier, som er Stavanger kommune representert ved Tilsynskomiteen, er det av stor betydning at kolonihagene blir brukt i henhold til formålet som primært er å være et tilbud om hage for byens innbyggere. Kolonihagene kan med rette kalles hele byens hager, med sesongåpne porter som gjør at mange av byens innbyggere bruker kolonihagene til rekreasjon og utstrakt ”kikkervirksomhet”. Dette gir begrepet kolonist en utvidet dimensjon, som ikke bare defineres av fellesskapet kolonisten inngår i, men også av besøkende utenfra.

Andre tegn på tilhørighet til kolonihagen gjelder kravet om å arbeide for fellesskapet, både på egen parsell og på fellesarealer med tilhørende fasiliteter som felleshus med søndagskafe o.s.v. Det er også en nødvendig forutsetning for at kolonihagene som samfunn skal eksistere, at kolonistene deltar i styrearbeid.

Den totale arbeidsmengden utover å holde egen parsell i hevd, utgjør i sesongen mange timer med arbeidsinnsats. Å vise arbeidsevne og vilje til arbeidsinnsats er noen av de kjennetegn på tilhørighet som hører til rollen som kolonist, og er en forutsetning for å ha kolonihage. Driften av kolonihagene er i stor utstrekning organisert gjennom dugnader, både pliktige dugnader og fellesdugnader som vanligvis er frivillig. I de største kolonihagene er behovet for fellesarenaer som grunnlag for fellesskap desto større. Likevel har styret i tre av de fire kolonihagene valgt å la kolonistene betale seg ut av dugnadstimene hvis det er ønskelig. I en av disse kolonihagene utgjør denne summen et forholdsvis stort beløp for den enkelte kolonist. I følge styret har dette sannsynligvis medført en svært god oppslutning om dugnadene. Det er særlig dugnadsinnsatsen som viser kolonistenes innstilling til fellesskapet og det ideologiske grunnlaget til kolonihagene. Alle kolonihagene har et varierende antall timer med pliktig dugnad. Men for å etablere tilhørighet i det sosiale fellesskapet, tolkes deltakelse i fellesdugnadene vår og høst, som særlig viktig. Disse dugnadene er viktige fellesarenaer for sosial samhandling, for å se og bli sett. Her viser kolonisten sin vilje til å arbeide for fellesskapet som er et av de uttalte rolleforventningene som ligger i det å være kolonist. I utøvelsen av rollen som kolonist kan det gi høg status å ofre egen tid for fellesskapet utover de pliktige dugnadene. Mange av kolonihagene belønner denne innsatsen med ulike former for premiering ved årsmøtet. På samme måte kan det å ikke delta på disse fellesaktivitetene virke stigmatiserende og ekskluderende i forhold til fellesskapet. I alle kolonihagene har det blitt vanlig med samlinger rundt et måltid i løpet av fellesdugnadene.

For den enkelte kolonist er det først og fremst gjennom dugnadene man blir kjent med andre i kolonihagen og følelsen av tilhørighet og fellesskap blir dyrket.



Fra vårdugnad 2003 i Strømvik kolonihage: Store og små samlet til matpause. Foto:Odd A.Edvardsen

Den overordnede regelen for å markere tilhørighet er at parsellen skal holdes i hevd. Skjer ikke dette, har styret rett til å si opp medlemskapet etter gjentatte varsler. I forhold til de pliktige dugnadene er det ikke de samme sanksjonene. I noen kolonihager kan kolonistene betale seg ut av manglende dugnadsinnsats, og for enkelte kolonihager finansierer disse inntektene innleie av ekstern arbeidskraft. En av kolonihagene holder steilt på prinsippet om at alle skal delta på dugnader. For enkelte kolonister som av helsemessige årsaker ikke evner å delta på dugnader, kan dette være et problem. Men muligheten til å betale seg ut av dugnadene kan svekke fellesskapet i kolonihagene. På den ene side sørger inntekter fra de som har betalt seg ut av dugnadene for at nødvendige arbeidsoppgaver blir gjort, på den annen side er dette et prinsipp som kan motarbeide dugnadene som arena for fellesaktiviteter og grunnlag for fellesskap.

Fordi flere deltar på fellesdugnadene og den enkelte kolonist blir sett av et større antall kolonister, har disse større betydning for å bli akseptert og skape tilhørighet til det sosiale fellesskapet i kolonihagen. Hjelpsomhet og fellesskapstenkning er viktigere enn individualistisk orientert tenkning. Dette er rådende verdinormer i alle kolonihagene og inngår som vesentlige faktorer i de sosiale interaksjonene i kolonihagene. Egne observasjoner og erfaringer, samt forskning som er gjort på holdning til hjelpsomhet, viser en overveiende positiv holdning blant kolonister til å gi og motta hjelp (Melander/Stanlund 1970:87 og Therkildsen 1970:72). Informantene bekrefter også at man gjerne hjelper hverandre med eksempelvis vanning eller tungt arbeid som krever at flere tar i et tak, eller med å dele stauder

eller gi råd om hagearbeid. De uttalte ideologiske føringene har klare paralleller til kommunitarismen, der begrep som selvoppofrelse og arbeidsomhet er vesentlige dyder i gjenetableringen av det tapte fellesskapet. (J.fr. Kap.2.4). Men disse holdningene krever at en viss sosial interaksjon er etablert for å få gjennomslag. Noen få kolonister viser ingen interesse for det sosiale fellesskapet og vil heller aldri etablere sosial tilhørighet. Men kolonister med klare anti-sosiale holdninger er unntakene. Det kan også være en utfordring å leve isolert i det tette naboskapet i kolonihagene, med en gjennomgående åpen sosial omgangstone.

Vi ser at nøysomhetsideologien er under stort press av en sterk privatøkonomi. Et eksempel på dette er at de siste årene har fellesstyret for kolonihagene sett nødvendigheten av å legge føringer for størrelse på terrassene og tillatt høyde fra bakken. Målet har vært å begrense størrelse på byggverk på bekostning av hagene. Hagebruket, som er essensen og grunnlaget for kolonihagene, er for enkelte av de nye kolonistene et vikarierende motiv for å bli kolonist. Noen av informantene påpekte også at det er et økende problem at enkelte kolonister er mest opptatt av å få seg hytte. De har store terrasser, store hytter med luksuriøse fasiliteter og stor plen. De er lite interesserte i hagedyrking og de sosiale forpliktelsene som følger med statusen som kolonist. I en annen kolonihage var flere av informantene opprørte over holdninger som mange nyankomne kolonister viste gjennom flotte hytter og store terrasser. Mange av de etablerte kolonistene opplever disse som en trussel mot kolonihagene og er kraftig provosert over hvordan motstanden mot regelverket og fellesskapet kommer til uttrykk. Og flere av informantene mener at kolonister med markerte anti-sosiale holdninger har etablert seg i kolonihagene de siste årene. De mente å se paralleller til hva som har skjedd i fjellet med framveksten av hyttebyer og hyttepalasser som heller skaper avstand enn nærhet til naturen. En av informantene, som har vært leder i mange år uttalte også at kolonihagene ikke må bli hyttebyer. Han mener at de enkle, gamle hyttene er mye finere enn de ”palassene” som bygges i dag. Frustrasjonen som kommer til uttrykk er en følge av klare brudd med de ideologiske føringene basert på nøysomhetstenkning som er forbundet med dyrking og matauk. Kolonistene som er mest interessert i hyttebygging representerer også et brudd med en økologisk tenkning som enkelte av dagens kolonister er opptatt av.

4.3 FORMELLE OG UFORMELLE STYRINGSSYSTEMER

De formelle styringssystemene blir iverksatt av styret i kolonihagene. Lover og regler håndheves gjennom advarsler og trusler om utkastelse. For de fleste er det å få en skriftlig advarsel så skambelagt at de retter seg etter anmerkningene. Den skriftlige advarselen blir

enten gitt i form av et brev, eller som rød lapp på døren til hytta i kolonihagen. Men noen gjør som Jonny, hovedpersonen i Arild Reins bok *Kaninbyen*, bosatt i Eiganes kolonihage, de overser regelverket med de konsekvenser det medfører. I første rekke er det snakk om en sosial ekskludering der kolonisten det gjelder blir oversett eller tydelig uglesett. I verste fall blir gjentatte overtredelser straffet med oppsigelse av medlemskapet og utkastelse fra kolonihagen.

I Strømvik kolonihage har kolonistene fått egne postkasser i fellehuset som gjør at man unngår uthenging i all offentlighet. Likevel er “den røde lappen”, også kalt “klagebrevet”, en skam som i mange tilfeller fører til forsvarstaler og uttalte frustrasjoner fra kolonistene som får den. Til og med i tilfeller der det ikke er innlysende for de andre i kolonihagen at vedkommende har fått en advarsel, skjer det at den det gjelder går “kanossagang” hos andre kolonister med sin klage. I de fleste tilfeller holder det med denne første “røde lappen” før kolonistenes opptreden blir forbedret. Oftest gjelder advarslene mislighold av parsellen. Det vil si mislighold av første bud i kolonihagens regelverk, punkt 11;” Enhver leier anlegger og stiller sin hage således at hele anlegget virker pent og tiltalende”. Hele anlegget inkluderer luking av ugress på gangveg utfor parsellen, og på parsellen, vedlikehold av hytte og krav om generelt ”godt hagebruk”. Den sterkeste sosiale kontrollen gjelder dette grunnleggende kravet i kolonistenes regelverk.

Det er ikke ofte styret går til det skritt å utvise og frata en kolonist medlemskapet. Ofte har dette forholdet medført store konflikter mellom styret og den det gjelder. I noen få tilfeller har styrene vært nødt til å bruke advokat for å få gjennomført utkastelse, eller også tatt i bruk mer kontroversielle midler for å få vedkommende ut av hagen. Likevel mener mange av kolonistene at det er flere som burde mistet retten til å kolonihagen, enn de som faktisk blir utestengt. Flere av informantene uttalte sterk frustrasjon over styrene som ikke får ut kolonister med parseller som ligger brakk og er til skjensel for hele kolonihagen. For styrene er utkastelse en siste utveg som de nødvendig tyr til. Styrene er i utgangspunktet kolonister som ofte kan oppleve sterke konflikter mellom status som styremedlem og som kolonihagenabo. Mange av kolonistene ser ikke nødvendigheten av at styrene faktisk må bruke sanksjoner ovenfor medlemmene, og grove utskjellinger og beskyldninger mot styrene har i mange tilfeller gjort styrevervene lite ettertraktet.

Uformelle styringssystemer som finnes er mer diffuse, men de utøves til en viss grad av enkeltkolonister eller flere samlet. Selv om omgangsformene er imøtekommende og stort sett vennlige, vil det alltid være enkeltkolonister som skiller seg ut negativt. Det kan enten være på grunn av mislighold av parsell, manglende innsats på fellesdugnader, på grunn av ufine og

taktløse handlinger og uttalelser eller noe så enkelt som lite bruk av parsellen. Et uutalt krav for å bli godtatt i fellesskapet er å forstå de tegn på tilhørighet som er tilstede. I dette ligger kravet om å tilkjenne fellesskap gjennom å delta på de fellesarenaer som finnes på dugnader, søndagskafeen og høstmarked og mer uformelle arenaer som å tilkjenne nærhet i sosiale omgangsformer gjennom drøs og tiltaleformer. For fellesskapet blir brudd på disse konvensjonene i første rekke “straffet” med å bli oversett og ikke møtt med de konvensjonelle tiltaleformer som finnes i det fellesskapet som kolonihagen utgjør. Men dette er en handlingsform som er betinget av at det i kolonihagen finnes et fellesskap og en sosial tilhørighet. For noen kolonister i noen av kolonihagene er dette heller unntaket enn regelen.

5.0 SOSIALT LIV

*Gjentatte hyl frå hytta til den
døve, uføretrygda jernbindaren
flerra opp kolonihageidyllen.
Nabokona gjorde som ingenting
Det er berre i kvart menneske
sitt hovud at isolasjon eksisterte
-Kaninbyen-Arild Rein-*

Det sosiale livet har endret seg mye siden hagene ble opprettet. Antallet lag og foreninger som eksisterte i hagene fram til årene etter krigen, forteller sitt om det rike sosiale livet i hagene. Alle hagene hadde en kvinneforening som ble opprettet for “mer samarbeid og hygge blant byens kvinner”(Storholm 2003:59) Kvinneforeningene bidro også økonomisk til drift av kolonihagen. I realiteten var disse foreningene en vesentlig økonomisk bidragsyter til kolonihagene. Andre fellesaktiviteter var ungdomsforeninger, kor, aviser og i Eiganes kolonihage et 7-manns jazz-orkester. Alle hagene hadde dessuten alltid pågående krocketturneringer blant kolonistene. I dag er det færre arenaer for å ivareta det sosiale livet. Men fortsatt er fellesdugnadene vår og høst, årsmøte og halvårsmøte sosiale arenaer som finnes i alle kolonihagene. Noen sporadiske fester og St.Hans aften holdes fortsatt i hevd som treffpunkter for kolonistene. Men de siste årene er det tegn som tyder på en oppblomstring av de organiserte fellesaktivitetene i alle kolonihagene. Flere av informantene forteller om foreninger og mer tidsavgrensede fellesaktiviteter som har oppstått i kolonihagene de siste par årene.

Utenom de organiserte treffpunktene preges kolonihagene også i dag av et rikt sosialt liv og interaksjon mellom kolonistene. Kolonihagene er en sesongbasert livsstil for enkelte. Det innebærer mye uteliv, og med små hager som ligger tett, er en viss sosial omgang med naboen ikke til å unngå. Mange av kolonistene har også nære venner og/eller familie i kolonihagen. De sosiale nettverkene er av varierende intimitet og størrelse. Den mest vanlige formen for sosial interaksjon er den uformelle omgangen med parsellene i nabolaget til den enkelte kolonist.

5.1 OMGANGSFORMER OG LOKAL KULTUR

Implisitt i den sosiale kulturen er symbolske normer og regler(Frønes 2001:13).

I kolonihagene legger ideologi, interessefellesskap og fysisk organisering føringer for den sosiale kulturen, som kommer til uttrykk i en felles forståelse av normer og regler for omgangsformer. Alle kolonihagene har en åpen sosial omgangstone. Man hilser generelt på alle som kommer forbi. Og ønsker man ikke kontakt er det bare å snu ryggen til eller på andre måter signalisere at man er opptatt. En av informantene, som ikke er kolonist selv, men har nære forbindelser med kolonihagene, forteller at han ble forbauset over hvor vennlig og imøtekommende han er blitt møtt. Han er blitt invitert inn og vist rundt, og har til og med fått låne enkelte av hyttene til overnatting. Det er ikke uvanlig at tilfeldige forbipasserende blir invitert inn til syning. De fleste kolonistene er stolte over parsellen sin og hytta, og viser det gjerne fram. Min introduksjon til kolonihagene skjedde nettopp via en kolonist jeg kom i snakk med på en tilfeldig befaringsrunde i Strømvik kolonihage. Men flere av informantene forteller også om at omgangstone og åpenhet har endret seg gjennom årene. Og at det ikke er noen selvfølgelig sammenheng mellom den tilsynelatende idyllen i kolonihagene og det sosiale livet.

For å holde fast ved den åpne profilen, at kolonihagene og parsellene er offentlige rom til beskuelse for publikum, skal hekkene holdes i en høyde som gjør innsyn mulig. Mange av kolonistene bruker ofte kolonihagen som turområde og inspirasjonskilde. Å ”gå runden” er et begrep som er velkjent for kolonistene og som betyr at man trenger en pause og gjerne en drøs, eller bare ideer og inspirasjon. Den som er ute etter en drøs vil alltid finne noen som er villige til å slå av en prat over hekken. Og samtaleemner er det nok av, om ikke annet så er stadig skiftende lokale værforhold et evig tema til forargelse eller glede. Man har også felles interesse i hagebruk og ofte dreier samtalene seg om planter, dyrking, eller andre emner vedrørende livet i kolonihagene. De siste årene har snegler stått langt oppe på listen over samtaleemner. En annen interesse som dyrkes intenst av enkelte kolonister er fuglekikking og fuglemating. Dette skjer både på parsellene og i mer organiserte former som i Våland kolonihage. Her møtes en gjeng kolonister hele året i den såkalte paviljongen, som er et lite felleshus til fri benyttelse for kolonistene. Paviljongen har store vindusflater som gir godt utsyn til trærne rundt, der det henger tett i tett med fuglematere. Mange av samtalene dreier seg om det rike fuglelivet utenfor vinduene. Man observerer og noterer, og da de ble intervjuet, kunne de vise en liste over tjueto fuglearter som er observert utenfor vinduene. En av informantene understreket at fuglene i stor grad var felles samtaleemne i vinterhalvåret. Og at de sosiale relasjonene var forankret i denne aktiviteten om vinteren.

Den felles lokale kulturen som finnes i kolonihagene er i stor grad basert på et interessefellesskap som gir seg uttrykk i ulike former for samhandling relatert til dette

fellesskapet. Et slikt fellesskap oppstår sjelden i nabolag i storbyen der det ofte er mye tilflytting og fraflytting. Heller sjelden er det et uttalt interessefellesskap eller felles verdier og normgrunnlag som gir et visst utgangspunkt for sosiale relasjoner. Kolonistene står med en fot i to ulike lokalsamfunn, der identifikasjonen med kolonihagen er av en helt annen kvalitet enn i nabolaget der de bor. Flere av kolonistene snakker om at de knapt nok er på hils med naboene utenfor kolonihagen. En felles lokal kultur oppstår mellom mennesker i samhandling med hverandre (Thuen 2003:14). Etableringen og opprettholdelsen av den sosiale kulturen er i kolonihagene forankret i utstrakt sosial samhandling og interaksjon, og felles forståelse av normer med utgangspunkt i et interessefellesskap. Samhandling er grunnleggende for kolonihagens eksistens og for den lokale kulturen som i særlig grad knytter seg til alle aspekter ved hagedyrking. Dette gjelder alt fra stell og pleie av plen og planter, bekjempelse av skadedyr, dyrelivet i tilknytning til kolonihagen, hyttebygging, økologi, bytting av planter etc. Interaksjon mellom kolonistene skjer også i stor grad gjennom ulike former for organisert samarbeid gjennom dugnader.

Et par av informantene påpekte også den store variasjonen i alder og sosial status, og at de fant dette særlig berikende for det sosiale livet. Sammenlignet med nabolagene der de bor, er kolonihagene et sted med veldig mange forskjellige mennesker som kolonistene må lære seg å omgås. Byteoretikere, som Simmel og Sennet, omtaler den Fremmede som byens mest sentrale figur, og nødvendigheten av å gjøre den Fremmede til en fortrolig fremmed. Å leve i byen krever en innstilling som respekterer forskjellighet (Pløger 2001:201). For mange oppleves kolonihagene som et sted der respekt for forskjelligheten utfordres. Parsellene ligger tett, og naboen kan like gjerne være en lavtlønnsarbeider, en ufør med minstelønn eller en med høyere sosial status. I det sosiale fellesskapet i kolonihagene oppheves den sosiale rangordningen som ellers organiserer de individuelle relasjonene i storsamfunnet. En av informantene, med en sosiolekt fra byens bedre strøk, fortalte om mannen som av og til var innom og undret seg over hvordan kona orket å omgås alle de forskjellige menneskene i kolonihagen. For henne ble det en utfordring og en læreprosess å se andre egenskaper hos disse fremmede som han ikke så. En informant fra en annen kolonihage bekrefter den sosiale læringen som finner sted med så mange forskjellige mennesker tett innpå hverandre. Særlig framheves verdien av omgang med mennesker fra forskjellige generasjoner. Paradokset er at et av de fremste kjennetegn på urbanitet, respekten for og evnen til å omgås den fremmede, i større grad utfordres i byenes rurale lokalsamfunn, kolonihagene, enn på de mer fortettede urbane arenaer i byen.

Omgangsformer og sosial kultur kan også variere innad i hagene og over tid. Steder er situasjonelle og relasjonelle størrelser med varierende betydning som tilknytningspunkt for identiteter (Thuen 2003:17). En av informantene fortalte om hvordan hun de første årene måtte avfinne seg med naboer i kolonihagen som stilte seg helt avvisende til kontakt. For disse, som hadde hatt parsell i mange tiår, var det ikke kultur for en drøs over hekken. Hun mener den sosiale omgangstonen har endret seg til det bedre etter at mange av de eldste kolonistene har avsluttet sitt virke i kolonihagen og yngre krefter har kommet til. I flere kolonihager har det skjedd generasjonsskifter de siste tiårene. Dette skjedde også i Strømvik kolonihage på samme tid som jeg fikk tildelt parsell. Kolonister som kom inn noen år før, forteller om årsmøter der omgangsformene var preget av sterke konflikter mellom kolonistene. Alle kolonihagene er utsatte for sementering av sosial kultur fordi en stor del av de som blir kolonister forblir i kolonihagen til de blir så gamle at de ikke orker mer. Hvis konflikter ikke løses opp er det en fare for at de sementeres. Dette preger omgangsformer og truer fellesskapet som er sterkt avhengig av en velfungerende sosial kultur. Flere av informantene forteller om markerte endringer i den sosiale kulturen, særlig i løpet av de siste årene. Og noen begrunner dette med generasjonsskifte i kolonihagene. Med nye kolonister følger en annen innstilling. Mange av disse har ikke etablerte sosiale relasjoner og de fleste er åpne for sosial kontakt. Men noen unntak finnes jo, og innad i kolonihagene kan relasjonene mellom kolonistene variere. For enkelte av informantene kan kaffebesøkene bli i meste laget, mens for andre er det nettopp de nære sosiale relasjonene som i særlig grad gjør livet i kolonihagen så viktig for livskvaliteten. I en av kolonihagene fortalte to av informantene, som begge var pensjonister, at det etter hvert var de sosiale relasjonene som hadde blitt den viktigste kvaliteten ved livet i kolonihagen.

Den fysiske organiseringen og strukturen i kolonihagene tilrettelegger og legger føringer for det sosiale livet. Gjennom portene og via gangvegene sluses kolonistene gjennom hagen på veg til og fra parsellen. Dette at det finnes få utganger og innganger til og fra hagen, gjør at kolonistene ikke kan unngå å møte andre på sin veg til hagen. I tillegg skaper nærheten og størrelsen på parsellene, og det faktum at mye av tiden tilbringes utendørs i hagen, forutsetninger for møter mellom kolonistene. Man spiser og tilbereder maten ute, arbeider i hagen, noen tar oppvasken ute og man hviler i hagen. Organiseringen av i hagen er i seg selv kontaktskapende og gir forutsetninger for sosial interaksjon. For den introverte kolonist, som ikke ønsker sosial omgang med andre kolonister, kan det være vanskelig å finne seg til rette på et sted som i utgangspunktet krever visse sosiale ferdigheter og en livlig sosial interaksjon.

Enkelte av informantene forteller om at parsellen sin plassering, enten i et kryss eller ved enden av en veg eller i en bakke, kan forsterke eller være et hinder for sosial interaksjon.

Topografiske forhold, selve kulturlandskapet og størrelsen på hver av de fire kolonihagene i Stavanger varierer sterkt og ser ut til å ha en viss betydning for det sosiale fellesskapet. Informanter forteller at de største av byens kolonihager har flere sosiale undergrupper med eksempelvis et buddhistfellesskap, ungdommer ”som samles der i høyden og har felles interesser”, eldre damer som driver utstrakt sosial interaksjon med kaffeslabberas, tidsavgrensede fellesskap rundt musikkproduksjoner, fester etc. Det kan selvsagt være enklere å finne interessefellesskap på tvers av det overordnede fellesskapet i den enkelte kolonihage når det er et større antall mennesker. Men topografiske forhold, med uensartede inndelinger i flater og bakker og store friområder, gir i noen kolonihager spredte ansamlinger av parseller som kan gi føringer for egne undergrupper og tilsvarende utfordringer i å skape en felles sosial kultur. Noen av informantene forteller at de på fellesarenaer som dugnader eller søndagskafeen stadig blir kjent med kolonister som har hatt parsell i årevis i samme kolonihage uten at de har truffet hverandre. Studien bekrefter at organiserte sosiale arenaer er grunnleggende viktig for en felles sosial kultur.

5.2 SOSIALE ARENAER

Alle kolonihagene har flere felles samlingssteder eller sosiale arenaer. Fellesdugnadene, årsmøtene og halvårsmøtene og søndagskafeen finner vi i alle de fire kolonihagene. St.Hans feiring har også vært en fellesaktivitet som har eksistert i alle kolonihagene i alle år, men med varierende oppslutning. En av informantene fortalte om så få oppmøtte en St.Hans at hele arrangementet ble flaut. Men at det nå er blåst liv i St.Hans feiringen igjen med nye kolonister. De siste årene har ulike tidsavgrensede arrangementer skapt midlertidige sosiale arenaer, som høstmarkeder og loppemarkeder. Flere av kolonihagene har i løpet av det siste tiåret opprettet ulike former for marked for å ivareta matressurser og mattradisjoner og bidra økonomisk til drift av hagen. Markedene er også blitt en fellessamling for særlig kvinnene i kolonihagene og i så måte en fortsettelse av tradisjonen med kvinneforeningene. I to av kolonihagene har en fastere organisering av kvinneforeningene gjenoppstått. Begge foreningene driver kursvirksomhet for kolonistene, organiserer og driver søndagskafeen og har også flere sesongbetonte markeder, som julemarked og sommermarked. De siste årene har også søndagskaféen i sommersesongen blitt et viktig bidrag til fellesskapet som et treffpunkt for kolonistene og besøkende. Flere av informantene understreker at de alltid må innom

kafeen for en drøs og for å treffe kjentfolk. Den hyppige frekvensen har kanskje bidratt til at søndagskafeen har vel så stor sosial betydning som andre fellesarenaer.

Mens søndagskafeen utelukkende har en sosial agenda for kolonistene som stikker innom, viser oppmøtefrekvens på generalforsamlingen og fellesdugnadene hvordan det står det til med fellesskap, solidaritet og ansvarsfølelse mellom kolonistene i den enkelte kolonihage. En av informantene, som utelukkende har rolle som observatør i forhold til kolonihagene, om forbausende stort oppmøte på fellesdugnadene i alle kolonihagene. For de største kolonihagene er organisering av dugnadene en stor utfordring som blir løst ulikt. En av informantene, med mange års fartstid som kolonist og styremedlem, fortalte hvordan særlig de yngste satte pris på fellesdugnadene og etterlyste flere. Og i de største kolonihagene fortelles det om gleden ved å bli kjent med nye kolonister på fellesdugnadene.

Å skape et fellesskap er særlig en utfordring for de største kolonihagene. Det store antallet kolonister som er spredt over et stort område gjør at det sosiale livet og omgangen med andre i større grad blir preget av kolonistene som mer eller mindre tilfeldig befinner seg i nabolaget til den enkelte kolonist. Det oppstår lettere klikk-dannelser og sub-kulturer som i noen tilfeller står i direkte opposisjon til det grunnleggende felles regelverk og ideologi i kolonihagene. Som nevnt i kapittel 4.2, fortalte flere av informantene med frustrasjon om mange nye kolonister som ikke er interessert i å tilpasse seg fellesskapet og som klager over regler som eksempelvis krav til drift av hagen og restriksjoner i forhold til hyttene. Mange mener at disse holdningene er et økende problem og at det også kan være en direkte trussel mot kolonihagenes eksistens om styrene tillater at slike uttalte anti-sosiale holdninger får forfeste. For mange kolonister kan det være en lang veg å gå før de skjønner at det er en vesensforskjell mellom det å være kolonist og det å ha privateid hytte eller landsted utenfor kolonihagene.

Sammenhengen mellom hvordan kolonihagene blir organisert og hvordan styret utfører sitt verv har stor betydning for det sosiale livet i kolonihagene og for fellesskapet som oppstår. Flere av informantene nevner inkompetente styrer som en årsak til mangelfullt sosialt samhold og tilhørighet i kolonihagene. Samtidig understreker informanter som sitter i styret at de er avhengige av innspill og engasjement fra kolonistene i sitt arbeide for kolonihagen.

5.3 SOSIALE RELASJONER OG MAKTFORHOLD

Som i alle samfunn er det også i kolonihagene et visst sosialt hierarki. Selv om enkelte av informantene understreker en flat struktur, uten noen former for rangering, er det helt klart enkelte kolonister som nyter litt større respekt og som når lenger opp i et lokalt statushierarki

enn andre. Men denne respekten kan begrunnes ulikt med individuelle varianter innad i kolonihagene. I hovedsak er det i kolonihagene to statushierarkier, med utgangspunkt i to sosiale settinger. Begge hierarkiene har utgangspunkt i regelverket og hvordan kolonistene og styrene forstår dette. I alle kolonihagene gir det en viss status å sitte i styret for kolonihagene. Men dette er en status som i stor grad diskuteres og kan revideres i samsvar med hvordan de enkelte styrenmedlemmene og styrene utøver sine roller. Styrene, som håndhever regelverket og legger føringer for den sosiale kulturen, har i de fleste kolonihagene etablert et system for å vise og signalisere respekt for innsatsen til enkelte kolonister. For årets mest velstelte parseller deles det ut diplom og i alle kolonihagene gis det ulike former for hedersbevisninger for innsats utover de pliktige dugnadstimene. For de det gjelder, er det en stor anerkjennelse som viser at kolonisten har vist særlige ferdigheter i forhold til kravene til rollen som kolonist. Dette er i første rekke kravet om godt hagebruk og dernest kravet om innsats for fellesskapet. I det uformelle statushierarkiet gir det stor respekt og status når kolonister viser særlig dyktighet i drift av parsellen. Ofte er det eldre kolonister som med mange års erfaring som kolonister har opparbeidet seg særlige ferdigheter. I mange tilfeller krever det lang erfaring og arbeidsinnsats for å opparbeide en frodig og velstelt parsell. De eldste kolonistene som har hatt parsell i mange år, ytes gjennomgående stor respekt i kolonihagen, både som tradisjonsbærere og for sine ferdigheter. I tilfeller der noen av de eldste har bidratt særlig mye, kan de få fritak fra dugnadsplikten og bli æreskolonister. Kolonister som yter utover de fastsatte dugnadstimene blir først og fremst sett og verdsatt av styrene, mens mange av de ”menige” kolonistene ikke skjønner at de orker. En slik undrende holdning til at noen tar seg bryet med å gjøre seg fortjent til påskjønnelsene, kan vi i noen tilfeller forstå som et forsvar for egen mangel på innsats. En annen årsak kan også være at de ikke ser nødvendigheten av at enkelte kolonister påtar seg arbeide utover de fastsatte dugnadstimene, selv om det er en kjent sak at kolonihagene neppe hadde klart seg uten ildsjelene som er villige til å yte ekstra.

I noen grad kan en opphoping av familie og venner i samme kolonihage gi uheldige utslag i form av klikkdannelser, og være en trussel mot fellesskapet i den enkelte hage. Mange arbeidsplasser og organisasjoner har føringer mot familiekonstellasjoner innenfor gjerdene. Egne observasjoner bekrefter at opphoping av enkelte familier i kolonihagene, og i noen tilfeller i samrøre med styrearbeid, kan skape uheldige maktkonstellasjoner. I enkelte tilfeller kan slike konstellasjoner gjøre at brudd med grunnleggende regelverk blir oversett, og at forsøk på å rydde opp i dette får store negative konsekvenser for de som tar tak i overtredelsene. I noen grad kan også konstellasjoner av venner få en viss makt i det sosiale livet i kolonihagene. Enkelte av informantene uttrykte frustrasjon over klikkdannelser der de

selv følte seg utestengt. At det oppstår klikker av ulik karakter er ikke til å unngå, men faren er at det sosiale fellesskapet kan bli truet når disse blir av en viss størrelse og er seg sjøl nok.

6.0 MATERIELL KULTUR I EN POSTMODERNE KONTEKST

*Det var den småborgarlege
"blomster på geledd og ikke eit
jævla ugras i beda" -estetikken
som herska totalt. Alt blei sett
gjennom sånne tjukke, dumme
brilleglas.*

-Kaninbyen-Arild Rein

Med den materielle kulturen menes fasiliteter som felleshus og hytter og fysiske karakteristika i kolonihagene slik de kommer til uttrykk i hagene. Den materielle kulturen blir i studien tolket i forlengelsen av karakteristiske trekk ved den postmoderne kulturen, som oppløsningen av grensene mellom hverdagslivet og kunsten, og eklektisismen (Miegel/Johansson 2002:317).

Hagene, slik de dyrkes og brukes i dag, har historiske røtter og står samtidig plantet i nåtid. Hyttearkitekturen har utgangspunkt i ulike stilarter, men er også mer eller mindre tilfeldige konstruksjoner skapt av de rådende økonomiske forutsetninger hos byggherren. Den materielle kulturen er eklektisk med et mangfold av stiler som har klare referanser til postmodernismen (Miegel/Johansson 2002:317).

Kulturlandskapet og den materielle dimensjonen i kolonihagene, skaper bestemte romlige forhold som i en utvidet kulturell kontekst kan knyttes opp mot den estetiske erfaringen. For mange av kolonistene er den estetiske erfaringen en vesentlig opplevelsesverdi i kolonihagen. De siste tiårene har det estetiske fagområdet blitt utvidet til også å omfatte en diskurs om atmosfærer. Atmosfærebegrepet er særlig relevant i studien av kolonihagene. Den sansede romlige erfaringen som er knyttet til atmosfærebegrepet er et uttrykk for oppløsningen av grensene mellom hverdagslivet og kunsten og en utvidelse av den estetiske erfaringen som er et typisk postmoderne trekk (Miegel/Johansson 2002: 317). For kolonistene forbindes livet i kolonihagen sterkt til kroppslige og sanselige erfaringer, der opplevelsen er sentral. Opplevelsesaspektet knyttes til postmoderne livsstrategier som reflekteres i sosiale typer med karakteristiske trekk i den postmoderne kulturen. Kultursosiologen Zygmunt Bauman er eksponent for konstruksjonen av de sosiale typene som har utgangspunkt i *ambivalensen* som det mest sentrale begrepet i den postmoderne kulturen (Miegel/Johansson 2002:330).

6.1 NYTTEHAGEN OG PRYDHAGEN

Matnød som var utgangspunktet for opprettelsen av hagene, og nyttehagen, dominerte parsellene de første årene og krigsårene. Men prydhagen, mer enn nyttehagen, har vært målet, også i de første årene. I protokollen for 1923 i Strømvik Kolonihage skrives det:

Av årsberetningen fremgår det at aaret har vært et godt arbeidsaar for kolonistene, ialfald hva som angår Strømvik forenings medlemmer som sikter mot det egentlige maal, nemlig hager i dette ords betydning, og ikke utelukkende potetparceller. Det å ha tilgang på sin egen hage og hagebruk styrt av lyst og ikke nød, har vært et mål for kolonihagen siden de første årene. Regelverket har ingen sterke føringer på hva som skal dyrkes, men vektlegger at hagen skal nyttes til pryde og/eller nyttevekster og drives som godt hagebruk (Leieavtale for Stavanger Kolonihager, punkt 11).

En tur på gangvegene rundt om i de forskjellige kolonihagene, viser utallige ulike stilvarianter over temaet “hagebruk”. I de fleste hagene finner vi noen bærbusker eller frukttrær, men ellers har nyttevekster liten plass i dagens kolonihager. På noen av parsellene dominerer blomster og prydbusker, mens andre har mer plen og en klarere struktur. Enkelte hager er strengt ordnet, andre bærer preg av å være mer eller mindre tilfeldig arrangert. På de fleste parsellene er det avsatt plass til hvile og måltider. Hagene bærer ofte preg av å være utendørs oppholdsrom, med benker og sitteplasser og åpen plen til sport og lek. Stiltrekk fra Reptons småhager finnes det utallige av, som espalier, lysthus, drivhus og sitteplasser (J.fr.Kap 2.5). Ofte er utformingen tilpasset bruk, men enkelte hager er mer til øyenslyst. Unntaksvis finnes hager der eieren tydeligvis er mer opptatt av hytta enn hagen, med ei dominerende og lettestelt plen og lite prydvvekster. Noen få av parsellene er også overgrodd og preget av vanskjøtsel, og en kan undre seg over at eieren fortsatt har rett til å eie kolonihagen.

På tross av at parsellene ligger tett i tett er det individualiteten som råder. Her er ingen ensartet stil i utformingen av hagerommet, men like mange individuelle stilmessige løsninger som det finnes kolonister. Selvsagt henter kolonistene ideer, så vel som planter, fra hverandre, men disse får likevel sitt umiskjennelige preg tilpasset hver parsell og estetiske ideal hos den enkelte kolonist. På parsellen gir kolonisten et romlig og konkret bilde av hvem hun er, sine ferdigheter som gartner, sine estetiske idealer, sin kreativitet og ikke minst sin arbeidsevne. I den sosiale konteksten i kolonihagene, blir parsellen konkretiseringen av parselleierens engasjement for kolonihagen og evner som kolonist. Parsellen er en del av det avgrensede kulturlandskapet som kolonihagen utgjør og kan være et løft for helheten og fellesskapet. En

misligholdt parsell er motsatt et brudd på første bud i kontrakten mellom kolonisten og fellesskapet. Parsellen inngår i en større enhet som gir et sterkt gruppepress bak kravet om å forholde seg til felles normer for godt hagebruk.

I denne konteksten, der hagene er det sentrale og hyttene utgjør en mindre del av arealet, blir samspillet mellom hytten og hagen særlig viktig. På grunn av begrensinger i størrelsen på hyttene, blir de en vesentlig komponent i helheten og samspillet mellom hagen og hytten aksentuertes. Kolonistenes evne til å skape et vellykket samspill mellom hagen og hyttene er det som særpreger kolonihagene. I en slik kontekst, der hyttene blir en del av hagen, blir også konnotasjonene preget av dette samspillet og hyttene blir ikke enkeltstående objekter eller hytter i konvensjonell betydning av ordet. Den omkringliggende hagen "farger" vår oppfatning av hyttene og assosiasjonene preges av dette samspillet. Hyttene blir nærmere lysthus og størrelsen og konteksten kan gi assosiasjoner til små eventyrhus eller lekestuer. Mange av parsellene gir uttrykk for lekenhet i det estetiske spillet mellom elementer i hagerommet og hyttene. Ofte har elementer fra en førmoderne jordbrukskultur funnet sin plass som en symbolsk markering av kolonihagenes historiske røtter og som en postmoderne estetisering av hverdagslivet. Her gjenoppstår eksempelvis trillbårer i tre, blikkspann, arbeidssko, parafinlykter og falske brønner i en ny kontekst som objekter med estetisk verdi. Og nyttehagen eksisterer i skjønn forening med lysthagen. Gjennomgående er estetiske føringer et grunnprinsipp i utformingen av hagerommet. Bare et fåtall av kolonistene holder fast ved nyttehagen med hovedvekt på dyrking av grønnsaker, bær og frukt uten å vektlegge den estetiske dimensjonen.

6.2 HYTTER

De fleste parsellene har i dag hytter, men de første årene var det helst en benk som ble benyttet til hvile. Rundt 1920 kom de første hyttene. Det tok likevel noen tiår før dette ble vanlig. I den første tiden var det mest restmaterialer som ble brukt. Men etter hvert som kolonistene hadde råd til det, ble hyttene påbygd. Kolonihagene opprettet i 1921 et lånefond til hyttebygging, med gunstige lånebetingelser (Storholm 2003:12). På denne tiden hadde hyttene en maksimumsgrense på 10m² og er vel det vi nærmest kan betrakte som krypinn. Noen få av disse gamle hyttene står fortsatt som historiske minnesmerker over andre tider. I dag kan kolonistene bygge opptil 28m² og det finnes et utall av kreative og fantasifulle varianter. Reguleringsbestemmelsene for utseende har ikke samme rammebetingelser som for øvrig byggevirkosomhet i byen. Nettopp denne friheten gir kolonihagene det fantasifulle og ikke-hverdagslige visuelle uttrykket som i særlig grad bidrar til en fysisk manifestasjon av

kolonihagene som et annerledes samfunn. Særlig i eldre kolonihager, som ikke har vært utsatt for ensretting i krav til byggeskikk, kan skiftende økonomiske og materielle forhold avleses i hyttene. Enkelte av de eldste hyttene fra de første årene står igjen uten noen former for



Intakt hytte fra 1919 Rosendal og Ramsvik Kolonih. Foto: Odd A. Edvardsen

påbygg. Disse er ofte rektangulære, bygd av kassebord og med en smal vindusrekke på motsatt vegg av inngangsdøra. Mange av disse første husene ble imidlertid påbygd, gjerne med inngangsparti, tilbygg, tårn og spir, alt etter eierens byggetekniske ferdigheter, drømmer og økonomiske evner. Noen av hyttene er forflytninger av byggverk som opprinnelig har stått andre steder. En av de eldste hyttene i Rosendal & Ramsvik kolonihager var tidligere en avisiosk plassert på Skansenkaia. I Eiganes kolonihage er en av de største hyttene rekonstruksjon av et hus som skulle saneres. Men her finnes det også eksempel på forflytting av et lafta stabbur. Enda mer vanlig er gjenbruk av deler av byggverk, som dører og vinduer. I mange tilfeller gir dette merkelige proporsjoner. Enkelte praktfulle lysthus og drivhus er gode eksempler på gjenbruk av vinduer. Noen av hyttene er miniatyrgaver av lokal byggeskikk, som de karakteristiske lave jærhusene. Samlet blir noen av parsellene miniatyrgaver av større landsteder og gårdsanlegg, med ironiske navn som eksempelvis “Godset”.



Lokal byggeskikk i Rosendal og Ramsvik kolonih: Miniatyrgave av Jærhus Foto: Odd A. Edvardsen

På samme måte bærer interiøret i mange av hyttene preg av gjenbruk. Hos enkelte kolonister går det sport i å gjenskape miljøer og ta vare på egen historie og egne røtter. Mange av dagens kolonister er også opptatt av miljø og økologi, og tråler bruktbutikker i sin jakt etter hverdagsgjenstander som i kolonihagen kan gjenoppstå i nye former i en annen og ny kontekst. I kolonihagene, som er kolonistenes fristed, dyrkes estetiseringen av hverdagslivet med klare preferanser til karakteristika ved den postmoderne kulturen.

I samtlige hager er det de siste årene gjennomført strengere kontroller av forbudet mot innlagt vann og toalett i hyttene. Enkelte tilfeller der kolonistene har brukt kolonihagen til boligformål, har gjort det nødvendig å etterse at kolonistene følger påbudet. Regelverket, med pristak på hyttene og begrensning av areal, er et effektivt hinder mot en akselererende forbrukskultur styrt av en sterk privatøkonomi, i kontrast til et overordnet mantra i dagens samfunn, der økonomien er grunnlagt på at forbruk gir vekst.



Estetisering av hverdagslivet: Trekk- kjerre som blomsterkasse(t.v.) og krukker, kasseroller og melkespann som blomstervaser og stilleben. Foto: Odd A. Edvardsen

Bruksendring av kolonihagene til boligformål bryter med de grunnleggende forutsetningene for kolonihagene, og er en direkte trussel mot kolonihagenes eksistens. Enkelte av byens politikere hadde helt klart ønsket å bruke de verdifulle arealene midt i kjernen av byen til andre, mer inntektsbringende formål.

6.3 MATERIELL KULTUR OG IDENTITET

Spørsmålet om identitet har vært et grunnproblem i moderne tid, med oppløsningen av det førmoderne samfunn der posisjoneringen av individene fulgte faste sosiale mønster.

Modernismen åpnet for en dekonstruksjon av samfunnets overordnede ideologier, og spørsmål

som ”hvem er jeg” og ”hva jeg skal bli” ble sentrale for utviklingen av det moderne menneskets identitet (Frønes 2001:10). Fokuset på identitetsproblematikk har blitt desto sterkere med globaliseringen, framveksten av mediasamfunnet og den endelige dekonstruksjonen av de store fortellingene i den postmoderne kulturen. Vi skaper i stadig større grad vår identitet uavhengig av stedlig forankring og gjennom sosiale relasjoner og tegnsystemer (Thuen 2003:31). For de aktive kolonistene skjer en kontinuerlig tilskrivning av identitet gjennom de sosiale interaksjonene og tegnsystemer der den materielle kulturen inngår som en vesentlig komponent. I samfunnet Kolonihagen blir hagene og hyttene et uttrykk for kolonistens identitet og tilhørighet. Som helhet har den materielle kulturen i kolonihagene preferanser til en postmoderne kultur, med en overflod av symboler, estetisering av hverdagslivet og eklektisisme.

Parsellene og hyttene i kolonihagen er et lappeteppes av ulike stiler og uttrykk. Hyttene er eksempler på alt fra den romantiske sommerstuen, påbygde redskapsskur, avanserte drivhus, fjellhytten og stabburet, jærhus i miniatyr, arkitekttegnede funkishytter og så videre, alle mer eller mindre vellykket integrert som en helhet med hagen. Samlet har kolonihagene et preg av lek og eventyr med sine små, fantasifulle og fargerike hytter i samspill med hagene. Her har frihet, fantasi og kreativitet gode kår. Paradoksalt nok er følelsen av frihet noe av det som blir framhevet når kolonistene blir spurt om hva de verdsetter mest med kolonihagen. Dette bekreftes både av egne erfaringer og uttalelser fra andre kolonister, i tillegg til forskning som er gjort på emnet (Melander/Stenlund 1970:100). Så lenge man ivaretar parsellen som hage, så lenge man holder seg innenfor de grenser som er gitt m.h.t. areal og høyde på hyttene, er det bare fantasi og økonomi som setter grenser for det som er mulig. For kolonisten som kommer fra strengt regulerte boligområder, trange bygårder og byens tetthet og støy, blir kolonihagene en kjærkommen kontrast der egen individualitet får komme til uttrykk.

Henri Lefebvre (1901-1991) mener at Eros, som en grunnleggende drivkraft i mennesket, har utviklet sine arenaer i de moderne byene, hvor ikke-rasjonelle aktiviteter får fritt spillerom. Fritiden, ferien og reisen er blant disse frisonene. Sosiologen Max Weber (1864-1920) brukte begrepet Homo Logos om det moderne, rasjonelle mennesket. I det postmoderne samfunnet er Homo Logos blitt supplert og/eller erstattet av Homo Ludens, det lekende mennesket (Viken 2003:181). Avfortryllingen erstattet med fortryllingen som et postmoderne prosjekt. Karakteristiske trekk hos Homo Ludens er kreativitet, impulsivitet, deltakelse, lek og lyst og arbeid som lek. Homo Ludens er blitt en kulturell kategori, en del av den postmoderne tidsånden, og kan sees som en variant av Homo Eros som har sine røtter i opplysningstidens

filosofi (Viken 2003:183). Det postmoderne menneskets tilgang på mer fritid og bedre økonomi, har gitt spillerom for menneskets grunnleggende behov for lek og adspredelse

Kolonihagene blir for mange mennesker en arena der det postmoderne menneskets behov for atspredelse og å utfolde sin individualitet har gode vilkår. De ulike parsellene har i utforming av hagene og hyttene et merkbart preg av individuelle løsninger. Mangelen på regelstyring med hensyn til utforming av disse, gir mulighet for å leve ut egne drømmer og egne individuelle løsninger uavhengig av det konformitetspresset som råder i samfunnet ellers. Kolonihagene er også et sted der kolonistene oppholder seg i fritiden, et sted for livsutfoldelse og lek. Og mange av parsellene bærer preg av et kreativt overskudd og livsglede, med en frodig vegetasjon, fargerike detaljer både i planter og hyttene, lek og gjenbruk av ulike materialer i både hyttene og elementer i selve hagene. Flere av informantene uttrykte stor glede over hagearbeide og for noen av disse var hagene så essensielt viktige at de ikke kunne tenke seg et liv uten. En av informantene brukte ”livsnerve” for å beskrive sitt forhold til parsellen. For mange er arbeidet på parsellen og livet i kolonihagen en stor berikelse for livskvaliteten. Særlig var dette noe som ble framhevet av to av kolonistene som hadde vært mye syke og som så på hagen som rein terapi. Spørreundersøkelsen bekrefter også i stor grad at kolonihagen betyr ”svært mye” for de av kolonistene som svarte.

Gjennomgående har mange av hagene et preg av nostalgi. Med detaljrikdom i hyttene, blondgardiner, kjerrehjul, hestekoer over døra, melkespann og i det hele tatt gjenbruk av detaljer brukt i en annen tid og i andre sammenhenger. Størrelsesforholdene, med begrenset hytteareal og forholdsvis små parseller, bidrar også til at følelsen av det ikke-hverdagslige, leken, blir forsterket. Enkelte av informantene understreket fraværet av plikt og hverdag som helt grunnleggende for opplevelsen av frihet og ro på parsellen. Selv om arbeidet på parsellen kan være hardt og rutinepreget, skjer det i kolonistenes fritid og utenfor hverdagskonteksten. En av informantene fortalte hvordan til og med opplevelsen av å gjøre oppvasken ble mer hygge enn plikt. Størrelsesforholdene med et forholdsvis lite areal på parsellen, gjør individuell livsutfoldelse mulig både i forhold til tidsfaktor og økonomi. Dette ble også bekreftet av flere av informantene. Vedlikehold og stell av parsellen, og kostnadene til medlemskap og drift er overkommelige for de fleste. Kolonihagene blir en arena og en forening som er åpen for alle og som preges av dette gjennom et stort mangfold.

Den materielle kulturen slik den viser seg i kolonihagene, har også parallell til fenomen som finnes i store deler av den industrielle verden. Paralleller i form av

private minnemuseer finnes eksempelvis i bydelen Manhattan i New York. I et område med mange innvandrere fra Puerto Rico finnes hager med små miniatyrhus på saneringstomter. Husene er alle kopier av hus fra hjemlandet. Dette er et vesentlig poeng og som en av “byggherrene” uttrykker det: “We are building back our roots” (Daun 1995:21). Samlinger med minner er også et vanlig fenomen i mange hjem og et uttrykk for å skape forbindelser med egne røtter og identitet. Nåtidsmenneskets erfaringer og livshistorier får en materiell form. (Daun 1995:26). For mange av dagens kolonister blir kolonihagen et tilfluktssted, en mulighet for å uttrykke og skape sitt eget Shangri-La. Og for mange et sted som gir rom for egne livserfaringer, opprinnelse og individualitet.

6.4 POSTMODERNE LIVSSTRATEGIER

Zygmunt Bauman, en av postmodernismens fremste teoretikere, trekker paralleller mellom menneskenes forhold til døden og kulturen. Han mener at kultur dypest sett handler om å overskride tilværelsens grenser i tid og rom, med håp om å overskride eller utsette døden. Kultur handler om å forlenge livet og til dels om udødelighet (Miegel/Johansson 2002:335). I denne sammenhengen blir postmoderne livsstrategier et uttrykk for vår bevissthet om døden, fraværet av de store fortellingene og en altoverskyggende tvil og ambivalens. Det postmoderne mennesket mangler mål og retning og Baumann konstruerer sosiale typer med personlighetstrekk og fire ulike livsstrategier med røtter i samtidskulturen. De fire typene går gjerne over i hverandre i ett og samme individ og blir typologisert som *flanøren*, *vagabonden*, *turisten* og *spilleren*.

Livsstrategiene som karakteriserer *turisten* er særlig relevant i forhold til å forstå hvordan kolonihagene inngår i livene til dagens kolonister. For turistene er alltid i bevegelse på et sted og ikke fra et sted, alltid med hjemlengsel og samtidig med frykt for å bli bofast. Målet er å få nye og andre opplevelser, og estetiske preferanser strukturerer turistens livsstrategier (Miegel/Johansson 2002:331). Rastløshet og rotløshet er turistens grunnstemning. Alltid på veg og alltid på søken etter nye opplevelser. Det gjelder å gripe dagen, for en dag kan det ta slutt og da er det definitivt over, eller kanskje ikke. Kolonisten, som alltid lever med en fot på to steder, vil lett identifisere seg med turistens livsstrategier. Med den stadige bevegelsen til og fra kolonihagen og hjemmet, i skjæringspunktet mellom hverdag og fritid, skjer en gjensidig forsterking av opplevelsen av begge arenaene. Vektleggingen på det estetiske i kolonihagen, forsterker opplevelsen av kolonihagen som annerledes. Den todelte tilværelsen i to vesensforskjellige samfunn, byen og kolonihagen, imøtegår turistens angst for å bofasthet. Samtidig vil ofte kolonihagen bli stedet som kolonistene føler tilhørighet til og knytter sin

identitet til. For dagens mennesker som er i stadig forflytning, vil kolonihagen ofte bli det faste holdepunktet. Flere av informantene understreket at kolonihagen var det siste de ville forlate. Tilhørigheten til kolonihagen har for mange av kolonistene helt andre dimensjoner enn tilhørigheten til hjemmet.

6.5 KOLONIHAGENE SOM ESTETISK ERFARING

Det kroppslige og sanselige karakteriserer erfaringen av det fysiske og romlige miljøet i kolonihagene. Den fysiske opplevelsen av hagen forsterkes av det pågående arbeidet med hagerommet. Og tilhørigheten til stedet befestes gjennom identifisering som oppstår gjennom det fysiske arbeidet og bearbeidelsen av hagen. De organiske elementene i hagene appellerer til sansene gjennom lukt, farger og former. Ofte forsterkes den sanselige dimensjonen i hyttene gjennom fargevalg og detaljrikdom. Fravær av motoriserte kjøretøy gir kolonihagene mer ro og stillhet. Vektleggingen av opplevelsesaspektet og den sanselige dimensjonen oppstår i den nære forbindelsen mellom kolonistenes fritid og kolonihagene.

For arkitekturteoretikere som Norberg-Schulz er det en nær forbindelse mellom våre materielle omgivelser og væren, som knyttes til kroppslig erfaring (Pløger 2001:65). Den erfaringsbaserte filosofiske tradisjonen tilhører fenomenologien og er også et utgangspunkt for den tyske filosofen Gernot Böhme som introduserte atmosfærebegrepet som en viktig, men oversett dimensjon i den estetiske erfaringen (Albertsen 1999). Böhme knyttet atmosfærebegrepet til tre fagområder; sosiologi, kunst- og arkitekturteori. Han forsøker å etablere atmosfærebegrepet som en ny estetisk erfaring med utgangspunkt i romlige forhold. Et mål var å bidra med ny forståelse av byens liv og estetikk. Atmosfærebegrepet er ikke i tingene, men noe uåtgripelig mellom det sansende mennesket og verden. Tingenes og omgivelsenes former og farger er atmosfæregeneratorer som gir bestemte opplevde kvaliteter avhengig av de individuelle forutsetningene hos subjektet (Albertsen 1999). I denne konteksten kan også mennesker inngå og påvirke de atmosfæriske kvalitetene. Vi fornemmer en atmosfære i et samspill mellom sansene, og vi berøres følelsesmessig. Böhme vektlegger at vår væren også er kroppslig fundert gjennom sansing, at vi ikke er bare bevissthet og selvbevissthet. Denne kroppslige bevissthet og sansende dimensjonen er særlig tilstede i kolonihagene gjennom det fysiske arbeidet med rommet. Man beveger seg rundt på parsellen, raker og graver i jorda, kjenner motstanden i elementene gjennom det fysiske arbeidet, kjenner lukta av jord og planter, gress og stein under føttene, lyden av fuglesang og byens støy i det fjerne. I denne sansende atmosfæriske dimensjonen skapes kontinuerlig hagerommet.

Det urbane landskapet som omgir kolonihagene har andre og ofte kontrasterende atmosfærer. Menneskeskapte geometrisk konstruerte rom, harde flater, tetthet mellom elementer og mennesker, bevegelse, støy og uro. Og skiftende atmosfæriske kvaliteter som kontinuerlig bombarderer sansene med nye inntrykk. Muligheten til å oppleve organiske rom og tilgangen på grøntområder er viktig for mennesker i byene. Naturen og grøntarealene i byene gir menneskene en nødvendig avlastning og ro, og er en viktig kvalitet i byens rom. Det er i spillet mellom kontrasterende atmosfæriske kvaliteter at kolonihagene har sin egenart og særegne opplevelsesverdi i byene. For Homo Ludens og for *turisten* blir livet i kolonihagene et svar på postmoderne livsstrategier.

7.0 ET ANNERLEDES SAMFUNN

Utgangspunktet for studien har vært min egen status som kolonist i en av kolonihagene i Stavanger. Jeg har sett og erfart at mange av kolonistene utvikler en sterk tilhørighet til kolonihagen og parsellen. Flere av informantene i studien bekrefter at de ikke kunne tenke seg et liv uten kolonihagen. De sterke emosjonelle bindingene til kolonihagen har vært utgangspunkt for problemstillingene i oppgaven. Problemstillinger om stedets betydning for menneskets identitet har oppstått i forlengelsen av utgangspunktet for oppgaven. Spørsmål om tilhørighet til steder og hvilke faktorer som skaper denne tilhørigheten oppsto som en konsekvens av problemstillinger relatert til sted og identitet. For å få svar på disse spørsmålene har jeg tatt utgangspunkt i to problemstillinger relatert til betingelser for individuell livsutfoldelse og identitet. Kolonihagene er blitt analysert med utgangspunkt i forholdet mellom sted og individ og karakteristiske trekk i det unike samfunnet som kolonihagene er. Møtet med steder vil alltid skrive seg inn i individet som en erfaring og tilskrive individet identitet. Ulike samfunn skaper ulike betingelser for vår væren. Kolonihagene er steder med særlige spatiale karakteristika og samfunn som på mange måter skiller seg ut fra det samfunnet de er en del av. Strukturen i analysen av kolonihagene som samfunn har tatt utgangspunkt i Edward Sojas teorier om hvilke faktorer som konstituerer vår væren i verden; historie, rom og sosialitet. For Soja tilsvarer historie de mentale forestillinger, samfunnets historie og individets historie som vi bærer med oss. I samspill med strukturerende faktorer som organisering og regelverk, sosiale relasjoner og romlige kvaliteter, skapes forutsetninger for vår væren i verden. De mentale forestillinger og individuelle forutsetninger er blitt belyst i relasjon til kolonistenes ståsted i en postmoderne samtidskultur og hvilke sosiale forutsetninger som gir utgangspunkt for rekruttering. Livet i kolonihagen i kan ”leses” i forlengelsen av livsstrategiene til den enkelte kolonist, ideologiske føringer og fysisk organisering av det spatiale. Samtidig gir kolonihagens historiske røtter i en førmoderne jordbrukskultur, andre forutsetninger for tilhørighet enn rådende normer i samtida. Kulturbegrepet, slik det er brukt i oppgaven, er belyst i forhold til karakteristiske trekk ved det sosiale livet og den materielle dimensjonen slik den kommer til uttrykk i hytter og hager. Betingelsen for hvordan kultur oppstår har nære relasjoner til verdier og materielle vilkår. I kolonihagene har rådende verdier hatt utgangspunkt i sosial likhet, fellesskap og nøysomhet, verdier som i nyere tid kan relateres til anti-liberalistiske strømninger relatert til kommunitarismen på 80-tallet. Samtidig eksisterer kolonihagene i en samtidskultur som vektlegger forbruk og individualisme som avspeiles i den materielle kulturen og kolonistenes

livsstrategier. Kolonihagene blir et speil på verdier i vår samtid og fortid, og til en viss grad et uttrykk for en forestilling om utopia. Et avsondret sted der individene kan realisere sine drømmer om det fullkomne, et sted for fantasi, tilbaketrekning og ro, avskjermet fra samfunnet som kolonistene lever i.

7.1 STED OG IDENTITET

De sterke båndene mellom kolonihagen og kolonistene har aksentuert problemstillingen om relasjonen mellom sted og individ, og hvordan steder tilskriver mennesker identitet. Ethvert opplevd sted vil på en eller annen måte, på et eller annet plan, skrive seg inn i den menneskelige erfaringen. Hvilke faktorer som legger føringer for forholdet mellom sted og individ har både individuelle forutsetninger og forutsetninger som kan tilskrives stedlige kvaliteter. Når steder, som kolonihagene, også er unike samfunn der individene identifiserer seg med grunnleggende verdier, kan det skape grunnlag for en sterk tilhørighet.

Vi tilskriver og tilskrives identitet gjennom tilhørighet i det geografiske landskapet på steder (Thuen 2003:11). I de sosiale relasjonene i kolonihagen oppstår en kollektiv tilskrivelse av sosial identitet relatert til regelverk, ideologi og kultur som har forutsetninger i medlemskapet i kolonihageforeningen. Det som særmerker kolonihagene som forening er den spatiale forankringen og geografiske avgrensingen. Utgangspunktet for tilhørighet til kolonihagene har bakgrunn i et interessefellesskap der medlemmene bor og lever sammen i deler av året. Kontinuiteten som preger de sosiale interaksjonene og nærheten mellom parsellene, skaper særlige forutsetninger for tilhørighet og tilskrivning av identitet i kolonihagene. Og den kontinuerlige bearbeiding av materielle strukturer blir symboler og tegn i kolonistenes markering av lokal tilhørighet (Appadurai 1995:206).

Relasjonen mellom individ og sted er en betingelse for definisjonen av steder som sted. I sosiologien finnes ikke rom og steder uten mennesker. Hva steder betyr for mennesker vil alltid være forankret i menneskelig handling og praksis (Sæther 2003:25). Det er menneskelig handling og praksis som definerer et geografisk avgrenset område som sted. Kolonihagene oppsto som sted med utgangspunkt i samfunnsmessige endringer, ideologiske føringer og politiske vedtak. Historisk hadde de sin forankring i arbeiderklassen og likhetsidealene som oppsto i overgangen til moderne tid.

Den spatiale avgrensingen av steder kan ofte være uklar, og grensegangen mellom hvor steder begynner og slutter kan endres og omdefineres. Byen Stavanger har eksempelvis utvidet grensene for byen, og utgjør i dag en betydelig større kommune enn før siste byutvidelse i 1965 (Karlsen 2008:32). Det spesielle med kolonihagene er gjerdene som omgir

og definerer de spatiale grensene. Gjerdene og portene er tydelige fysiske manifestasjoner som gir en tydelig definisjon og markerer samfunnet bak portene som ulikt samfunnet som omgir gjerdene. Portene og gjerdene i seg selv forteller om samfunn med særlige kvaliteter forskjellig fra byene de eksisterer i. Samtidig skaper den stedlige avgrensingen en markering av fellesskapet gjennom den tydelige grensesettingen mellom vi og de andre.

Hvordan kolonistene oppnår og tilskrives tilhørighet forteller også om de særegne kvalitetene ved det sosiale livet i kolonihagene. Steder og den betydningen de har for enkeltindivider og grupper vil alltid være relatert til den praksis og de fortellinger som oppstår på steder (Sæther 2003:5). Stedets identitet er med andre ord ingen konstant størrelse, men endres over tid og med de menneskene som lever der slik tilhørighet skapes over tid og kan endre seg. En av informantene fortalte at arbeidet på parsellen var det vesentlige for tilhørigheten til kolonihagen i de første årene. Dette har endret seg til det i dag er den sosiale dimensjonen som særlig skaper grunnlag for tilhørighet. Steder som møtested for sosial interaksjon er essensielt viktige for å forstå hvilke mekanismer som legger føringer for den sosiale kulturen. Den samfunnsorganisasjonen som kolonihagene er, har faste rammer som fysiske strukturer, organisatoriske trekk og ideologiske føringer som skaper visse forutsetninger for det sosiale livet. Relasjonen mellom strukturerende faktorer i samfunnet og individet er en av sosiologiens grunntema, og har ulike teoretiske perspektiver som vil bli nærmere drøftet.

Samsillet mellom sted og individ i kolonihagen har flere dimensjoner, og oppstår i skjæringspunktet mellom den sosiale og materielle kulturen, historiske forutsetninger, den spatiale organiseringen av stedet og det fysiske arbeidet med de materielle og visuelle kvalitetene. Denne flerdimensjonale relasjonen mellom kolonistene og kolonihagen, skaper en sterk identifisering og sterke bånd mellom kolonistene og stedet. Den sosiale kulturen, de ulike aktivitetene og de materielle kvalitetene som karakteriserer kolonihagene, gir grunnlag for at relasjonen mellom stedet og individet får særlige kvaliteter.

På tilsvarende måte som mennesker tilskriver steder identitet, så kan steder tilskrive mennesker identitet. I dagens globaliserte samfunn, med stor grad av mobilitet og migrasjon, har ikke oppvekststed samme betydning for menneskers identitet som det hadde tidligere. Mennesker i vår tid skaper i større grad sin personlige og sosiale identitet gjennom individuelle valg. I sosiologien er det et skille mellom den sosiale og den individuelle identiteten, som samtidig er nær forbundet med hverandre (Giddens 2002:43). Kolonihagene tilskriver kolonisten en sosial identitet som kolonister. Samtidig har de unike stedlige kvalitetene i kolonihagen stor betydning for den personlige identiteten. Mange av

informantene forteller at de ikke kunne tenke seg et liv uten kolonihagen. Tilskrivningen av stedets identitet og den sterke tilhørigheten til kolonihagen, kan relateres til det sosiale fellesskapet som oppstår i interaksjonen mellom kolonistene og det fysiske arbeidet med parsellen og kolonihagen. Stedets identitet skapes av menneskene/kolonistene gjennom sosial interaksjon innenfor et felles domene (Thuen 2003:24). Den sosiale interaksjonen og kolonistenes aktiviteter er i stor grad preget av fysisk arbeid med landskapet og jorda. Den erfaringsbaserte filosofien, fenomenologien, kan gi et vesentlig bidrag i å forstå kvalitetene i tilskrivningen av identitet som oppstår i kolonihagene.

Stedlige kvaliteter vil være forbundet med og sanselig erfart gjennom en kropp (Sæter 2003:7). Den kroppslige erfaringen, bevegelsen på stedet og, som i kolonihagene, den fysiske erfaringen med å bearbeide stedet med hele kroppen, vil avtegne seg mentalt som sterke emosjonelle erfaringer hos kolonistene. Den mentale kartlegging av steder vil alltid være forbundet med den kroppslige erfaringen. Til og med når erfaringen med steder skjer virtuelt eller gjennom tekst, er erfaringen knyttet til kroppen gjennom synet. Slike forståelser av steder vil ha overfladiske kvaliteter og være bundet til en mental forestilling tolket gjennom andres erfaringer. Den multisensoriske erfaringen som skjer i det konkrete fysiske opplevelsen av steder, vil ha helt andre kvaliteter og utvide den mentale kartleggingen av stedet. Atmosfærebegrepet, slik det blir definert av Böhme, referert i Kap 6.5, er en vesentlig dimensjon i slike erfaringer. I relasjonen til kolonihagene vil den kroppslige erfaringen preges av et sanselig mangfold. Kolonistene beveger seg kontinuerlig og på ulike måter i arbeidet med jorda. Hele kroppen, syn, lukt og hørsel settes i bevegelse. Kolonistenes erfaringer og opplevelser med kolonihagen og parsellen, vil være preget av en allsidig kroppslig manifestasjon og tilstedeværelse. De materielle og fysiske kvalitetene i kolonihagen og på parsellene, skapes direkte gjennom arbeide med jorda og samhandling mellom kolonistene. Stedets visuelle og estetiske kvaliteter oppstår direkte i forlengelsen av kolonistenes bearbeiding av jorda og landskapet. Arbeidet på parsellene blir en symbolsk manifestasjon av kolonistens sosiale identitet og tilskriver personlig identitet relatert til egenskaper som kreativitet, arbeidsomhet, forståelse av estetiske kvaliteter og hagedesign. Kolonistenes individuelle handlinger og valg endrer og skaper de spatiale kvalitetene som karakteriserer stedet. Den fysiske og materielle dimensjonen i kolonihagene, og i særlig grad parsellen, blir til i forlengelsen av de valgene og de handlingene den enkelte kolonist gjør. Slik blir de stedlige kvalitetene et bilde på hvem kolonisten er. Det fysiske arbeidet skaper tilhørighet til jorda og landskapet i kolonihagen, og bidrar til en sterk identifikasjonen med stedet som

geografisk enhet. Kolonihagen tilskriver kolonistene identitet, og kolonisten tilskriver kolonihagene identitet.

En kollektiv tilskrivelse av kolonihagenes identitet skjer gjennom de sosiale interaksjonene. Betingelsene for det sosiale livet mellom kolonistene forteller noe om de stedlige kvalitetene som karakteriserer kolonihagene som samfunn. Kultursosiologen Zygmunt Bauman mener at alt rom er sosialt rom, og oppstår i samspillet mellom det kognitive, estetiske og moralske. Det kognitive rom konstrueres intellektuelt gjennom tilegnelse og fordeling av kunnskap. Det estetiske rommet er relatert til følelseslivet og styres av erfaringsmessig intensitet, mens det moralske rommet konstitueres gjennom opplevd/antatt ansvar (Thuen 2003:147). Bauman reduserer betydningen av hvordan strukturen og organiseringen av det spatiale legger føringer for sosialt liv. Enkelte arkitektur-teoretikere og sosiologer er særlig opptatt av forholdet mellom sosialt liv og betydningen av hverdagslivets materialformer. Chicago skolen, som har hatt stor betydning for forståelsen av de moderne byenes utvikling, har et perspektiv der forutsetninger for sosialt liv har utgangspunkt i spatiale og strukturelle forhold (Pløger 2001:34). Også arkitekturteoretikere som Norberg-Schultz mener at med utgangspunkt i stedets form, skapes vilkår for selv-realiseringsprosesser. Han etablerer begrepet *Genus Loci*, ”stedets ånd”, som en kategori for å bestemme stedets identitet som et samspill mellom landskapsformen, bygde miljø og objekter i rommet (Pløger 2001:78). *Genus Loci* kan relateres til Baumans estetiske rom, men Norberg-Schutz reduserer muligheten av at andre faktorer enn materialitet legger føringer for sosialt liv. Egne erfaringer, observasjoner og intervjuene med informantene, peker på at spatial organisering og topografi legger visse føringer for sosial interaksjon. Men andre faktorer kan overstyre materialiteten som forutsetninger for sosialt liv. Når eksempelvis enkelte kolonister beklager seg over en særlig livlig sosial omgang med andre på grunn av parsellens beliggenhet, og samtlige framhever den sosiale interaksjonen med naboene med utgangspunkt i nærheten mellom parsellene, så kan dette tilskrives den spatiale organiseringen av kolonihagen. Men sosial samhandling skjer også i forlengelsen av det Baumann karakteriserer som det opplevde/antatte ansvar i det moralske rommet. Når en av informantene fortalte at hun opplevde at naboene var helt avvisende til kontakt i en av byens kolonihager, så forteller dette at sosial kultur ikke nødvendigvis oppstår i forlengelsen av forhold relatert til den spatiale organiseringen. Det må skapes sosial tilhørighet og konsensus i medlemsmassen for å etablere en sosial kultur. Men den spatiale organiseringen, med nærhet mellom parsellene og tilgangen på sosiale arenaer letter den sosiale interaksjonen. For å skape moralsk ansvar og tilhørighet til kolonihagen som samfunn, er i tillegg en kollektiv identifikasjon nødvendig. Denne

identifikasjonen oppstår gjennom kognitive prosesser med utgangspunkt i sosial interaksjon og identifikasjonen med ideologi og felles interesser. Føringer for det moralske rommet er i kolonihagene nedfelt i det nedskrevne og uskrevne regelverket som aktiveres gjennom organisert og uorganisert sosial interaksjon. Når enkelte kolonister fraskriver seg tilhørighet i det sosiale rommet, skjer dette gjennom fraskrivning av moralsk ansvar for fellesskapet. Det er imidlertid en kjensgjerning at for enkelte kolonister skjer etableringen av tilhørighet gjennom det Baumann definerer som det estetiske rommet. De mangler interesse eller evne til å gå inn i sosiale fellesskapet, men har likevel sterk tilhørighet til parsellen og kolonihagen.

Kompleksiteten og intensiteten i hvordan individene opplever og skaper tilhørighet til steder, kan variere med hvilke faktorer som knyttes til den stedlige forankringen. Identifiseringen med steder kan ha utgangspunkt i ulike faktorer; som fysisk lokalitet der bruksaspektet blir vektlagt som arena for sosial samhandling, og det symbolske aspektet som er relatert til nåtidige og fortidige erfaringer (Wiborg 2003:141). For alle kolonistene er den stedlige forankringen knyttet til det fysiske aspektet, relatert til bruk og arbeide i kolonihagen. For de fleste er også det sosiale aspektet viktig i etablering av tilhørighet til kolonihagen. Det kan tenkes at enkelte av de eldste kolonistene, som ikke klarer å gi slipp på kolonihagen og heller ikke klarer å forholde seg til det sosiale eller fysiske aspektet, har en forankring som er relatert til det symbolske aspektet. Det er den betydningen kolonihagen har hatt i kolonistens liv, de minner og erfaringer kolonisten har, som fortsatt skaper tilhørighet og identifikasjon.

Kolonistenes etablering av tilhørighet har individuelle forutsetninger, og har ulik kvalitet. Den sterke stedlige forankringen som karakteriserer det forholdet som mange av kolonistene har til kolonihagen, har flere dimensjoner relatert til den fysiske erfaringen med arbeidet på stedet, det sosiale og det kognitive som kan relateres til verdigrunnlag og felles erfaringer over tid. Tilhørighet og fellesskapet reflekteres i kollektive erindringer og fortellinger. Den sosiale kulturen i kolonihagene har utgangspunkt i mentale forestillinger og et verdigrunnlag som både er stedlig forankret og reflekterer verdier i det samfunnet kolonistene har ståsted i.

7.2 ET RURALT SAMFUNN I DET URBANE

Kolonihagene er et samfunn i samfunnet. Verdier, normer og kulturelle trekk i samfunnet som kolonihagene er omgitt av og eksisterer i, reflekteres i den materielle og sosiale kulturen og i kolonistenes holdninger. Samtidig utgjør den historiske dimensjonen, relatert til kultur og verdigrunnlag, en vesentlig dimensjon i analysen av de eksistensielle vilkår for kolonihagene som samfunn. Kolonihagene har ståsted i en førmoderne jordbrukskultur, og dette gjenspeiles i holdninger og verdier, som på enkelte områder står i motsetning til rådende normer i vår

samtid. I den urbane storbyen blir deler av verdigrunnlaget i kolonihagene et paradoks og et minne om et annet samfunn og en annen tid. Samtidig som ulike aspekter i den materielle og sosiale kulturen avspeiler verdier i en postmoderne samtidskultur.

Da kolonihagene ble grunnlagt i de moderne storbyene, hadde dette sin bakgrunn i sosiale forhold og ideologier som oppsto i overgangen til det moderne samfunnet og de moderne byene. Kolonihagene hadde utgangspunkt i framveksten av de moderne byene og oppløsningen av tradisjonelle samfunn. De moderne demokratiene oppsto i forlengelsen av ideene om alle menneskers likeverd. Samtidig var de sosiale forholdene for byenes arbeiderklasse fjernt fra de ideologiske forestillingene om likeverd som var utgangspunktet for de moderne samfunn. I den underprivilegerte arbeiderklassen i storbyene oppsto krav om endringer. Som følge av dette ble kolonihagene opprettet for å avhjelpe den sosiale nøden i blant arbeiderne i storbyene. De første kolonistene var for en stor del arbeidere, og mange av disse hadde sine røtter i en førmoderne jordbrukskultur. For disse må overgangen til et liv og arbeide i industribyene også ha vært en overgang til et verdigrunnlag helt ulik det samfunnet de kom fra. Og kolonihagene var tilsvarende et møte med et liv og arbeide som var velkjent. Arbeide med jorda er for mange av dagens kolonister ferdigheter som må læres. Det er heller ikke ressursknapphet som er utgangspunktet for kolonistene i dag, men heller overskudd av tid, energi og økonomi.

I overgangen til moderne tid oppsto sosiologien som fag. En av grunnleggerne var Emile Durkheim (1858-1917) som mente at i ethvert samfunn eksisterer *sosiale fakta* som påvirker individenes tanker og måter å være på. De sosiale fakta han refererer til, er kollektive fenomen som oppstår gjennom menneskelige relasjoner og som ubevisst påvirker våre holdninger og sosiale interaksjoner. De skaper en konsensus som er limet i ethvert samfunn og har utgangspunkt i om samfunnet er kjennetegnet av *mekanisk* kontra *organisk* solidaritet. Det er organiseringen av arbeidet som er grunnlaget for solidaritetsbegrepet. Det som i dag blir klassifisert som det moderne samfunnet, kjennetegnes av organisk solidaritet. Durkheim sammenligner denne typen samfunn med en organisme med flere ulike funksjoner som hver og en er nødvendig for at samfunnet skal overleve (Miegel/Johansson 2002:52). Denne funksjonsdelingen skaper et fragmentert og spesialisert arbeidsliv og det Marx (1818-1883) definerte som fremmedgjøring i relasjon til eget livsgrunnlag (Miegel/Johansson 2002:46). Den moderne industriarbeideren var fratatt kontroll over eget arbeid og solgte sin arbeidskraft til arbeidsgiveren. Fraværet av sammenheng og mangel på kontroll over egne produksjonsmidler, skaper fremmedgjøring. For mange av de første kolonistene som hadde sitt utgangspunkt i en førmoderne kultur, kan det tenkes at matauken i kolonihagen var en

motvekt til fragmenteringen som karakteriserer det moderne arbeidslivet, og en gjenerobring av kontroll med sitt eget liv.

I motsetning til det organiske samfunn, har det mekaniske samfunnet et statisk organisert næringsgrunnlag og likhet i arbeidets art og status. Det førmoderne samfunnet er kjennetegnet av en mekanisk solidaritet og organisering av et arbeidsliv der hver og en lever mer eller mindre uavhengig av hverandre med ensartet næringsgrunnlag. Enhver bonde er sin egen herre og status er ikke noe som erverves, men er gitt. Fragmenteringen som karakteriserer det moderne yrkeslivet endrer statusen til arbeidstakeren og skaper et mer differensiert hierarki. I moderne samfunn skaper individene sin egen status og samfunnet er preget av en annen dynamikk. Når statusen til enkeltindividene ikke er gitt, men ervervet, blir spørsmålet om hvem du er mer åpent. Spørsmålet om identitet blir et av de moderne menneskenes viktigste oppgaver og i fraværet av en gitt status, blir forholdet mellom subjektet og den symbolske verden aktualisert (Frønes 2001:10). I det moderne samfunnet manifesterer mennesket status gjennom yrke, økonomi, kultur og andre kategorier som signaliserer identitet.

Noen av de mest interessante observasjonene fra kolonihagene er fraværet av det vanlige statushierarkiet. Det som finnes av rangering er mindre differensiert og bygger på andre verdier enn det som er vanlig i storsamfunnet. På spørsmål om det finnes noe hierarki i kolonihagene, svarte nesten samtlige informanter benektende. Forskning som er gjort på emnet bekrefter også at det i kolonihagene "ikke er noen forskjell på folk" (Therkildsen 1970:113). Det som gir status i storsamfunnet, er fraværende i den sosiale interaksjonen mellom kolonistene og forteller om et annet verdigrunnlag, eller en annen type *solidaritet*, i Durkheims terminologi. Kolonihagene er organisert med grunnlag i at alle har like arbeidsoppgaver, likt ansvar og like materielle forhold relatert til parsell og hytte. Størrelsen på kolonihagene gjør at det utvikles nære sosiale relasjoner og den fysiske organiseringen og materielle dimensjonen i kolonihagene, bærer preg av å være et lite, ruralt samfunn. Organisatoriske og ideologiske føringer gjør at kolonihagene likevel skiller seg ut som et mer egalitært samfunn enn nærmiljø på landsbygda.

Selv om informantene svarer benektende på spørsmål om tilstedeværelsen av et sosialt hierarki, er det enkelte kolonister som blir behandlet med større respekt enn andre. Det eksisterer med andre ord et visst statushierarki mellom kolonistene, men dette er basert på verdier som har utgangspunkt i det Durkheim definerer som et samfunn preget av mekanisk solidaritet, eller det førmoderne jordbrukssamfunnet. Karakteristisk for kolonihagene og mekaniske organisasjonsformer, er en arbeidsdeling der enkeltindividene har samme typer

arbeid og der status er gitt, ikke ervervet. Enhver kolonist har stort sett samme arbeidsoppgaver og plikter. I tillegg skaper organiseringen og regelverket med utgangspunkt i ideer om sosial likhet, begrensinger i muligheten til å skape et mer dynamisk statushierarki basert på symboler. Når enkelte informanter klager over nyere kolonister som er mest interessert i hyttebygging, så er dette også en reaksjon på at likhetsidealet i kolonihagene er truet av en sterk pengeøkonomi med et annet normgrunnlag.

Det som finnes av hierarki mellom kolonistene, er basert på respekt for hva den enkelte kolonist viser gjennom arbeidsinnsats og kunnskaper om hagekultur og dyrkingsarbeid. Det eksisterer med andre ord et visst rom for dynamikk innenfor det lokale statushierarkiet med muligheter til å øke status som en følge av nevnte kriterier der arbeidsevner er vesentlige.

Forholdet mellom normgrunnlag og identitet har vært utgangspunkt for et forskningsprosjekt som ble gjennomført av Per Olav Tiller på 1960-tallet. I en komparativ undersøkelse mellom ungdom i tre ulike miljøer, basert på ulikhet i befolkningstetthet og næringsgrunnlag, ble ungdom i alderen 10-14 år bedt om å beskrive seg selv femten år fram i tid. Ungdom fra urbane strøk viste seg å ha mest interesse for inntekt, eiendom, anskaffelser av statussymboler og sosial mobilitet. For disse ungdommene er identitet et spørsmål om hva de eier. For ungdommene på landsbygda var arbeid, å gjøre og lage og det å ha en jobb av sentral betydning. Utdanning forbindes med ferdigheter og arbeid, og ikke inntekt og status. Bygdeungdommen knytter sin identitet til arbeidet og hva de gjør. Ungdommene fra fjellbygda var trygge på sitt miljø og hadde vanskelig for å forestille seg et liv utenfor det miljøet de var oppvokst i. For disse var identitet relatert til miljøet og stedet de tilhørte (Imsen 1999:366). Selv om undersøkelsen ble foretatt samtidig og i samme storsamfunn, viser den en nær sammenheng med hvordan utgangspunkt i ulike nærmiljø skaper ulike holdninger. Det urbane samfunnet, byen, med sin fortetning av mennesker og fragmenterte næringsliv, forbindes med en særegen tenke- og handlemåte. Sosial ulikhet, å leve tett og å være en fremmed kjennetegner byens vilkår (Pløger 2001:71). Karakteristisk for det sosiale livet i byene er oppløsning av nærmiljøets integrerende krefter og betydning for tilhørighet. Pengeøkonomien som karakteriserer det moderne samfunn, gjør at arbeidet i seg selv ikke har noen verdi. Verdien av arbeidet er relatert til den økonomiske gevinsten og muligheten til å øke sin status gjennom ytre symboler og ting. Mens det rurale samfunnet blir preget av andre normer for identitetsdannelse relatert til et arbeidsliv forbundet med hardt kroppsarbeid. For bonden er utvist arbeidsevne et spørsmål om å ha kontroll på eget liv. For arbeidstakeren i det urbane samfunn har arbeidet i seg selv mindre betydning.

Sammenlignet med verdiene i miljøene på landsbygda, er det flere faktorer som er felles med kolonihagene og som bekrefter at samfunnets egenart basert på organisatoriske forhold og arbeidet i seg selv, har betydning for etablering av status og tilskrivning av identitet. Kolonihagene er små, gjennomsiktede, rurale samfunn grunnlagt på kroppsarbeid. Kolonistenes arbeidsinnsats blir manifestert i arbeidet på parsellen og arbeidet for fellesskapet. Størrelsesforholdene, med forholdsvis få antall enheter/parseller, gir forutsetninger for en markering av identitet uavhengig av økonomi og ytre symboler. Kolonistene kjenner hverandre, og de tilkjenner sin status gjennom arbeidsinnsats på parsellen eller for fellesskapet. På samme måte som bonden tilkjenner sin status i bygdesamfunnet gjennom sine velpleide åkrer. Sosial identitet som kolonist tilskrives gjennom normer med grunnlag hva du gjør, ikke hva du har.

Det gjenstår imidlertid et spørsmål om spørreundersøkelsen som ble foretatt på 1960-tallet, hadde gitt de samme resultater fra samme type miljø i dagens postmoderne kultur der den kulturelle påvirkningen fra andre faktorer enn nærmiljøet gir andre preferanser for dagens unge. Mens holdninger og meninger oppsto i møtet med andre, på det lokale plan før mediasamfunnet inntok de tusen hjem, mener Antony Giddens at krefter som påvirker menneskers liv har forflyttet seg fra det lokale til det globale i dagens samfunn (Miegel/Johansson 2002:356). Dagens unge påvirkes av den mediehverdag de lever i, gjennom internett og TV, kanskje i like stor grad som gjennom relasjoner i lokalmiljøet. Likevel er det en kjensgjerning at byenes tetthet og mangel på velfungerende nærmiljø, gir fragmenterte og overfladiske menneskelige relasjoner og mangelfull tilhørighet. I Georg Simmels (1858-1918) terminologi er *den fremmede* byens mest velkjente figur. Avstanden mellom menneskene i byene skaper andre måter å signalisere status og identitet på. Når menneskelige relasjoner er preget av avstand, som i byene, tilskrives den sosiale identiteten gjennom ytre symboler som signaliserer status (Frønes 2001:10). Selv om kulturen i dagens samfunn i stek grad påvirkes av media, vil det fortsatt være de nære menneskelige relasjonene og møtene som har størst betydning for posisjonering av selvet. I små lokalsamfunn med forholdsvis ensartet næringsliv, og med tette bånd mellom menneskene, vil det også oppstå andre måter å markere sosial identitet på. De sosiale typene som Simmel kategoriserte, og som opptrer på de moderne byenes arena, vil oppleves som tilgjorte og malplasserte på bygda. De sosiale typene, *flanøren*, *den fremmede* og *eventyreren* er typer som eksisterte i de moderne byene (Miegel/Johansson 2002: 60). Mindre samfunn og velfungerende nærmiljø gir andre forutsetninger for tilskrivning av sosial identitet. Når de menneskelige relasjonene preges av nærhet skaper det heller ikke behov for å ikle seg masker og forestillinger om hvem man

er. Når den sosiale interaksjonen og posisjoneringen er frigjort fra ytre symboler, åpner det opp for en utvidelse av det sosiale rommet. Flere av informantene påpekte at et av de mest unike kvalitetene i kolonihagen var den sosiale interaksjonen med forskjellige mennesker, både i forhold til alder og sosial status i storsamfunnet. Den sosiale interaksjonen mellom kolonistene går på tvers av generasjoner og alle typer mennesker fra alle samfunnslag. Den fremmede i byens rom utfordres i kolonihagene. Og flanøren, med sine motebevisste kostymer, har definitivt ingen plass i kolonihagene i fraværet av et statushierarki relatert til ytre symboler. Kleskodene i kolonihagen, som på bygda, bærer definitivt preg av arbeidets karakter og et statusinventar preget av likhetsidealer.

Den sosiale profilen, at alle skal ha rett på en kolonihage, likhetsidealet realisert i organisatoriske forhold og arbeidets art, forsterker normer og verdier som har utgangspunkt i et annet samfunn og står i kontrast til rådende verdinormer i samfunnet for øvrig. Men for mange kolonister kan det være en utfordring å forholde seg til likhetsidealene og kravene til arbeidsinnsats for fellesskapet. Individisentreringen, normoppløsningen og konsumkulturen som karakteriserer de liberalistiske holdningene i dagens samfunn, står i kontrast til de kommunitaristiske ideene som preger kolonihagen (J.fr. Kap 2.4). Samtidig kan det ideologiske grunnlaget og det sterke fellesskapet i kolonihagene være et viktig supplement og en motvekt til oppløsningen av sosiale nettverk, mangelen på tilhørighet og den tiltagende utryggheten i dagens storbyer.

7.3 MODERNISME OG POSTMODERNISME

Alderssammensetningen i kolonihagene, med et flertall av kolonistene i godt voksen alder, forteller at majoriteten av kolonistene er vokst opp i årene etter krigen. Kulturen i Norge var på denne tiden preget av modernismen. I Stavanger var en stor del av befolkningen delaktig i en aktiv bedehus-kultur, der moralisme, puritanisme, nøysomhet og arbeidsomhet var vesentlige komponenter. De store fortellingenes tid hadde enda ikke kuliminert i postmodernismen som karakteriserer kulturen i vår tid. Informanter som vokste opp i Stavanger og bodde i kolonihagene om sommeren, forteller om et fritt liv. Men for mødrene var det en sterk intern konkurranse om beste avling. Fattigdommen blant byens borgere var omfattende og nøysomhet var en nødvendighet. I årene før Stavanger ble olje-hovedstad, var det økonomisk stagnasjon og usikkerhet som preget byen. Kulturen i kolonihagene var preget av en allmen knapphet og alle hagens ressurser ble utnyttet. De materielle forholdene i hytter og eiendeler var spartanske. Informanter forteller at på denne tiden hadde kolonihagene et strengt kontroll-regime som fulgte regelverket tett. Ideen om det fullkomne samfunn var

levende tilstede, selv om kolonihagene da som nå hadde problemer med kolonister som motarbeidet kravene til innsats for fellesskapet. I protokollen fra 1953 i Strømvik kolonihage skriver sekretær Haaland i årsberetningen: *Svarer det seg ? Dette spørsmål stiller alltid vi materialister, og sjelden gjør vi mer enn det som blir til vår egen vinning.Det å leve i et samfunn vil si at vi lærer oss å ta visse hensyn. Da blir dette det største, å få være til glede for omgivelsene, og da svarer det seg å være kolonist. Når du er med på å bygge et rikt vennsamfunn og lar ego være i bakgrunnen.*

Å skape et fellesskap er i dag en like stor, og kanskje enda større utfordring enn det var den gang. De store fortellingene, med begreper som fellesskap og solidaritet var levende tilstede i etterkrigstidens sosialdemokratiske politiske retorikk. Begreper som gradvis falt ut av den normative retorikken med de nyliberalistiske strømingene på 80-tallet. I dag har til og med begrepet arbeiderklasse fått en emmen smak. Hvem vil vel i dag vedkjenne seg klassetilhørighet i yrkeskategorier som minner om dårlig lønn og dårlige arbeidsvilkår, og en posisjon nederst på rangstigen i det sosiale hierarkiet. Når bare 20prosent av arbeidstakerne identifiserer seg med arbeiderklassen, forteller det både om endringer i yrkesstruktur, men også om endringer i holdninger, ifølge professor i statsvitenskap, Tore Bjørklund (Magasinet17/4-2010). En av informantene, med oppvekst i byens bedrestilte borgerskap, fortalte at hun assosierte kolonihagene med arbeiderklassen og en "harry" kultur, helt til hun nådde voksen alder. Distinksjonene mellom by og land, populærkultur og finkultur, arbeiderklasse og middelklasse har i vår tid blitt visket ut i kjølvannet av oppløsningen av de store fortellingene. Det kulturelle hierarkiet som tidligere ble relatert til skillet mellom det urbane og det rurale, der det urbane hadde den hegemoniske posisjonen, er i dag delvis oppløst. Når smaken ikke lenger gir tydelige signaler om sosiale distinksjoner, så mister også distinksjonen mellom sosiale klasser sin relevans. Selvsagt finnes det fortsatt et sosialt hierarki, men verdinormene som karakteriserer dette hierarkiet er ikke lenger så tydelige som de en gang var. I dagens Stavanger har byens kolonister bedre levekår enn i noen tidligere tidsperiode. Og de kulturelle preferansene til dagens kolonister i Stavanger, har utgangspunkt i en sterk privatøkonomi og postmoderne livsstrategier, uavhengig av de tradisjonelle klasseskillene og kulturelle hegemonier.

De store kulturelle endringene i Stavanger fulgte endringene i næringsgrunnlag og demografi da byen ble olje-hovedstad på 1970-tallet. Innflytterne som etablerte seg i byen var i store trekk arbeidskraft fra andre vestlige land med teknologisk kompetanse og med en annen kultur. Stavanger ble i disse årene en av de mest internasjonale og globaliserte byene i Norge. Den lille bedehusbyen ble preget av en voksende økonomi, en ekspansiv

befolkningstilvekst og innflyttere med en annen kulturell ballast. Et eksempel er den katolske kirken som i dag har store problemer med å få plass til alle som ønsker å gå til messe. Stavanger har definitivt åpnet opp portene for de mange fortellingene, eklektisisme og ambivalens i normer og verdier som karakteriserer den postmoderne kulturen.

Zygmunt Bauman mener at ambivalensen er postmodernitetens hovedbegrep og implementerer andre strategier for å håndtere livets mangetydighet (Miegel/Johansson 2002:332). Han kritiserer moderniteten for troen på det perfekte samfunn uten ambivalens. Og trekker paralleller mellom mangelen på ambivalens og troen på perfeksjon i det moderne samfunnet, til forholdet mellom hagen og hagedesigneren/gartneren. Hagen kjennetegnes, som det moderne samfunnet, av en orden som klassifiserer alle sine bestanddeler i forhold til seg selv. Det som forstyrrer denne ordningen må utryddes. Baumann mener at jødeutryddelsene oppsto som en konsekvens av troen på det perfekt rasjonelle samfunn (Miegel/Johansson 2002:333). Trekker vi forbindelsen mellom bildet på det moderne samfunnet og kolonistenes forhold til hagen, er det en kjennsgjerning at drømmen om perfeksjon er en drivkraft for mange av kolonistene. Samtidig som kolonistene vet at perfeksjonen aldri er mulig, og heller ikke ønskelig. Det er den stadig pågående prosessen som utfordrer kreativiteten og som gjør arbeidet med hagerommet så tilfredsstillende. I tillegg er det muligheten til å skape sitt eget frirom i byen, et sted med rom for egen individualitet, et utvidet livsrom. Alle som arbeider med levende materiale vet at det aldri kan bli fullkomment. Man forsøker å temme naturen, å kultivere den og skape et rom for drømmer. I omgang med enkelte kolonister er det ofte lettere oppgitt og med latter at vi må konstatere; ”det ble ikke perfekt i år heller”. I dette ligger en erkjennelse av ambivalensen i ambisjonene, som anerkjennes med humor og ironi.

8.0 KONKLUSJON

Utgangspunktet for oppgaven har vært et ønske om å forstå de prosesser som skaper tilhørighet til steder generelt og kolonihagene spesielt. I denne konteksten har spørsmål om hvordan steder tilskriver mennesker identitet og kulturens plass i vår selvforståelse, vært sentrale. Identitet blir i dag i mindre grad enn tidligere definert med utgangspunkt i oppvekststed eller sosial bakgrunn, men realiseres gjennom personlige valg. Dagens mennesker velger i større grad de sosiale arenaer og de kulturelle kategorier de ønsker å identifisere seg med. I denne konteksten blir steder som sosiale arenaer for tilskrivning av identitet viktigere (Wiborg 2003:130). Andre aspekter enn sosiale relasjoner, som steders fysiske manifestasjon og symbolske aspekter, kan på samme måte skape tilhørighet til steder (Wiborg 2003:141). Hvordan denne tilhørigheten oppstår, kan både tilskrives individuelle og kulturelle forutsetninger hos enkeltindividene, og relateres til de spesifikke kvalitetene og den historiske konteksten et samfunn eksisterer i. Med utgangspunkt i begreper som tilhørighet, identitet og selvforståelse har relasjonen mellom individ, sted og samfunn vært utgangspunktet for oppgaven. Analysen av de unike kvalitetene i det lille lokalsamfunnet Kolonihagen er belyst med en erkjennelse av at kolonihagene eksisterer i en større kontekst der byene utgjør et utvidet rammeverk som omgir kolonihagene og kolonistenes liv. Kolonistene lever med en fot i to samfunn med tildels ulike kulturer, som både utfyller og utfordrer hverandre. Den sterke tilhørigheten til kolonihagen som mange av informantene signaliserte, og som ble bekreftet i spørreundersøkelsen og egne erfaringer, forteller om et samfunn med særlige kvaliteter som grunnlag for individuell livsutfoldelse i byene. Kvaliteter som er intimt knyttet til det storsamfunnet som kolonihagene er en del av.

De kvalitetene som særlig karakteriserer kolonihagene og som markerer samfunnet som annerledes er relatert til både en livlig sosial interaksjon, likhetsidealer og fravær av et sosialt hierarki, fellesskap, en rural livsform i et urbant samfunn, organisatoriske trekk og spatiale karakteristika. Det sosiale livet kan ”leses” i forlengelsen av strukturelle forhold som topografi og spatial organisering av parsellene i små enheter som ligger tett i tett.

Kolonistene lever for en stor del ute i hagen i sommerhalvåret og nærheten mellom parsellene letter den sosiale interaksjonen. Gangvegene og portene sluser kolonistene gjennom kolonihagen på veg til og fra parsellen og møtet med andre kolonister er ikke til å unngå. Interessefellesskapet som har utgangspunkt i at kolonihagene er en forening og samarbeidet som kreves for å opprettholde kolonihagen gjennom dugnader og annet, er andre faktorer som styrker den sosiale interaksjonen. Et viktig aspekt i møtet mellom kolonistene er

fraværet av et differensiert sosialt hierarki og likhetsidealene som uttrykkes i lik størrelse på parsellene og hyttene og like rettigheter og plikter. De sosiale interaksjonene er grunnleggende viktige for å etablere et kulturelt og sosialt fellesskap, og mangfoldet av sosiale arenaer, som dugnader, kvinneforeninger, søndagskafeen, fester og ulike markeder er viktige forutsetninger for fellesskapet. Den sterke tilhørigheten til kolonihagene kan for mange av kolonistene relateres til den livlige sosiale interaksjonen. Flere av informantene bemerket at det er det sosiale aspektet, dette at kolonistene kjenner hverandre og snakker med hverandre, som markerer den største forskjellen til nærmiljøet de er bosatt i. I det sosiale livet inngår en nær omgang med fremmede, med mennesker fra ulike sosiale lag og generasjoner, forskjellig fra den homogeniteten som ofte karakteriserer de sosiale relasjonene mellom mennesker i byene. Kolonihagene blir en sosial arena med et stort læringspotensial, der dine sosiale egenskaper og din sosiale identitet som kolonist blir konfrontert. Implisitt i den sosiale statusen som kolonist er ideologiske føringer som arbeidsomhet, lojalitet og selvoppofrelse, normer som kontrasterer rådende ideologier i storsamfunnet som individsentrering, statusjag og pengebegjær. For noen av kolonistene er også kolonihagen et sted for å leve ut økologisk tenkning, nøysomhet og måtehold i kontrast til dagens forbrukssamfunn. Det ideologiske grunnlaget og organiseringen av kolonihagene kan gi assosiasjoner til utopia og setter definitivt spørsmålstegn ved normer og kulturelle trekk i byene som kolonistene har sitt utgangspunkt i. Samtidig som forbrukersamfunnet har vunnet innpass også i kolonihagene og vises i en sterk privatøkonomi gjennom forbruk av planter, jord og andre rekvisitter som hører hjemme i en hage eller uterom. Det er forholdsvis få som tar seg tid til å dyrke fram egne planter, og ofte er både mat og planter billigere å kjøpe enn å produsere selv.

I oppgaven har jeg brukt sitat fra *Kaninbyen* av Arild Rein som introduksjon til noen av kapitlene. Boka er interessant som et nidskrift mot oljebyen Stavanger og tendenser i samtida. Samtidig gir den en rikt bilde av livet i kolonihagen preget av holdninger og verdier til anti-helten og hovedpersonen Jonny¹¹. Forfatteren er sjøl kolonist, og har sannsynligvis god kjennskap til ideologiske føringer i kolonihagene. Når han bosetter den egosentriske manipulatorens Jonny i kolonihagen er det både for å understreke hovedpersonens anti-sosiale holdninger og verdier, og de sterke overlevelsesinstinktene som medfører et pasjonert forhold til drivhuset, matauk og dyrkingsarbeidet i kolonihagen. Typene som opptrer i *Kaninbyen*, illustrerer grådigheten, pengebegjæret og egosentrisiteten som understrømmer i samfunnet og som forfatteren ønsker å konfrontere leseren med. Boka gir innsikt i opplevelsesaspektet i

¹¹ www.wikipedia.org/wiki/Arild_Rein/) 12.05.2010

kolonihagene og hvilke kvaliteter som særpreger arbeidet med å dyrke jorda. Samtidig gir forfatteren en beskrivelse av negative trekk i samtidskulturen gjennom persongalleriet og gjennom de anti-sosiale holdningene som understrekes i konfrontasjonen mellom normene i kolonihagen og Jonny.

Fraværet av sosialt hierarki og den ”flate” organisatoriske strukturen i kolonihagene legger føringer for det sosiale livet, for fellesskapet og for kolonistenes direkte innflytelse på samfunnet. I 1970 gjennomførte Åke Daun en undersøkelse i to lokalsamfunn i Sverige for å kartlegge hvilke situasjonelle vilkår som er med på å forme menneskers liv og skape sosial integrering (Therkildsen 1970:115). Undersøkelsen tok for seg demografi, sosiale klasser, lokal kultur, uformell politisk kultur og fysisk struktur. Han konkluderte med at forhold som letter den sosiale integrasjonen er forholdsvis likhet i kultur og sosiale klasser, en fysisk struktur som tilrettelegger for interaksjon og individenes innflytelse på den uformelle politiske kulturen. Den fysiske strukturen og en felles kultur relatert til interessefellesskapet i kolonihagen er nevnt som viktige faktorer for den sosiale integrasjonen. Og når fellesskapet i kolonihagene er konstituert med utgangspunkt i et interessefellesskap, blir de sosiale skillene marginalisert, i motsetning til byene der store sosiale skiller skaper problemer for integrasjonen mellom enkeltindividene i samfunnet. Mangelen på integrering kan også tilskrives størrelsesforhold. Det forholdsvis begrensede antallet medlemmer i kolonihageforeningene, og interessefellesskapet, forenkler integrasjonen mellom kolonistene, på tross av at kolonistene utgjør en nokså uensartet sammensetning av enkeltindivider. Betydningen av størrelsesforhold i relasjon til integrering viser seg også i den største av byens kolonihager, der det er en større utfordringer å skape tilhørighet, en felles kultur og sosialt ansvar enn i de mindre kolonihagene.

Fordelingen av innflytelse i samfunnet ble framhevet som særlig viktig for trivselen i lokalsamfunnet. Plikten som alle kolonistene har til å delta i styrearbeid, og muligheten til å påvirke gjennom vedtak i generalforsamlingen, er en vesentlig faktor for identifikasjonen med samfunnet. Videre er det direkte fysiske arbeidet med å skape de materielle vilkårene og bearbeide de spatiale karakteristika på stedet, et annet og vesentlig aspekt med etablering av tilhørighet til kolonihagene. Kolonihagene blir en frisone i byene der kolonistene setter sitt personlige preg på stedet og har rom til å markere sin individualitet. Den materielle kulturen slik den kommer til uttrykk på parsellene og i hyttene, har klare referanser til postmoderne livsstrategier og en estetisering av hverdagslivet. Den estetiske dimensjonen styrer den fysiske realiseringen av de stedlige karakteristika. Baumann referer til det estetiske som en av tre aspekter i individets orientering i rommet. Han mener at det estetiske rom, som er orientert

mot nytelse eller konsum, er mulig å ta inn over seg uten de moralske eller kognitive roms kart. For den som kommer utenfra og opplever kolonihagen som en utenforstående, vil kolonihagen som et annerledes samfunn først og fremst relateres til den estetiske opplevelsen av rommet. Dette er turistens rom, et rom der opplevelsen og nytelsen står i sentrum (Wiborg 2003:147). For kolonistene vil den romlige erfaringen også inkludere kognitive rom og det moralske rom som legger føringer for det sosiale livet i samspill med det estetiske rommet.

Kolonihagene er et annerledes samfunn, som både kompletterer og utfordrer storsamfunnet og samtidskulturen. Som fenomen er kolonihagene et levende kulturminne og samtidig et bilde på kulturelle trekk i samtida. For menneskene i byene et sted for å oppleve et annerledes samfunn med rurale karakteristika basert på førmoderne verdier. For kolonistene er kolonihagene også et fristed, en utfordring og en mulighet til å oppleve fellesskap, arbeide med jorda og realisere drømmen om Shangri La.

LITTERATURLISTE

- Albertsen, N. 1994: "Urbane atmosfærer" i Sosiologi i dag nr.4
- Appadurai, A.1995: *Counterworks. Managing the diversity of Knowledge* i
- Thuen, T. (red) 2003: *Sted og tilhørighet*, Kristiansand : Høyskoleforlaget
- Blaikie, N. 2008: *Designing sosial research*, Cambridge: Polity Press
- Daun, Å. 1995: *Ting, kultur och mening*, Stockholm: Nordiska museets forlag
- Ellefsen, B. 1998: "Triangulering-eller hvorfor og hvordan kombinere metoder" i
- Lorentsen, M.1995: *Spørsmålet bestemmer metoden*, Oslo: Universitetsforlaget
- von Essen, M. 1997:*Hager til lyst og nytte- hagekunsten gjennom 1000 år*, Oslo: Schibsted
- Furre, B. 1991: *Vårt hundreår- norsk historie 1905-1990*, Oslo: Samlaget
- Frønes, I. 2001: *Handling, kultur og mening*, Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjerke
- Frønes, I./ Brusdal, R. 2000: *På sporet av den nye tid*, Bergen: Faktabokforlaget
- Giddens, A. 2003: *Sociologi*, Lund: Studentlitteratur
- Guldvik, I. 2002: "Troverdighet på prøve" i Tidsskrift for samfunnsforskning nr.1
- Halvorsen, K. 1994: *Arbeidsløshet og arbeidsmarginalisering-levekår og mestring*, Oslo: Universitetsforlaget
- Imsen, I.1999: *Elevens verden, Innføring i pedagogisk psykologi*, Oslo: Tano Aschehoug
- Karlsen, H. (red) 2008: Stavanger- fortid, nåtid og fremtid, Stavanger: Stavanger kommune
- Melander, Y./ Stenlund I. og U. 1970: *Kolonitragårdar i Lund- oppgave i folkelivsforskning*, Lund: Universitets offset
- Miegel, F./ Johansson, F. 2002: *Kultursociologi*, Lund: Studentlitteratur
- Pløger, J. 2001: *Byens språk*, Oslo: Spartacus Forlag AS
- Rein, A. 2008: *Kaninbyen*, Oslo: Det Norske Samlaget
- Soya, E.W. 2008: *Thirdspace*, Oxford: Blackwell Publishing
- Storholm, G (red) 2003: *jeg vet en deilig have*, Stavanger: Prinfo Kai Hansen
- Sæter, O. 2003: *Stedsblikk, stedsfortellinger og stedsstrider*, Oslo: UiO/Unipub AS
- Therkildsen, M. 1970: *Havekolonien- et lille samfund i storbyen*, København: Universitets offset

Thuen, T. (red) 2003: *Sted og tilhørighet*, Kristiansand: Høgskoleforlaget

Viken, A. 2003: "Reisen- fra HomoLogos til Homo Ludens" i Thuen T.(red)2003:
Sted og tilhørighet, kristiansand: Høgskoleforlaget

Aase, T. H. / Fossåskaret, E. 2007: *Skapte virkeligheter*, Oslo: Universitetsforlaget

Vetlesen, A.J. 1996: "Kommunitarisme" i Samtiden nr.41 1996 i

Pløger, J. 2001: *Byens Språk*, Oslo: Spartacus Forlag AS

Wiborg, A. 2003: "Den flertydige lokale tilhørighet" i Thuen,T. (red) 2003:
Sted og tilhørighet, Kristiansand: Høgskoleforlaget

INTERNETT

www.statistikk.stavanger.kommune.no/

www.kulturminnearet2009.no/prosjekter/

www.wikipedia.org/wiki/kommunitarisme

www.ssb.no/fobbolig/

www.ssb.no/befolkning/

www.ssb.no/arbeid/

www.ssb.no/kari_ola/familie

[www.wikipedia.org/wiki/Arild Rein](http://www.wikipedia.org/wiki/Arild_Rein)

VEDLEGG

- **Spørreskjema intervju**
- **Spørreskjema survey**
- **Statistisk bearbeiding av survey**

Spørsmål til Intervju om kolonihagene

Hovedvekt..Sosial kultur

1. Omgangsformer i kolonihagen...

-hilsingsformer/tiltaleformer

-frekvens

-kaffebesøk, befaringsrunder, over hekken...

2. Sosiale arenaer ...hvilke finnes?

-dugnader, søndagskafe, fester..e.t.c...

-noe det burde vært flere av (sosiale arenaer)?

3. Sosialt liv sammenlignet med samfunnet utenfor

4. "Kolonihageånd"..... hva er det?
(på retur?)

5. Kjennetegn på en god kolonist?

6. Hvordan oppnå tilhørighet?

7. Kan kolonihagen være "oppdragende"?

8. Forholdet mellom styret og kolonistene.... betydning ?

9. Hva betyr mest for dere m.h.t. det å ha en kolonihage?

Til Kolonistene i Stavanger!

I forbindelse med en masteroppgave om byens kolonihager, trenger jeg hjelp fra dere for å kunne si noe generelt om rekrutteringsgrunnlaget og den sosiale bakgrunnen til byens kolonister. Oppgaven er i sosial- og kulturfag ved Universitetet i Stavanger . Undersøkelsen er anonym og består av avkryssingsspørsmål.

Jeg håper mange tar seg tid til å svare på spørsmålene. Med hilsen;

masterstudent og kolonist
Grete Storholm

1. Kvinne Mann

2. Alder?

18-29 30-39 40-49 50-59 60-69 70-79 80+

3. Familie?

Enslig

Gift/samboer

Antall barn

4. Erverv?

Sett strek under det som passer

Offentlig ansatt (kontor, administrasjon, helse/sosial, undervisning, annet...)

Privat ansatt (produksjonsarbeid, administrativt, kontor, annet.....)

Selvstendig næringsdrivende

Pensjonert/trygdet

Hjemmeværende

5. Boforhold?

Selveier Leier

Rekkehus Blokk Tomanns/firemanns bolig Enebolig

6. Har du tilgang på private grøntarealer/hage der du bor? Ja Nei

7. Har du hytte på parsellen? Ja Nei

8. Har du tilgang på fritidsbolig/hytte utenom kolonihagen? Ja Nei

9. Er du innflytter til Stavanger? Ja Nei

10. Hvis ja, kommer du fra;

Landsbygda Et lite tettsted Et større sted En by

11.Hvor mange år har du hatt parsell?.....

12. Hvilke sosiale relasjoner har du i kolonihagen?(Flere kryss er mulig)

Nære venner Familie Bekjente Ingen

13.Hva betyr kolonihagen for livskvaliteten din?

Svært mye Ganske mye Lite

Takk for at du svarte!

OBS! Skjema som ikke blir levert på årsmøtet kan legges i postkassa til styret før 1.desember

Frequency Table

Fargekode

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Våland	41	25,6	25,6	25,6
	Rosendal/Ramsvik	50	31,3	31,3	56,9
	Strømvik	29	18,1	18,1	75,0
	Eiganes	40	25,0	25,0	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Kjønn

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kvinne	93	58,1	59,6	59,6
	Man	63	39,4	40,4	100,0
	Total	156	97,5	100,0	
Missing	System	4	2,5		
	Total	160	100,0		

Alder

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-29	1	,6	,6	,6
	30-39	12	7,5	7,5	8,1
	40-49	32	20,0	20,0	28,1
	50-59	42	26,3	26,3	54,4
	60-69	48	30,0	30,0	84,4
	70-79	21	13,1	13,1	97,5
	80+	4	2,5	2,5	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Familie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Enslig	57	35,6	36,1	36,1
	Gift/samboer	101	63,1	63,9	100,0
	Total	158	98,8	100,0	
Missing	System	2	1,3		
	Total	160	100,0		

Antallbarn

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	77	48,1	48,7	48,7
	1,00	3	1,9	1,9	50,6
	2,00	41	25,6	25,9	76,6
	3,00	27	16,9	17,1	93,7
	4,00	9	5,6	5,7	99,4
	5,00	1	,6	,6	100,0
	Total	158	98,8	100,0	
Missing	System	2	1,3		
Total		160	100,0		

Erverv

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1	,6	,6	,6
	Offentlig ansatt	42	26,3	26,4	27,0
	Privat ansatt	47	29,4	29,6	56,6
	Selvstendig næringsdrivende	10	6,3	6,3	62,9
	Pensjonert/trygdet	58	36,3	36,5	99,4
	Hjemmeværende	1	,6	,6	100,0
	Total	159	99,4	100,0	
Missing	System	1	,6		
Total		160	100,0		

Eierleier

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Selveier	119	74,4	90,8	90,8
	Leier	11	6,9	8,4	99,2
	4,00	1	,6	,8	100,0
	Total	131	81,9	100,0	
Missing	System	29	18,1		
Total		160	100,0		

Boligtype

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1	,6	,8	,8
	Rekkehus	9	5,6	6,8	7,5
	Blokk	57	35,6	42,9	50,4
	Tomanns/firemannsbolig	15	9,4	11,3	61,7
	Enebolig	51	31,9	38,3	100,0
	Total	133	83,1	100,0	
Missing	System	27	16,9		
Total		160	100,0		

Privgrontar

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	97	60,6	60,6	60,6
	Nei	63	39,4	39,4	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Parsellhytte

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	149	93,1	93,1	93,1
	nei	11	6,9	6,9	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Privathytte

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	56	35,0	35,2	35,2
	nei	103	64,4	64,8	100,0
	Total	159	99,4	100,0	
Missing	System	1	,6		
Total		160	100,0		

Innflytter

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	74	46,3	46,3	46,3
	nei	86	53,8	53,8	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Oppveksted

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stavaenger	85	53,1	54,1	54,1
	Landsbygda	32	20,0	20,4	74,5
	Lite tettsted	11	6,9	7,0	81,5
	Større sted	8	5,0	5,1	86,6
	By	21	13,1	13,4	100,0
	Total	157	98,1	100,0	
Missing	System	3	1,9		
Total		160	100,0		

sosrelvenn

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ingen	116	72,5	72,5	72,5
	Har relasjon	44	27,5	27,5	100,0
Total		160	100,0	100,0	

sosrelfami

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ingen	132	82,5	82,5	82,5
	Har relasjon	28	17,5	17,5	100,0
Total		160	100,0	100,0	

sosrelbekj

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ingen	53	33,1	33,1	33,1
	Har relasjon	107	66,9	66,9	100,0
Total		160	100,0	100,0	

Livskvalitet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1	,6	,6	,6
	Svært mye	94	58,8	61,0	61,7
	Ganske mye	52	32,5	33,8	95,5
	Lite	7	4,4	4,5	100,0
	Total	154	96,3	100,0	
Missing	System	6	3,8		
Total		160	100,0		

Antallårparsell

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0-3 år	41	25,6	25,6	25,6
4-7 år	48	30,0	30,0	55,6
8-14 år	32	20,0	20,0	75,6
15 år +	39	24,4	24,4	100,0
Total	160	100,0	100,0	

CROSSTABS

```

/TABLES=Kjønn Alder Familie Antallbarn Erverv Eierleier Boligtype
Privgrontar Parsellhytte Privathytte Innflytter Oppvekssted Antallårkolo
sosrelvenn sosrelfami sosrelbekj Livskvalitet Antallårparsell BY
Fargekode
/FORMAT= AVALUE TABLES
/STATISTIC=CHISQ
/CELLS= COUNT COLUMN
/COUNT ROUND CELL .

```

CROSSTABS

```

/TABLES=Alder BY Familie
/FORMAT= AVALUE TABLES
/STATISTIC=CHISQ
/CELLS= COUNT COLUMN
/COUNT ROUND CELL .

```

Crosstabs

[DataSet1] I:\KoloniSPSSfil.sav

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Alder * Familie	158	98,8%	2	1,3%	160	100,0%

Alder * Familie Crosstabulation

			Familie		Total
			Enslig	Gift/samboer	
Alder	18-29	Count	1	0	1
		% within Familie	1,8%	,0%	,6%
	30-39	Count	4	8	12
		% within Familie	7,0%	7,9%	7,6%
	40-49	Count	6	25	31
		% within Familie	10,5%	24,8%	19,6%
	50-59	Count	19	23	42
		% within Familie	33,3%	22,8%	26,6%
	60-69	Count	13	34	47
		% within Familie	22,8%	33,7%	29,7%
	70-79	Count	12	9	21
		% within Familie	21,1%	8,9%	13,3%
	80+	Count	2	2	4
		% within Familie	3,5%	2,0%	2,5%
Total		Count	57	101	158
		% within Familie	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,920 ^a	6	,044
Likelihood Ratio	13,376	6	,037
Linear-by-Linear Association	1,948	1	,163
N of Valid Cases	158		

a. 5 cells (35,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,36.

Crosstabs

```

CROSSTABS
  /TABLES=sosrelvenn sosrelfami sosrelbekj BY Familie
  /FORMAT= AVALUE TABLES
  /STATISTIC=CHISQ
  /CELLS= COUNT COLUMN
  /COUNT ROUND CELL .

```

[DataSet1] I:\KoloniSPSSfil.sav

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
sosrelvenn * Familie	158	98,8%	2	1,3%	160	100,0%
sosrelfami * Familie	158	98,8%	2	1,3%	160	100,0%
sosrelbekj * Familie	158	98,8%	2	1,3%	160	100,0%

sosrelvenn * Familie

Crosstab

			Familie		Total
			Enslig	Gift/samboer	
sosrelvenn	Ingen	Count	35	79	114
		% within Familie	61,4%	78,2%	72,2%
	Har relasjon	Count	22	22	44
		% within Familie	38,6%	21,8%	27,8%
Total		Count	57	101	158
		% within Familie	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,127 ^b	1	,024		
Continuity Correction ^a	4,324	1	,038		
Likelihood Ratio	5,015	1	,025		
Fisher's Exact Test				,028	,020
Linear-by-Linear Association	5,094	1	,024		
N of Valid Cases	158				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,87.

sosrelfami * Familie

Crosstab

			Familie		Total
			Enslig	Gift/samboer	
sosrelfami	Ingen	Count	52	78	130
		% within Familie	91,2%	77,2%	82,3%
	Har relasjon	Count	5	23	28
		% within Familie	8,8%	22,8%	17,7%
Total		Count	57	101	158
		% within Familie	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,898 ^b	1	,027		
Continuity Correction ^a	3,985	1	,046		
Likelihood Ratio	5,358	1	,021		
Fisher's Exact Test				,030	,020
Linear-by-Linear Association	4,867	1	,027		
N of Valid Cases	158				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,10.

sosrelbekj * Familie

Crosstab

			Familie		Total
			Enslig	Gift/samboer	
sosrelbekj	Ingen	Count	20	33	53
		% within Familie	35,1%	32,7%	33,5%
	Har relasjon	Count	37	68	105
		% within Familie	64,9%	67,3%	66,5%
Total		Count	57	101	158
		% within Familie	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,095 ^b	1	,758		
Continuity Correction ^a	,018	1	,894		
Likelihood Ratio	,095	1	,758		
Fisher's Exact Test				,861	,445
Linear-by-Linear Association	,095	1	,758		
N of Valid Cases	158				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,12.

Crosstabs

[DataSet1] I:\KoloniSPSSfil.sav

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Kjønn * Fargekode	156	97,5%	4	2,5%	160	100,0%
Alder * Fargekode	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
Familie * Fargekode	158	98,8%	2	1,3%	160	100,0%
Antallbarn * Fargekode	158	98,8%	2	1,3%	160	100,0%
Erverv * Fargekode	159	99,4%	1	,6%	160	100,0%
Eierleier * Fargekode	131	81,9%	29	18,1%	160	100,0%
Boligtype * Fargekode	133	83,1%	27	16,9%	160	100,0%
Privgrontar * Fargekode	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
Parsellhytte * Fargekode	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
Privathytte * Fargekode	159	99,4%	1	,6%	160	100,0%
Innflytter * Fargekode	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
Oppvekssted * Fargekode	157	98,1%	3	1,9%	160	100,0%
Antallårkolo * Fargekode	153	95,6%	7	4,4%	160	100,0%
sosrelvenn * Fargekode	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
sosrelfami * Fargekode	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
sosrelbekj * Fargekode	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
Livskvalitet * Fargekode	154	96,3%	6	3,8%	160	100,0%
Antallårparsell * Fargekode	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

Kjønn * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strørmvik	Eiganes	
Kjønn	Kvinne	Count	22	33	16	22	93
		% within Fargekode	55,0%	66,0%	55,2%	59,5%	59,6%
	Man	Count	18	17	13	15	63
		% within Fargekode	45,0%	34,0%	44,8%	40,5%	40,4%
Total		Count	40	50	29	37	156
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,439 ^a	3	,697
Likelihood Ratio	1,450	3	,694
Linear-by-Linear Association	,004	1	,948
N of Valid Cases	156		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,71.

Alder * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strørmvik	Eiganes	
Alder	18-29	Count	0	1	0	0	1
		% within Fargekode	,0%	2,0%	,0%	,0%	,6%
	30-39	Count	6	3	1	2	12
		% within Fargekode	14,6%	6,0%	3,4%	5,0%	7,5%
	40-49	Count	7	12	8	5	32
		% within Fargekode	17,1%	24,0%	27,6%	12,5%	20,0%
	50-59	Count	9	12	11	10	42
		% within Fargekode	22,0%	24,0%	37,9%	25,0%	26,3%
	60-69	Count	12	18	5	13	48
		% within Fargekode	29,3%	36,0%	17,2%	32,5%	30,0%
	70-79	Count	6	3	3	9	21
		% within Fargekode	14,6%	6,0%	10,3%	22,5%	13,1%
	80+	Count	1	1	1	1	4
		% within Fargekode	2,4%	2,0%	3,4%	2,5%	2,5%
Total		Count	41	50	29	40	160
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,825 ^a	18	,467
Likelihood Ratio	17,735	18	,473
Linear-by-Linear Association	2,476	1	,116
N of Valid Cases	160		

a. 13 cells (46,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Familie * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Familie	Enslig	Count	15	22	7	13	57
		% within Fargekode	36,6%	44,9%	25,0%	32,5%	36,1%
	Gift/samboer	Count	26	27	21	27	101
		% within Fargekode	63,4%	55,1%	75,0%	67,5%	63,9%
Total		Count	41	49	28	40	158
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,370 ^a	3	,338
Likelihood Ratio	3,413	3	,332
Linear-by-Linear Association	,818	1	,366
N of Valid Cases	158		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,10.

Antallbarn * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Antallbarn	,00	Count	19	32	9	17	77
		% within Fargekode	46,3%	65,3%	31,0%	43,6%	48,7%
	1,00	Count	1	2	0	0	3
		% within Fargekode	2,4%	4,1%	,0%	,0%	1,9%
	2,00	Count	12	8	10	11	41
		% within Fargekode	29,3%	16,3%	34,5%	28,2%	25,9%
	3,00	Count	5	6	7	9	27
		% within Fargekode	12,2%	12,2%	24,1%	23,1%	17,1%
	4,00	Count	4	1	3	1	9
		% within Fargekode	9,8%	2,0%	10,3%	2,6%	5,7%
	5,00	Count	0	0	0	1	1
		% within Fargekode	,0%	,0%	,0%	2,6%	,6%
Total		Count	41	49	29	39	158
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,350 ^a	15	,159
Likelihood Ratio	21,364	15	,126
Linear-by-Linear Association	1,809	1	,179
N of Valid Cases	158		

a. 13 cells (54,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Erverv * Fargekode

Crosstab

		Fargekode				Total
		Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Erverv ,00	Count	1	0	0	0	1
	% within Fargekode	2,5%	,0%	,0%	,0%	,6%
Offentlig ansatt	Count	11	11	12	8	42
	% within Fargekode	27,5%	22,0%	41,4%	20,0%	26,4%
Privat ansatt	Count	13	18	8	8	47
	% within Fargekode	32,5%	36,0%	27,6%	20,0%	29,6%
Selvstendig næringsdrivende	Count	1	4	1	4	10
	% within Fargekode	2,5%	8,0%	3,4%	10,0%	6,3%
Pensjonert/trygdet	Count	14	17	8	19	58
	% within Fargekode	35,0%	34,0%	27,6%	47,5%	36,5%
Hjemneværende	Count	0	0	0	1	1
	% within Fargekode	,0%	,0%	,0%	2,5%	,6%
Total	Count	40	50	29	40	159
	% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,974 ^a	15	,384
Likelihood Ratio	15,508	15	,415
Linear-by-Linear Association	2,152	1	,142
N of Valid Cases	159		

a. 12 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Eierleier * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Eierleier Selveier	Count	26	42	28	23	119	
	% within Fargekode	89,7%	87,5%	96,6%	92,0%	90,8%	
Leier	Count	2	6	1	2	11	
	% within Fargekode	6,9%	12,5%	3,4%	8,0%	8,4%	
4,00	Count	1	0	0	0	1	
	% within Fargekode	3,4%	,0%	,0%	,0%	,8%	
Total	Count	29	48	29	25	131	
	% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,579 ^a	6	,472
Likelihood Ratio	5,199	6	,519
Linear-by-Linear Association	1,444	1	,229
N of Valid Cases	131		

a. 8 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Boligtype * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Boligtype	,00	Count	0	1	0	0	
		% within Fargekode	,0%	2,4%	,0%	,0%	
Rekkehus		Count	2	3	2	2	
		% within Fargekode	5,4%	7,1%	9,1%	6,3%	
Blokk		Count	19	20	2	16	
		% within Fargekode	51,4%	47,6%	9,1%	50,0%	
Tomanns/firemannsbolig		Count	5	3	6	1	
		% within Fargekode	13,5%	7,1%	27,3%	3,1%	
Enebolig		Count	11	15	12	13	
		% within Fargekode	29,7%	35,7%	54,5%	40,6%	
Total		Count	37	42	22	32	131
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,562 ^a	12	,076
Likelihood Ratio	21,734	12	,041
Linear-by-Linear Association	1,030	1	,310
N of Valid Cases	133		

a. 12 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,17.

Privgrontar * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Privgrontar	Ja	Count	23	32	20	22	97
		% within Fargekode	56,1%	64,0%	69,0%	55,0%	60,6%
	Nei	Count	18	18	9	18	63
		% within Fargekode	43,9%	36,0%	31,0%	45,0%	39,4%
Total		Count	41	50	29	40	160
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,966 ^a	3	,580
Likelihood Ratio	1,983	3	,576
Linear-by-Linear Association	,001	1	,974
N of Valid Cases	160		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,42.

Parsellhytte * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Parsellhytte	ja	Count	35	48	28	38	149
		% within Fargekode	85,4%	96,0%	96,6%	95,0%	93,1%
	nei	Count	6	2	1	2	11
		% within Fargekode	14,6%	4,0%	3,4%	5,0%	6,9%
Total		Count	41	50	29	40	160
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,252 ^a	3	,154
Likelihood Ratio	4,613	3	,202
Linear-by-Linear Association	2,486	1	,115
N of Valid Cases	160		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,99.

Privathytte * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Privathytte	ja	Count	14	21	11	10	56
		% within Fargekode	34,1%	42,0%	37,9%	25,6%	35,2%
	nei	Count	27	29	18	29	103
		% within Fargekode	65,9%	58,0%	62,1%	74,4%	64,8%
Total		Count	41	50	29	39	159
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,690 ^a	3	,442
Likelihood Ratio	2,746	3	,433
Linear-by-Linear Association	,855	1	,355
N of Valid Cases	159		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,21.

Innflytter * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Innflytter	ja	Count	26	21	14	13	74
		% within Fargekode	63,4%	42,0%	48,3%	32,5%	46,3%
	nei	Count	15	29	15	27	86
		% within Fargekode	36,6%	58,0%	51,7%	67,5%	53,8%
Total		Count	41	50	29	40	160
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,312 ^a	3	,040
Likelihood Ratio	8,412	3	,038
Linear-by-Linear Association	6,053	1	,014
N of Valid Cases	160		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,41.

Oppvekssted * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Oppvekssted	Stavaqnger	Count	14	29	15	27	85
		% within Fargekode	34,1%	59,2%	53,6%	69,2%	54,1%
	Landsbygda	Count	14	6	4	8	32
		% within Fargekode	34,1%	12,2%	14,3%	20,5%	20,4%
	Lite tettsted	Count	2	6	1	2	11
		% within Fargekode	4,9%	12,2%	3,6%	5,1%	7,0%
	Større sted	Count	3	2	3	0	8
		% within Fargekode	7,3%	4,1%	10,7%	,0%	5,1%
	By	Count	8	6	5	2	21
		% within Fargekode	19,5%	12,2%	17,9%	5,1%	13,4%
Total		Count	41	49	28	39	157
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,488 ^a	12	,044
Likelihood Ratio	23,247	12	,026
Linear-by-Linear Association	6,483	1	,011
N of Valid Cases	157		

a. 9 cells (45,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,43.

Antallårkolo * Fargekode

Crosstab

		Fargekode				Total	
		Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes		
Antallårkolo	,00	Count	1	0	1	0	2
		% within Fargekode	2,5%	,0%	3,6%	,0%	1,3%
1,00		Count	4	6	1	0	11
		% within Fargekode	10,0%	12,8%	3,6%	,0%	7,2%
2,00		Count	7	4	0	1	12
		% within Fargekode	17,5%	8,5%	,0%	2,6%	7,8%
3,00		Count	1	4	0	4	9
		% within Fargekode	2,5%	8,5%	,0%	10,5%	5,9%
4,00		Count	1	6	2	4	13
		% within Fargekode	2,5%	12,8%	7,1%	10,5%	8,5%
5,00		Count	5	5	3	4	17
		% within Fargekode	12,5%	10,6%	10,7%	10,5%	11,1%
6,00		Count	3	1	4	2	10
		% within Fargekode	7,5%	2,1%	14,3%	5,3%	6,5%
7,00		Count	3	1	1	3	8
		% within Fargekode	7,5%	2,1%	3,6%	7,9%	5,2%
8,00		Count	1	1	2	3	7
		% within Fargekode	2,5%	2,1%	7,1%	7,9%	4,6%
9,00		Count	1	3	0	1	5
		% within Fargekode	2,5%	6,4%	,0%	2,6%	3,3%
10,00		Count	3	3	2	1	9
		% within Fargekode	7,5%	6,4%	7,1%	2,6%	5,9%
11,00		Count	1	1	2	1	5
		% within Fargekode	2,5%	2,1%	7,1%	2,6%	3,3%
12,00		Count	0	0	0	1	1
		% within Fargekode	,0%	,0%	,0%	2,6%	,7%
13,00		Count	1	1	0	0	2
		% within Fargekode	2,5%	2,1%	,0%	,0%	1,3%
14,00		Count	0	2	0	1	3
		% within Fargekode	,0%	4,3%	,0%	2,6%	2,0%
15,00		Count	1	1	3	1	6
		% within Fargekode	2,5%	2,1%	10,7%	2,6%	3,9%
16,00		Count	1	0	0	1	2
		% within Fargekode	2,5%	,0%	,0%	2,6%	1,3%
17,00		Count	0	1	1	2	4
		% within Fargekode	,0%	2,1%	3,6%	5,3%	2,6%
18,00		Count	0	0	2	2	4
		% within Fargekode	,0%	,0%	7,1%	5,3%	2,6%
20,00		Count	1	1	1	3	6
		% within Fargekode	2,5%	2,1%	3,6%	7,9%	3,9%
25,00		Count	1	2	0	0	3
		% within Fargekode	2,5%	4,3%	,0%	,0%	2,0%
26,00		Count	1	0	0	0	1
		% within Fargekode	2,5%	,0%	,0%	,0%	,7%
27,00		Count	0	1	0	0	1
		% within Fargekode	,0%	2,1%	,0%	,0%	,7%
28,00		Count	0	1	0	0	1
		% within Fargekode	,0%	2,1%	,0%	,0%	,7%
30,00		Count	0	0	1	0	1
		% within Fargekode	,0%	,0%	3,6%	,0%	,7%
31,00		Count	0	0	0	1	1
		% within Fargekode	,0%	,0%	,0%	2,6%	,7%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	101,110 ^a	99	,422
Likelihood Ratio	110,218	99	,207
Linear-by-Linear Association	2,829	1	,093
N of Valid Cases	153		

a. 135 cells (99,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

sosrelvenn * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
sosrelvenn	Ingen	Count	28	36	20	32	116
		% within Fargekode	68,3%	72,0%	69,0%	80,0%	72,5%
	Har relasjon	Count	13	14	9	8	44
		% within Fargekode	31,7%	28,0%	31,0%	20,0%	27,5%
Total		Count	41	50	29	40	160
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,681 ^a	3	,641
Likelihood Ratio	1,742	3	,628
Linear-by-Linear Association	1,113	1	,292
N of Valid Cases	160		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,98.

sosrelfami * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
sosrelfamí	Ingen	Count	33	42	24	33	132
		% within Fargekode	80,5%	84,0%	82,8%	82,5%	82,5%
	Har relasjon	Count	8	8	5	7	28
		% within Fargekode	19,5%	16,0%	17,2%	17,5%	17,5%
Total		Count	41	50	29	40	160
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,194 ^a	3	,979
Likelihood Ratio	,193	3	,979
Linear-by-Linear Association	,028	1	,868
N of Valid Cases	160		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,08.

sosrelbekj * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
sosrelbekj	Ingen	Count	11	22	6	14	53
		% within Fargekode	26,8%	44,0%	20,7%	35,0%	33,1%
	Har relasjon	Count	30	28	23	26	107
		% within Fargekode	73,2%	56,0%	79,3%	65,0%	66,9%
Total		Count	41	50	29	40	160
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,491 ^a	3	,139
Likelihood Ratio	5,574	3	,134
Linear-by-Linear Association	,005	1	,943
N of Valid Cases	160		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,61.

Livskvalitet * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Livskvalitet	,00	Count	0	1	0	0	1
		% within Fargekode	,0%	2,1%	,0%	,0%	,6%
Svært mye		Count	22	29	21	22	94
		% within Fargekode	53,7%	61,7%	75,0%	57,9%	61,0%
Ganske mye		Count	17	15	7	13	52
		% within Fargekode	41,5%	31,9%	25,0%	34,2%	33,8%
Lite		Count	2	2	0	3	7
		% within Fargekode	4,9%	4,3%	,0%	7,9%	4,5%
Total		Count	41	47	28	38	154
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,237 ^a	9	,612
Likelihood Ratio	8,407	9	,494
Linear-by-Linear Association	,098	1	,754
N of Valid Cases	154		

a. 8 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,18.

Antallårparsell * Fargekode

Crosstab

			Fargekode				Total
			Våland	Rosendal/ Ramsvik	Strømvik	Eiganes	
Antallårparsell	0-3 år	Count	14	17	3	7	41
		% within Fargekode	34,1%	34,0%	10,3%	17,5%	25,6%
	4-7 år	Count	12	13	10	13	48
		% within Fargekode	29,3%	26,0%	34,5%	32,5%	30,0%
	8-14 år	Count	7	11	6	8	32
		% within Fargekode	17,1%	22,0%	20,7%	20,0%	20,0%
	15 år +	Count	8	9	10	12	39
		% within Fargekode	19,5%	18,0%	34,5%	30,0%	24,4%
Total		Count	41	50	29	40	160
		% within Fargekode	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,003 ^a	9	,350
Likelihood Ratio	10,617	9	,303
Linear-by-Linear Association	4,771	1	,029
N of Valid Cases	160		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,80.